

**TÍTOL: ELS MOVIMENTS D'EMANCIPACIÓ
NACIONAL**

AUTOR: ANDREU NIN

ANY: 1935

**SECRETARIA NACIONAL DE FORMACIÓ DE LA FORJA - JOVENT
REVOLUCIONARI**

Advertiment de l'autor

Aquesta obra vol ésser una contribució a l'estudi, tan negligit al nostre país, del problema de l'emancipació de les nacionalitats. L'autor té una consciència ben clara dels defectes d'aquest assaig, que no és sinó el prefaci de treballs ulteriors, destinats a aclarir i ampliar els aspectes, que només ha assenyalat de la qüestió. Tanmateix, creu haver reeixit a plantejar els termes fonamentals del problema i a fornir una documentació bàsica seriosa.

El seu propòsit inicial era de consagrar una part del llibre als problemes nacionals d'Espanya, i molt particularment al de Catalunya; però el n'ha fet desistir la temença que les limitacions imposades per una obra de caràcter general en tractar de qüestions particulars no l'obliguessin a estudiar aquests problemes d'una manera incompleta. El tema és de prou importància per a dedicar-hi un treball especial, que l'autor, d'acord amb el pla que s'ha traçat, no renuncia a emprendre més endavant, si, com espera, aquesta primera temptativa suscita l'interès del nostre públic.

Introducció: La importància del problema i els seus elements essencials

El problema de l'emancipació de les nacionalitats oprimides, particularment agreujat després de la guerra imperialista del 1914-1918, que destruï el monstruós imperi plurinacional austro-hongarès a canvi de la balcanització d'Europa, plena de perills i d'amenaques per a la pau del món, ofereix un interès indiscutible per al moviment obrer, que no pot desentendre's de cap dels aspectes de la lluita emancipadora dels homes i dels pobles, i, molt especialment, per al d'aquells països que, com el nostre, el té plantejat d'una manera tan viva.

La revolució social no es desenvolupa en línia recta, no és el *Grand Soir* en què somniaven els revolucionaris ingenus del segle passat, l'esfondrament espectacular del règim capitalista, com a conseqüència d'un acte de força breu i decidit, i la substitució gairebé automàtica del vell ordre de coses per una societat més justa i més humana, sorgida en un tancar i obrir d'ulls, amb tots els atributs d'un mecanisme perfecte i regular.

Per sorprenent que pugui semblar, i malgrat l'experiència decisiva dels últims anys, aquesta concepció ingènua i falsa encara sobreviu als nostres dies en la consciència de nombrosos militants del moviment obrer, la qual cosa els impulsa a rebutjar totes aquelles accions que no comportin, d'una manera immediata, aqueixa "revolució" meravellosa que ha de realitzar la transformació catastròfica i radical de la societat en vint-i-quatre hores. Gairebé no cal dir que els "revolucionaris" d'aquesta categoria consideren amb altívol menyspreu o amb indiferència absoluta

problemes com és ara el d'alliberament de les nacionalitats oprimides.

I tanmateix, els moviments nacionals juguen un paper d'enorme importància en el descabdellament de la revolució democràtico-burguesa, arrosseguen masses popular immenses a la lluita i constitueixen un factor revolucionari poderosíssim que el proletariat no pot deixar de tenir en compte, sobretot en un país com el nostre, on la revolució esmentada, malgrat la caiguda de la monarquia, encara no s'ha realitzat. Girar-se d'esquena a aquests moviments, adoptar enfront d'ells una actitud d'indiferència és fer el joc al nacionalisme opressor i reaccionari, encara que es vulgui cobrir aquesta actitud amb la capa de l'internacionalisme.

En una lletra del 29 de juny del 1886, Marx, referint-se a Paul Lafargue, que en una reunió del Consell General de la Primera Internacional havia *negat* les nacionalitats, deia a Engels que Lafargue, sense adonar-se'n, entenia per "negació de les nacionalitats" llur absorció per la nació francesa. Quants pseudo-internacionalistes del nostre país adopten una actitud hostil enfront del problema català en nom d'un internacionalisme que, pràcticament, significa l'hegemonia de la nació castellana damunt les altres!

La posició del proletariat en aquesta qüestió ha d'ésser clara, concreta i inequívoca: inspirar-se en el propòsit immediat d'estrènyer els llaços de solidaritat entre els obrers de les diverses nacions que formen l'Estat actual i impulsar el moviment en el sentit de la revolució social, fi suprem al qual ha de subordinar-se tot.

Els moviments d'emancipació nacional són un fenomen propi de la societat capitalista, per tal com el fonament econòmic de la nació és el desenvolupament de l'intercanvi damunt la base de l'economia capitalista.

Les formes de la societat primitiva (tribu, clan, etc.) corresponien a diversos graus de desenvolupament de la humanitat. Les unitats polítiques i socials de l'antigor i de l'Edat Mitjana només eren nacions en germen. La nació, en el veritable sentit de la paraula, és un producte directe de la societat capitalista, per tal com sorgeix i es desenvolupa allí on sorgeix i es desenvolupa el capitalisme. La nació es caracteritza per l'existència de relacions econòmiques capitalistes determinades, la comunitat de territori, d'idioma i de cultura. Cadascun d'aquests factors, considerat isoladament, no basta per a definir la nació: cal l'existència de tots quatre. Anglaterra i els Estats Units parlen el mateix idioma, però constitueixen dues nacions diferents. Castella, Catalunya i Biscaia tenen un territori políticament i econòmicament comú, però són nacions distintes.

Els progressos del mode capitalista de producció, que determinen el moviment democràtic en general, també originen l'antagonisme entre les nacions que formen

part de l'Estat i, per tant, els moviments d'emancipació nacional. I si la història, segons la interpretació marxista, és la història de la lluita de classes, la història de les nacions és una lluita de classes.

La burgesia tendeix a constituir-se en Estat nacional perquè és la forma que respon millor als seus interessos i que garanteix un més gran desenvolupament de les relacions capitalistes. Els moviments d'emancipació nacional expressen aquesta tendència, i als Estats plurinacionals on exerceixen el Poder els grans territoris, adquireixen una amplitud i una virulència assenyalades. En aquest sentit es pot dir que no representen sinó un aspecte de la lluita general contra les supervivències feudals i per la democràcia. La història ens demostra, en efecte, que la lluita nacional sempre ha coincidit amb la lluita contra el feudalisme. I és aquesta, principalment, la circumstància que la converteix en un factor progressiu. ¿No veiem, per exemple, en els moments actuals, com tot allò que hi ha de més reaccionari en la política espanyola forma un bloc compacte contra les aspiracions alliberadores de Catalunya?

Quan la creació dels grans Estats ha correspost al desenvolupament capitalista i l'ha afavorit, constitueix un fet progressiu. La formació de l'Estat alemany, la unitat italiana, per a no citar sinó dos casos típics, ens n'ofereixen un exemple eloqüent. Quan la formació dels grans Estats precedeix el desenvolupament capitalista, és a dir, quan es constitueixen abans que les relacions feudals hagin estat superades per les relacions burgeses, la unitat que en resulta és una unitat regressiva, despòtica, de tipus asiàtic, que entorbeix el desenvolupament de les forces productives en lloc d'afavorir-lo. Trobem els exemples més característics d'aquest tipus d'unitat en els ex-imperis rus i austro-hongarès i a Espanya. Per aquest motiu la lluita per l'emancipació nacional ha adquirit en aquests països un caràcter tan agut i una importància tan enorme com a factor revolucionari.

En el transcurs de les revolucions burgeses dels segle XIX els països més importants d'Europa resolgueren el problema nacional: aquest subsistí, però, en els Estats plurinacionals que encara no havien realitzat llur revolució democràtico-burgesa.

En els moviments d'emancipació nacional les diverses classes socials actuen amb les mateixes característiques que les distingeixen en la lluita general per les reivindicacions democràtiques, de les quals aquells no són sinó un aspecte.

Els interessos de l'economia capitalista impel·leixen la burgesia a lluitar contra les reminiscències feudals, que representen un obstacle al seu avenç triomfal. Aquesta lluita, però, es descabdella en condicions històriques molt distintes de les que caracteritzaren les èpoques de les revolucions burgeses anteriors. Aleshores la burgesia encara era una força progressiva la consolidació de la qual coincidia amb

els interessos generals de la humanitat. Avui és una força regressiva la persistència de la qual constitueix un perill per als esmentats interessos, amb els quals es troba en oberta contradicció. Aleshores la burgesia complia la seva missió històrica amb l'ajut directe de les masses obreres i camperoles, sense el qual ajut no li hauria estat possible de triomfar. Avui el proletariat és, numèricament, molt més fort, té una consciència de classe incomparablement més elevada, i, tot i tenir un interès vital a resoldre els problemes fonamentals de la revolució democràtico-burgesa, només considera aquesta revolució com una etapa per tal de seguir avançant en el sentit de les realitzacions de caràcter socialista i no està disposada a llançar-se al combat a profit de la dominació burgesa.

Quant als camperols, els termes del problema també han variat fonamentalment. La qüestió de la terra, com és sabut, pot ésser considerada com la pedra angular de la revolució burgesa. La pagesia representa una gran part de la població, com una immensa massa consumidora de productes industrials; però només alliberant-la de la submissió feudal i donant-li la terra és possible d'augmentar la seva capacitat adquisitiva.

En el període anterior la burgesia capitalista podia atacar, sense conseqüències per a la seva pròpia dominació, el dret de propietat dels grans terratinents, la puixança dels quals tenia interès a destruir. Avui la por que aquest atac no estimuli l'ofensiva proletària contra el dret de propietat en general la fa tornar recelosa, i la seva actitud davant el problema agrari esdevé conservadora i regressiva.

La burgesia, doncs, en les circumstàncies actuals, no pot resoldre els problemes fonamentals de la seva pròpia revolució, i, per tant, el de l'emancipació de les nacionalitats oprimides, i en els moments decisius, quan entren en acció grans masses populars, aterrida davant les possibles conseqüències del moviment, amenaçadores per al seu domini, recula i pacta amb els elements semif feudals¹.

La defecció de la gran burgesia gairebé sempre provoca una reacció popular que determina el desplaçament de la direcció del moviment d'emancipació nacional devers els partits petit-burgesos.

¹ Aquest esquema es refereix, naturalment, als països que encara no han reeixit a liquidar les supervivències feudals, com és ara Espanya. No entra en el nostre propòsit estudiar ací el problema de l'emancipació nacional en les formes complexes pròpies de l'època de l'imperialisme, el qual mena a la creació de grans unitats econòmiques del capital financer que ultrapassen els límits nacionals, a l'aparició de nous Estats, com ho hem vist després de la Gran Guerra, feudataris d'una potència determinada, és a dir, incapaços de crear una economia nacional que no es trobi sota la dependència del capital estranger, i la lluita de les colònies per llur alliberament. Així, el capitalisme, que ha estat un instrument d'emancipació nacional, es converteix, en la seva etapa imperialista, en un instrument d'opressió de les nacions; la qual cosa s'explica per la contradicció existent entre el desenvolupament de les forces productives de l'economia mundial i els límits nacionals i estatals del capitalisme.

La fraseologia pomposa pròpia d'aquests partits, llur actitud exteriorment revolucionària, llur intransigència verbal i llur demagògia desenfrenada els conquisten la simpatia i la confiança populars.

Les falles fonamentals, però, d'aquesta classe no triguen a manifestar-se. Vacil·lant i indecisa, com a reflex de la situació intermèdia que ocupa en l'economia capitalista, prodiga els excessos declamatoris en perjudici de les realitzacions concretes, tremola davant les mesures radicals per por alhora de descontentar la burgesia i fomentar el moviment "anàrquic" de les masses, s'inclina a la política de les concessions i d'estira i arronsa, i quan, sota la pressió popular, es llança a la lluita i a la rebel·lia, ho fa a contracor, sense decisió, més aviat esfereïda de les possibles conseqüències d'un "desbordament" popular que no pas decidida a combatre resoltament.

En aquestes condicions els moviments d'emancipació nacional, sota la direcció de la petita burgesia, corren la mateixa sort que la revolució democràtica en general.

Per la seva naturalesa i per la missió que li reserva la història el proletariat és la classe social cridada a realitzar allò que no són capaços de fer ni la gran burgesia ni la petita: la revolució democràtico-burgesa. Només ell, doncs, pot resoldre radicalment el problema nacional. Cal que adopti, però, una actitud clara i definida. La tradició del marxisme li assenyalava, en aquest sentit, una orientació precisa.

Gràcies principalment a l'aportació inapreciable de Lenin, el proletariat compta amb una teoria sòlidament fonamentada que pot servir de guia per a l'acció. Aquesta teoria ha estat el coronament d'un prolongat procés d'elaboració els inicis del qual cal cercar en l'època turbulenta dels anys 40 del segle passat i en la reacció, davant els esdeveniments que la caracteritzaren, dels grans revolucionaris que bastiren els fonaments del moviment obrer internacional.

Les idees de Marx i Engels sobre els moviments d'emancipació nacional, el paper progressiu dels quals subratllaren repetidament, no constitueixen una doctrina estructurat. Consideraven la indiferència davant aquests moviments com un ajut al xovinisme opressor, font del poder de classe de la burgesia de la nació dominant.

En realitat, però, els fundadors del socialisme científic no consagraren al problema una atenció preferent. L'època en què vivien tenia altres exigències. De les idees disperses que sobre aquesta qüestió es troben en llurs treballs polítics i en llur correspondència, que, diguem-ho tot passant, constitueix una deu inescotable d'ensenyaments, es desprenen, tanmateix, les línies generals d'una posició clara i ferma. Aquestes premisses teòriques constitueixen la pedra angular en què es basa

tot l'edifici de la doctrina del marxisme revolucionari sobre aquest punt. La idea central de Marx i Engels era la subordinació de tots els problemes als interessos generals de la revolució. L'actitud davant els moviments d'emancipació nacional no podia eludir aquesta norma fonamental i infrangible, i, conseqüents amb aquesta norma, es pronunciaven decididament, per exemple, contra el moviment paneslavista, que feia el joc a la reacció i contribuïa activament a ofegar l'impuls revolucionari de les masses populars.

L'actitud es pot resumir així: actitud democràtica conseqüent davant els moviments d'emancipació nacional, ajut incondicional a tot allò que aquests tinguin de progressiu i que serveixi els interessos generals del proletariat. Alhora, però, afirmació de la unitat de la classe explotada per damunt els interessos nacionals. Tota desviació del democratism conseqüent en aquest aspecte, era considerada per ells com una desviació burgesa i reaccionària, i, de la mateixa manera, tota desviació dels principis de la unitat proletària era considerada com una manifestació de la influència burgesa sobre aquest últim, com una reminiscència del nacionalisme burges. Per això reaccionaven amb igual energia tant contra els qui, com és ara Proudhon, en nom d'un internacionalisme abstracte, estimaven que la qüestió nacional era un "prejudici burges" com contra els qui subordinaven la causa del proletariat als interessos nacionals.

L'actitud de Marx i Engels es troba tan lluny del nacionalisme burges, limitat, patrioter, que tendeix a substituir la lluita de classes per la unitat nacional superior, com de l'internacionalisme abstracte que, inconscientment, serveix de tapadora a la política d'opressió nacional.

Lenin, basant-se en les tesis fonamentals dels seus mestres i en la rica experiència dels moviments nacionals, elabora, en la lluita constant contra totes les desviacions (Otto Bauer, Renner, Rosa Luxembourg, etc.), una doctrina que és una aplicació magistral del mètode marxista a les situacions històriques concretes i que resumiren succintament.

Tots els moviments nacionals tenen un contingut democràtic que el proletariat ha de sostenir sense reserves. Una classe que combat aferrissadament totes les formes d'opressió no es pot mostrar indiferent davant l'opressió nacional; no pot, sota cap pretext, desentendre's del problema. La posició pseudo-internacionalista, que *nega* el fet nacional i preconitza la constitució de grans unitats, sosté pràcticament l'absorció de les petites nacions per les grans i, per tant, l'opressió. El proletariat només pot tenir una actitud: sostenir activament el dret indiscutible dels pobles a disposar lliurement de llurs destins i a constituir-se en Estat independent si aquesta és llur voluntat. "Cap privilegi per a cap nació, cap privilegi per a cap idioma! Cap opressió, cap injustícia envers la minoria nacional! Heus aquí el programa de la

democràcia obrera”.

La reconeixença del dret indiscutible a la separació no comportant, però, ni de bon tros, la propaganda a favor d'aquesta separació en totes les circumstàncies ni considerar-la invariablement com un fet progressiu. La reconeixença d'aquest dret disminueix els perills de disgregació i aferma la solidaritat indispensable entre els treballadors de les diverses nacions que integren l'Estat. En sostenir aquest dret el proletariat no s'identifica amb la burgesia nacional, que vol subordinar els interessos de classe als interessos nacionals, ni amb les classes privilegiades de la nació dominant, que volen convertir els obrers en còmplices de la política d'opressió nacional.

La lluita pel dret dels pobles a la independència no pressuposa la disgregació dels obrers de les diverses nacions que formen l'Estat mitjançant l'existència d'organitzacions independents. El bolxevisme sempre ha sostingut la necessitat primordial de la unió dels treballadors de les esmentades nacions per a la lluita comuna i ha combatut vigorosament tota temptativa encaminada a donar una estructura federalista al partit revolucionari del proletariat. I així, el partit bolxevic, que ha practicat una política nacionalitària conseqüent, sempre ha estat una organització essencialment centralitzada.

Aquesta política és l'única susceptible de garantir el dret absolut de les nacions a decidir llur sort, de destruir els xovinismes unitari i nacionalista, d'acabar amb les rivalitats entre els pobles, de segellar la unió del proletariat i de bastir els sòlids fonaments en què hauran de basar-se en l'esdevenidor les confederacions de pobles lliures.

L'exemple viu de la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques és la demostració pràctica més eloqüent de l'excel·lència d'aquesta política. Aquest exemple ha vingut a evidenciar, d'altra banda, que la qüestió de les nacionalitats, com tots els problemes de la revolució democràtico-burguesa, només pot ésser resolta per la revolució social i la instauració de la dictadura del proletariat.

Primera part: Els fonaments de la teoria proletària dels moviments d'emancipació nacional

I. La posició de Marx i Engels

- Els moviments d'emancipació nacional com a factor revolucionari.
- La guerra franco-prussiana de l'any 1870.
- El principi de les nacionalitats i el dret de les nacions “històriques” a la independència.

- La monarquia austríaca.
- Polònia.
- Irlanda.
- Nacionalisme i internacionalisme.
- L'estratègia i la tàctica de Marx i Engels.

Marx i Engels, que ens han llegat una producció teòrica tan extensa i valuosa sobre tots els grans problemes econòmics, polítics i socials de llur època, no consagraren cap obra fonamental a l'estudi dels moviments d'emancipació de les nacions. Això no obstant, un problema que agitava d'una manera tan profunda els pobles, mobilitzant masses populars immenses, i que era posada a l'ordre del dia per la revolució europea, no podia passar inadvertit a l'atenció d'uns homes que, com els dos immortals fundadors del socialisme científic, auscultaven febrosament les "palpitacions dels temps" per tal de definir a cada instant la tàctica adient de la classe obrera i preparar-li el gloriós avenir a què està històricament predestinada. Per bé, doncs, que no ens han llegat un conjunt sistematitzat d'idees sobre aquest problema de cabdal importància, les opinions expressades en llurs treballs, en llur correspondència i en les manifestacions públiques que feren en diverses ocasions ens forneixen materials d'indiscutible vàlua per a establir els elements fonamentals d'una teoria proletària dels moviments d'emancipació nacional que ha trobat en Lenin, el genial deixeble de Marx.

L'activitat política de Marx i Engels es descabdellà, fonamentalment, a l'època compresa entre la gestació de la gran tempesta revolucionària europea el 1848 i la Primera Internacional, és a dir, entre les lluites per la transformació definitiva de l'Europa semifeudal en una democràcia burgesa i l'aparició del proletariat en la palestra històrica com a força organitzada internacionalment per afirmar la seva personalitat i propugnar les seves reivindicacions de classe.

En aquella època el problema dels moviments nacionals es plantejava, per a la gran majoria dels pobles europeus, d'una manera distinta que en els moments actuals. Era una època revolucionària relacionada amb fets com és ara la creació dels Estats nacionals, la lluita per l'alliberament d'Itàlia, la unificació d'Alemanya, com a base històrica necessària per la desenvolupament del capitalisme, època, doncs que es diferencia de l'actual per fet que ara el capitalisme, en sentir-se estret dins les fronteres nacionals, tendeix a l'expansió imperialista.

En presència d'aquesta situació històrica concreta Marx i Engels fixen llur posició davant els moviments nacionals subordinant-la als interessos superiors de la revolució i tenint en compte la importància immensa d'aquests moviments per a la victòria revolucionària. El problema no és mai enfocat per ells d'una manera independent, sense connexió amb la lluita revolucionària general i els fonaments

econòmics de les qüestions nacionals. Els elements materials constitueixen la base dels moviments nacionals; les manifestacions externes sovint més destacades - idioma, cultura, etc.- no en són sinó la superestructura jurídica.

És molt característica en aquest sentit la posició de Marx, definida en un dels seus articles més remarcables de la primera època sobre el problema jueu. Per a ell no es tracta d'un problema d'emancipació religiosa, tot i que la religió en sigui un dels aspectes, per tal com la seva base és econòmica, està constituïda per la "societat civil". Els jueus, que són els agents de l'economia monetària, "s'han emancipat en la mesura en què els cristians han esdevingut jueus, és a dir, en la mesura en què la societat cristiana ha adquirit un caràcter completament comercial, *jueu*. L'emancipació dels jueus està íntimament lligada amb l'"emancipació de la societat del judaisme", és a dir, amb la supressió del poder dels diners en la societat socialista. Marx, però, no s'interessava gaire pel problema nacional jueu, perquè els hebreus que podia observar a Occident, a diferència dels d'Orient, on el problema es planteja en altres termes, pertanyien a un sector burgès molt restringit que s'havia adaptat al medi circumdant.

Quan esclaten les revolucions europees del 1848, Marx i Engels, que ja han definit les bases fonamentals de llur doctrina – el *Manifest Comunista* es publica el 1847 – subordinen llur actitud a l'exigència suprema del moment: la cohesió de les forces de la revolució. D'ací, principalment, llur posició negativa enfront del moviment paneslavista que tantes il·lusions havia fet concebre a Bakunin i que, com veurem més endavant, fou un instrument a les mans de les forces reaccionàries i, en primer lloc, del tsarisme, que era el reducte més puixant de la reacció europea.

Només tenint en compte aquesta posició subordinada dels moviments nacionals comprendrem l'actitud de Marx i Engels davant els problemes polítics concrets d'aquella època i les contradiccions aparents en què incorrien, assenyalades sovint amb mala fe per llurs adversaris. Ja hem vist com, tot i reconèixer el paper progressiu dels moviments d'emancipació nacional adopten una actitud d'irreductible hostilitat davant el moviment paneslavista, objectivament contrarevolucionari. Aquesta actitud topa, naturalment, amb una concepció esquemàtica, no dialèctica, del problema, però es troba en perfecta concordança amb el punt de vista segons el qual constitueixen el criteri suprem els interessos generals de la revolució.

A la llum d'aquest criteri la posició de Marx i Engels davant la guerra franco-prussiana del 1870 ens semblarà plenament justificada.

En efecte, la constitució d'una Alemanya unificada i centralitzada era la base indispensable per al desenvolupament del capitalisme i, per tant, del proletariat, al qual era molt més difícil la victòria en un país sotmès a la disgregació pròpia de les

societats feudals o semif feudals. Davant el bonapartisme reaccionari, l'Alemanya unificada era un factor progressiu. Per això Marx i Engels, expressen llur simpatia pel "moviment nacional" alemany, aconsellen els social-demòcrates alemanys de llur país d'adherir-s'hi i combaten la posició de Wilhelm Liebknecht, que preconitzava la neutralitat sota el pretext, curiosament anàleg al dels nostres *faistes* – entre Gil Robles i Azaña no hi ha cap diferència!, – que Bonaparte i Bismarck eren, fonamentalment, una mateixa cosa. Quan Bismarck, però, passa de la defensiva a l'ofensiva i manifesta tendències annexionistes amb referència a Alsàcia-Lorena, llur posició canvia radicalment. I quan, el 18 de març del 1871, París proclama la *Commune*, els termes del problema es modifiquen fonamentalment, i Marx i Engels saluden amb entusiasme l'alçament dels treballadors parisencs i els defensen en la lluita contra les tropes prussianes. La guerra contra la *Commune* obrera no era pas la mateixa cosa que la guerra defensiva del segon Imperi, i si una Alemanya capitalista unificada era un factor progressiu respecte a una França reaccionària, deixava d'ésser-ho respecte a un Estat proletari en embrió.

Marx i Engels no abandonaren mai aquest criteri dialèctic en enfocar el problema en les seves diverses manifestacions, i només tenint en compte aquesta circumstància essencialíssima se'ns farà entenedora llur actitud.

Reconeixen, com hem vist, el paper progressiu dels moviments d'emancipació nacional en la mesura en què contribueixen a resoldre el problema de la liquidació de les supervivències feudals i serveixen la causa revolucionària general; combaten aferrissadament la indiferència davant aquests moviments, i la consideren com un ajut directe a l'opressió nacional, que és la base del poder de les classes explotadores de la nació opressora. No sostenen, però, *tots* els moviments nacionals – recordem llur actitud davant el paneslavisme – ni fan extensiu a totes les nacionalitats el dret a la independència política.

En aquest sentit és molt característica l'actitud que adopten enfront de la defensa del "principi de les nacionalitats" no menys que per Napoleó III. ¿Podia deixar d'ésser acollit amb simpatia, pels demòcrates ingenus, un principi que es proposava de reparar la injustícia comesa pels tractats del 1815 en fixar les fronteres d'Europa d'acord amb els interessos de la potència continental més forta d'aleshores, Rússia, sense tenir en compte els desigs ni els interessos de les diverses poblacions?

¿Hi havia algú que enarborés una bandera més liberal que la que alçava Napoleó III? ¿Podia haver-hi una consigna més "democràtica" que la de l'alliberament de les nacions oprimides i esquarterades, sobretot quan, després del 1848, Hongria s'afegia a la llista d'aquestes nacions?

Napoleó III, però, explotava aquesta consigna d'una manera demagògica per tal d'atreure els polonesos al camp de la reacció i oposar obstacles a la unitat alemanya i italiana.

Engels, en un article publicat el 1866 en *The Commonwealth*, sotmet a una crítica magnífica l'actitud de Napoleó, els mòbils reals de la qual posa en evidència, i, sobretot el famós “principi de les nacionalitats”. ¿Pot acceptar-se aquest principi com a criteri per a resoldre els problemes nacionals d'Europa? Engels afirma, amb tot raó, que no.

No hi ha ni un país d'Europa on no hi hagi nacionalitats diverses sotmeses a un mateix govern. ¿Es planteja, però, el problema nacional d'una manera idèntica en tots ells? ¿És que cada nacionalitat aspira i té dret, històricament, a la independència política?

Els escocesos i els bretons, per exemple, constitueixen, sense cap mena de dubte, una nacionalitat distinta de l'anglesa i la francesa, respectivament; però han deixat d'ésser una nació. A més a més – fa remarcar Engels, - “no hi ha cap frontera política que coincideixi amb les fronteres naturals de la nacionalitat o de l'idioma”. A conseqüència de la lenta evolució històrica d'Europa durant els últims mil anys “gairebé totes les grans nacions han perdut parts de llur organisme” que s'han incorporat a la vida nacional d'altres pobles. Hi ha molta gent fora de França la llengua vernacle de la qual és el francès, com hi ha molta gent que parlen alemany i viuen fora d'Alemanya. “Els alemanys de Suïssa i d'Alsàcia tenen tan poques ganes d'unir-se a Alemanya com els francesos de Bèlgica i de Suïssa d'incorporar-se políticament a França”.

El “principi de les nacionalitats” pretén d'atorgar el dret a l'existència nacional independent a les nombroses “romanalles de pobles que durant un període més o menys llarg figuren en l'escena de la història i foren absorbits definitivament per nacions més poderoses que, gràcies a llur vitalitat, vengeren tots els obstacles”.

Segons aquest criteri, “els romanesos de Valàquia, que no han tingut mai història ni l'energia necessària per a tenir-la, tenen la mateixa importància que els italians, que compten amb una història de dos mil anys i una vitalitat nacional incomparable”.

No: segons Engels i segons tots els marxistes conseqüents, el “principi de les nacionalitats” no pot resoldre el problema. S'ha d'oposar a aquest principi el dret dels pobles històrics, de vitalitat indiscutible, a l'existència nacional i a la independència. D'ací que la divisió de les nacions en “històriques” i “no històriques” tingui per als fundadors del socialisme modern una importància immensa.

A la llum d'aquests principis generals ens serà més fàcil de comprendre l'actitud de Marx i Engels davant el problemes nacionals més importants plantejats a Europa en aquella època.

La monarquia austríaca era un reducte de la barbàrie feudal de la qual la majoria dels pobles d'Europa ja s'havien alliberat a la darrerria de l'Edat Mitjana. Les nacions que la componien s'havien unificat, en part sota la violència, en part per tal de defensar la pròpia barbàrie contra la invasió de la civilització burgesa. “El Danubi, els Alps, els espadats de les muntanyes de Bohèmia – diu Engels² – són els fonaments de l'existència de la barbàrie i de la monarquia austríaca”. Amb els progressos del maquinisme i del desenvolupament de les vies de comunicació la penetració capitalista fou inevitable, i s'anaren afluixant els lligams que unien en un sol Estat aquell gran nombre de pobles tan diversos. Trontollaren les bases de l'economia feudal i de la indústria domèstica, es desenvolupà la indústria, sorgiren grans centres urbans. Les classes de la vella societat havien de cedir el lloc a la burgesia i al proletariat. Desapareix l'atomisme feudal, es transformen les relacions entre els pobles, apareixen unitats nacionals fortes amb tendències i interessos comuns. “El vapor s'ha obert camí a través dels Alps i els boscos de Bohèmia, ha tret la seva importància al Danubi, ha fet a trossos la barbàrie austríaca, ha segat el terreny a la casa dels Habsburgs”, ha esbocinat, amb les rodes de les locomotores, la monarquia austríaca. Els vassalls es revoltren, i “aqueixa monarquia bigarrada”, “aqueix garbuix organitzat d'idiomes i nacions”, “aqueixa barreja caòtica dels costums, institucions i lleis més contradictoris”, “aqueixa màquina estatal cruixidora” es troba a les acaballes.

El pronòstic d'Engels es confirma plenament. ¿Què hi ha que hagi trigat setanta anys a complir-se -- ¿què són setanta anys per a la història? -- si els símptomes de descomposició assenyalats amb tanta clarividència s'anaren accentuant durant tota la segona meitat del segle XIX i portaren a l'enfonsament de l'imperi el 1918, després de passar per un seguit ininterromput de convulsions internes?

Tant Engels com Marx subratllen constantment el caràcter reaccionari d'Àustria i dedueixen d'aquesta apreciació la necessitat d'enderrocar la monarquia imperial a profit dels interessos generals de la revolució, per als quals constituïa un perill permanent l'existència del monstruós conglomerat de nacions sotmès al despotisme dels Habsburgs. I si hi havia algú particularment interessat en la destrucció de l'imperi, eren precisament els alemanys. “Àustria és culpable que gaudim de la mala fama d'opressors d'altres nacions i d'agents de la reacció en tots els països – diu Engels. --Els alemanys mantenen en l'esclavatge – sota bandera austríaca – Polònia, Bohèmia i Itàlia. Si des de Siracusa a Trento i des de Gènova a Venècia els alemanys són odiats com a *landquenets* menyspreables del despotisme, en podem donar gràcies a la monarquia austríaca. El qui hagi tingut ocasió de veure l'odi mortal, la set de venjança sagnant, i completament justificada, que regnen a Itàlia contra els *tedeschi*, en tindrà prou per a odiar mortalment

² Cf. l'article “El principi de la fi d'Àustria” (Deutsche Brüsseler Zeitung del 27 de gener del 1848), del qual ens servim principalment per a exposar el punt de vista marxista sobre la monarquia austríaca.

Àustria i acollirà joiosament la caiguda d'aquest reducte de la barbàrie, d'aquesta vergonya d'Alemanya. Tenim motius per a esperar que els propis alemanys es venjaran d'Àustria per la ignomínia amb què ha cobert el nom d'alemany, que seran ells els qui enderrocaran Àustria i destruiran els obstacles que s'oposen a l'alliberament dels eslaus i dels italians”.

Per a tots els revolucionaris i demòcrates del segle passat la solució del problema nacional polonès tenia una importància fonamental. “És un fet històric – deia Marx – que la força i la vitalitat de totes les revolucions, a partir del 1789, es mesuren per llur actitud envers Polònia”. La lluita d'aquest poble, esquarterat per tres monarquies reaccionàries, per la seva emancipació i la reconstitució nacional consegüent, esdevenia, per la seva immensa transcendència, un problema general europeu íntimament lligat amb la lluita contra les romanalles feudals i per la transformació democràtica d'Europa. La independència de Polònia estava en connexió directa amb la revolució a Rússia i la victòria del proletariat a Alemanya. Per això Marx podia afirmar amb raó el 1875, en una lletra al revolucionari rus Lavrov, que, en últim terme, l'alliberament de Polònia era una de les condicions de l'emancipació de la classe obrera europea.

Tant ell com Engels consideraven la qüestió des del punt de vista del moviment d'emancipació nacional en relació amb la revolució agrària i des del de la revolució a Alemanya, la victòria de la qual tenia una importància decisiva per al desenvolupament de la revolució europea.

El problema polític estava indissolublement lligat amb el social. Des del primer moment els polonesos lluiten no solament per la independència del país, sinó contra l'ordre social interior, contra els opressors estrangers i contra l'aristocràcia del país. “Només una Polònia democràtica pot ésser independent – deia Marx el 1848; però la democràcia polonesa és impossible sense l'abolició dels drets feudals, sense un moviment agrari que transformi els camperols serfs en propietaris lliures”. Una Polònia diguem-ne lliure, és a dir, alliberada de la dominació dels terratinents russos, però que deixés intacta la dels terratinents polonesos, no modificaria en res, socialment, la situació del camperols.

La lluita polonesa per l'emancipació nacional tenia, doncs, alhora un caràcter social revolucionari, i, per això, com més s'accentuava aquest caràcter més decididament els opressors s'incorporaven a la contrarevolució. Rússia ordenava a Prússia i a Àustria el manteniment de les monarquies absolutes i ajudava la classe feudal – absolutista, d'aquests països. Alliberar Polònia equivalia a assestar un cop mortal a la reacció europea.

D'ací que, segons la tesi fonamental de Marx i Engels, existís una relació directa

entre la lluita de Polònia per la seva emancipació nacional i la revolució a Europa i, sobretot, a Alemanya, la restauració democràtica de la qual, a parer d'ells, era impossible sense la de Polònia. Mentre hi hagués una part de Polònia annexionada a Alemanya, els alemanys estarien lligats a Rússia i a la seva política i “no podrien destruir de soca i arrel l'absolutisme patriarcal-feudal” (Engels). “El poble que n'oprimeix d'altres no es pot alliberar. La força que li cal per a l'opressió dels altres es gira al cap i a la fi contra ell mateix”. Si el 1848 s'hagués fet una veritable revolució, Alemanya hauria hagut de declarar la guerra a Rússia per la independència de Polònia, guerra que hauria significat la ruptura completa amb un passat oprobios, “l'alliberament i la unificació efectius d'Alemanya i la instauració de la democràcia damunt les ruïnes del feudalisme”. En un acte commemoratiu de la insurrecció polonesa del 1830 celebrat a Londres el 1847, Marx, fent més extensa encara aquesta relació entre el moviment nacional de Polònia i la lluita revolucionària europea, afirmava que “Polònia serà alliberada no pas a Polònia, sinó a Anglaterra”, per tal com era en aquest país on més s'havien accentuat els antagonismes entre el proletariat i la burgesia. Colpim els enemics interiors – venia a dir – i, d'aquesta guisa, colpirem tota la vella societat, basada en l'opressió.

Resumint, direm que l'actitud de Marx i Engels, decididament favorable a la independència de Polònia, estava dictada pels interessos de la revolució general europea en la seva lluita contra la influència del tsarisme, contra el reducte de la reacció que era Rússia. Mai no varen considerar aquest problema, ni cap dels plantejats a Europa, d'una manera independent, des del punt de vista de reconeixement abstracte del dret de Polònia a la seva llibertat, sinó en funció del factor revolucionari. Per això Engels, en una lletra del 1851, feia remarcar a Marx amb admirable clarividència, plenament confirmada pels esdeveniments posteriors, que Polònia no podria ésser utilitzada com a recurs sinó fins al moment en què Rússia fes la seva revolució agrària. I per a ell era indubtable que aquest país la faria molt més aviat gràcies al més gran desenvolupament dels elements burgesos en la seva economia. Mentre les masses populars russes romanguessin passives, el moviment alliberador de Polònia tenia una importància immensa no solament per a Rússia, sinó per a tot Europa. Amb el desenvolupament del moviment revolucionari rus la lluita nacional polonesa – com fa observar Lenin – passava a segon terme, perdia la seva importància revolucionària excepcional. I amb la victòria del proletariat rus el 1917 i la solució radical del problema agrari, Polònia no solament perdia la seva importància revolucionària, sinó que esdevenia un factor reaccionari.

Si Polònia, a l'època en què visqueren Marx i Engels, jugà un paper d'importància primordial en les lluites revolucionàries d'Europa, Irlanda en aquest sentit també era un factor considerable, per tal com el seu moviment d'emancipació anava dirigit contra la potència colonial més forta d'aquells temps, l'esfondrament de la qual hauria tingut conseqüències incalculables per al proletariat de tot el món i per a la

transformació revolucionària de tot el continent. No podia escapar als dos grans teòrics socialistes, que tant de prop coneixien Anglaterra i la política anglesa, la immensa importància del problema, i per bé que Marx d'antuvi es pronuncià contra la separació, trigà molt poc a modificar la seva actitud, convertint-se, en ple acord amb Engels, en un dels partidaris més ardents de la independència d'Irlanda.

Fonamentaven llur actitud en l'examen dels factors econòmics de la dominació anglesa, basada en el robatori colonial, l'explotació despietada dels camperols i la transformació d'Irlanda en una mena d'apèndix d'Anglaterra per tal que pogués furnir les primeres matèries a la indústria tèxtil de la metròpolis. La conseqüència directa d'aquest sistema econòmic, en el qual trobava suport l'opressió política, era la transformació dels sembrats en pasturatges a fi d'obtenir la major producció possible de llana per a l'esmentada indústria, i la misèria dels camperols, que veien obligats a emigrar en massa als Estats Units per tal de cercar-hi el bocí de pa que no podien trobar en llur país. "Irlanda –deia Engels a Marx en una lletra del 23 de maig del 1856-- pot ésser considerada com la primera colònia anglesa... Es veu que per als ciutadans anglesos l'anomenada llibertat recolza en l'opressió de les colònies".

D'ací es despenia la necessitat de la revolució agrària i de la independència d'Irlanda, indissolublement lligades.

Per a l'aristocràcia anglesa Irlanda era un reducte, i la seva explotació, la font de la seva riquesa i de la seva força i, per tant, un mitjà magnífic gràcies al qual sostenia la seva dominació a l'interior d'Anglaterra. El cop decisiu contra les classes explotadores angleses s'havia de donar, doncs, no pas a Anglaterra, sinó a Irlanda. En la seva lletra del 28 de novembre del 1869 al seu amic Kugelmann, Marx fonamenta aquest punt de vista amb la seva força d'argumentació habitual. La classe obrera anglesa, segons ell, no podrà donar cap pas decisiu endavant dins Anglaterra mentre no s'alci contra la política irlandesa de les classes dominants. I no solament ha d'ajudar els irlandesos, sinó que ha de prendre la iniciativa de la ruptura de la unió pactada el 1801. "Si no es fa això – diu – el poble anglès serà un instrument de les classes dominants, perquè haurà d'obrar junt amb elles contra Irlanda. Tots els moviments populars d'Anglaterra queden paralizats per la discòrdia amb els irlandesos, que a Anglaterra mateix constitueixen una part considerable de la classe obrera. La primera condició de l'alliberament del proletariat a Anglaterra és l'enderrocament de l'oligarquia agrària anglesa; però mentre aquesta oligarquia conservi una forta posició a Irlanda no es podrà destruir la seva puixança a Anglaterra. "Tan bon punt el poble irlandès s'alliberi, la destrucció de l'aristocràcia feudal serà molt més fàcil, puix que per a Irlanda la qüestió no solament és econòmica, sinó nacional, per tal com els terratinents són alhora els opressors de la nació". I Marx fa remarcar, finalment, que l'actitud envers Irlanda no solament paralitza l'evolució interior d'Anglaterra, sinó que explica la seva

política exterior quant a Rússia i els Estats Units.

El proletariat anglès, doncs, ha d'ajudar el moviment irlandès d'emancipació nacional no pas per motius de simpatia o raons de justícia abstracta, sinó des del punt de vista dels seus propis interessos i dels de la revolució a Europa.

La posició del marxisme clàssic quant als moviments d'emancipació nacional no té res de comú amb la del nacionalisme burgès. L'exemple de la seva actitud en els casos concrets que hem examinat més amunt ho demostra palesament.

Per al nacionalisme burgès la nació ho és tot, i a la nació –burguesa, naturalment— han de subordinar-se els interessos de les classes socials, sense tenir en compte per a res els antagonismes profunds que les divideixen.

Per al marxisme revolucionari, al contrari, els interessos de la revolució proletària i la solidaritat obrera internacional estan per damunt de tot. Al principi de la unitat nacional de les classes oposa el de la lluita de classes, i en el fons considera el problema de les nacions oprimides com un aspecte d'aquesta lluita. L'obrer revolucionari es sent infinitament més lligat als obrers d'altres països i, per tant als de la pròpia nació dominadora, que no pas a les classes explotadores del propi país a les quals té declarada una guerra a mort. No oblidem, d'altra banda, que la primacia de la nació per damunt dels interessos de classe en realitat no és, per a la burgesia, sinó una bandera que fa voleiar als ulls del proletariat per tal d'enlluernar-lo i obscurir la seva consciència de classe. Per damunt de tot posa els seus interessos de casta explotadora. Quan aquests estan en perill no vacil·la a aliar-se amb els enemics “nacionals”. L'actitud de la nostra burgesia industrial, representada per la “Lliga”, durant tota la seva actuació no ens deixarà mentir. En aquest sentit – i citem, entre molts, l'exemple més recent – és prou eloqüent la seva política en relació amb la lluita al voltant de la Llei de Contractes de Conreu.

Hi ha un “internacionalisme imperialista” real, al qual ha d'oposar-se l'internacionalisme proletari. L'opressió nacional, que és un producte directe del règim d'explotació actual, ha de trobar en el proletariat – la classe més progressiva de la societat contemporània – el més implacable enemic, i els moviments d'emancipació dels pobles, el més decidit i ardent defensor. Considerar la qüestió nacional com un prejudici burgès – com ho fan alguns sectors diguem-ne revolucionaris – i adaptar la tàctica a aquesta concepció, fóra no solament un error, sinó un crim. Res més lluny, però, de la ideologia de Marx i Engels que fer concessions de cap mena al nacionalisme, i encara menys al xovinisme.

Quan el 1875 la Social-democràcia alemanya, en el programa aprovat a Gotha,

expressava el seu internacionalisme en termes sospitosos³, Marx, en la seva famosa crítica de l'esmentat programa, qualificava, “d'estretament nacionalista” el punt de vista dels correligionaris del seu país. És clar, argumentava, que la classe obrera ha d'organitzar-se primer que tot al seu propi país, que és el seu camp de batalla immediat. En aquest sentit la lluita de classes, per la forma i el contingut, és nacional. Però el país forma part del mercat mundial i dels sistemes d'Estat, i a aquest tot únic mundial, a aquest sistema, que ultrapassa les fronteres, a aquesta “Internacional imperialista”, el que se li ha d'oposar no són pas frases sobre la fraternitat, sinó la fraternitat real de les classes dominants. I Marx treia d'aquestes premisses una conclusió, considerada incommovible per tots els marxistes revolucionaris fins que a Stalin se li ocorregué de formular la seva teoria petit-burguesa del “socialisme en un sol país”: la revolució internacional. És en funció d'aquest concepte de la revolució proletària que el marxisme clàssic fixa la seva actitud davant el problema de l'emancipació de les nacions oprimides, convençut que només la victòria del proletariat, en suprimir l'explotació de l'home per l'home, base de la societat capitalista, destruirà l'opressió d'uns pobles per uns altres. “Allò que els obrers de Bohèmia de les dues nacionalitats no feien sinó sentir, *nosaltres avui ho sabem* – deia Engels en una lletra al líder socialista austríac Víctor Adler: -- l'odi entre les nacionalitats no és possible sinó sota la dominació dels senyors feudals, dels grans propietaris i dels capitalistes, i només serveix per a perpetuar aquesta dominació. Tant si són txecs com alemanys, els obrers tenen els mateixos interessos comuns. Tan bon punt la classe obrera arriba al poder política, és suprimit tot pretext de baralles nacionals, puix que la classe obrera és internacional per la seva mateixa naturalesa...”.

La defensa del dret de les nacions oprimides a la independència, doncs, no es troba pas en contradicció amb la consigna: “Proletaris de tots els països, uniu-vos!” ans n'és una conseqüència.

L'objectiu estratègic de Marx i Engels era la revolució social; un dels objectius tàctics més importants, els moviments d'emancipació nacional. El resultat d'aquests objectius tàctics podia ésser la destrucció de l'imperi austríac per l'alliberament dels pobles que componien aquella monstruosa “presó de pobles”; l'enfonsament del tsarisme per la reconstitució de Polònia i la propagació de la revolució agrària a Rússia; un cop mortal, a través d'Irlanda, a les classes dominants d'Anglaterra; el desenvolupament, a l'interior d'aquest país, de la revolució social, que es propagaria a tot Europa, i, en primer lloc, a França.

³ “La classe obrera – deia el programa de Gotha – persegueix l'emancipació primer que tot en els límits de l'Estat modern, convençut que el resultat inevitable dels seus esforços, units als de tots els treballadors dels països civilitzats, serà la fraternitat internacional dels pobles”.

Marx i Engels s'equivocaren en llur apreciació de les forces reals en presència; però llur visió de la marxa general dels esdeveniments revolucionaris era indiscutiblement justa, i, per tant, l'actitud que adoptaren enfront dels moviments nacionals responia als interessos superiors de la revolució proletària, en els quals s'inspiraven invariablement en enfocar la solució de tots els problemes tàctics que la realitat política els plantejava.

II. La posició de Bakunin

- El moviment emancipador de Polònia.
- El panslavisme bakuninista i la seva significació revolucionària.
- Les discrepàncies amb Marx i Engels.

Quan a mitjan any 1840, Bakunin sortí de Rússia, realitzant així el seu anhel més ardent, coniar amb l'occident europeu, el futur anarquista no solament no tenia una concepció revolucionària definida ni el propòsit de consagrar-se a una actuació política de cap mena, sinó que es sentia més aviat seduït pel costat reaccionari de la filosofia hegeliana, i les seves intencions immediates no anaven més enllà de consagrar-se apassionadament a l'estudi. El seu temperament, però, aquella inquietud, aquell desfici que, segons la seva pròpia caracterització, tenien constantment agitada la seva ànima, que exigia "moviment i vida", forçosament l'havien d'empènyer a l'acció. El seu contacte amb els emigrats polonesos desperta en ell el sentiment eslau adormit. La insurrecció de Cracòvia del 1846 el commou profundament i el decideix a ocupar un lloc als rengles dels combatents.

Bakunin inicia, doncs, la seva emancipació nacional, i durant tot el primer període d'aquesta actuació consagra íntegrament la seva energia desbordant a la lluita per l'alliberament de Polònia i de tots els pobles eslaus.

No és feina nostra, sinó dels biògrafs, seguir el gran revolucionari en les diverses fases de la seva intervenció en aquesta lluita. El que ens interessa d'una manera immediata és definir la seva actitud davant els problemes d'emancipació nacional.

Els punts de suport del despotisme europeu eren, a judici de Bakunin, l'autocràcia russa i la monarquia austríaca, l'ensorrament dels quals constituïa una qüestió de vida o mort per als eslaus i per a la democràcia revolucionària. L'alliberament de Polònia era un cop mortal per al tsarisme. El moviment emancipador, però, havia de deixar d'ésser purament nacional ("els polonesos només veuen Polònia") i russòfob per tal de convertir-se en una lluita comuna dels revolucionaris polonesos i russos contra l'autocràcia. "Puix que sou enemics de l'emperador Nicolau, enemics de la Rússia oficial, sou naturalment, àdhuc sense voler-ho, amics del poble rus" - deia, adreçant-se als polonesos, en el discurs pronunciat a París el 1847 en l'aniversari de

la insurrecció del 1831. I en un altre indret de la mateixa peroració afegia: “En nom de la veritable nació russa us proposa l'aliança. La idea d'una aliança revolucionària entre Polònia i Rússia no és pas nova, sinó que, com sabeu, ja va sorgir el 1824 entre els conspiradors d'aquests dos països⁴. El record que acabo d'evocar, senyors, omple d'orgull la meua ànima. Els conspiradors russos foren els primers que, en aquella avinentesa, travessaren l'abisme que, aparentment, ens separava... No sóc l'únic, a Rússia, que estima Polònia... En nom d'ells, en nom de tot el que hi ha de vivent i de noble al meu país us allargo fraternalment la mà... Mentre hem estat desunits ens hem paralytat mútuament. Res no pot oposar-se a la nostra acció comuna. La reconciliació de Rússia i Polònia és una gran causa, digna de consagrar-s'hi en cos i ànima”.

Gairebé vint anys més tard, el 1863, en una lletra al seu amic Kossildocki diu, referint-se a una de les seves nombroses empreses insurreccionals: “D'esperances en l'èxit, en el veritable èxit, he de confessar que en tinc poques. I sabeu el que desitjo? Que, en cas de fracàs, morin per la causa polonesa el major nombre possible de russos per tal de segellar la nostra amistat amb la sang. Jo fóra feliç de morir junt amb ells”. Deixant de banda el que hi pugui haver de sentimentalisme en aquestes ratlles, és innegable que, amb les que hem reproduït més amunt, assenyalen una remarcable aproximació a la nostra posició actual, que, bo i defensant el dret de les nacions oprimides a llur independència, es delimita clarament del nacionalisme burgès, estableix un lligam indestructible entre els moviments nacionals i la lluita revolucionària general i afirma, per damunt de tot, la superioritat de la solidaritat internacional.

Res més lluny del nacionalisme casolà i limitat que la posició de Bakunin. Polònia, per una sèrie de raons històriques, anava al capdavant de la lluita contra el tsarisme i el despotisme en general, però el terreny d'acció havia d'ésser molt més vast. Darrera Polònia, i acabillat per ella – més tard assignava aquest paper a Bohèmia, – havia de seguir un formidable moviment paneslau que perseguiria com a fi la constitució d'una federació republicana de pobles eslaus que, junt amb els grecs i els magiars, formaria un gran Estat lliure amb Constantinoble com a capital. I el gran revolucionari no s'aturava aquí, ans lligava el moviment paneslau amb la lluita de la democràcia alemanya. La seva posició enfront dels problemes nacionals era dictada, doncs pels interessos de la revolució europea. Res no ens ho demostrarà amb més eloqüència que la reproducció dels passatges més característics del seu “Manifest als eslaus”, publicat al començament del 1849.

Després d'invitar els eslaus que s'uneixin amb els revolucionaris alemanys i

⁴ Al·lusió als desembristes, els quals van escriure en llurs banderes la consigna: “Per la vostra i la nostra llibertat”.

hongaresos, que estrenyin “la mà que els allarguen els demòcrates de tots els països”, Bakunin diu: “El món està dividit en dos camps. Aquí la *revolució*, allí la *contrarevolució*. Cadascú ha de triar un d'aquests camps, i vosaltres, germans, heu de decidir-vos... El deure sagrat de tots nosaltres, els combatents de la revolució, els demòcrates de *tots* els països, és unir les nostres forces, procurar d'entendre'ns mútuament i estrènyer els nostres rengles per tal que amb la nostra aliança puguem rebutjar l'atac dels enemics de la nostra llibertat i vèncer-los. L'objectiu final ha d'ésser: *la federació de repúbliques europees...*” “Heu d'ésser amics i aliats de tots els pobles i de tots els partits que lluiten per la revolució ¿Quins són aquests pobles i aquests partits? Tots els que lluiten per llur pròpia independència i alhora per la llibertat de tots i, per tant, en aliança contra l'enemic comú, contra la conspiració dels dèspotes. ¿Quina finalitat immediata persegueix aquesta conspiració? La conservació d'Àustria. Àustria és el punt central del combat. Com a conseqüència d'això, ¿què hem de fer nosaltres? Tot el contrari d'allò que fan ells: la destrucció completa de l'imperi austríac”.

El paneslavisme de Bakunin era, si més no subjectivament, revolucionari. Objectivament, en un moment determinat de la història – els alçaments revolucionaris del 1848, -- aquesta li va jugar una mala passada. I en aquest sentit, no pas en l'apreciació general de l'actitud de Bakunin, Marx i Engels van tenir raó i mostraren, una vegada més, llur excepcional clarividència.

Segons ells, l'enemic cabdal, que calia abatere com fos, era el tsarisme, aliat natural i punt de suport de tots els despotismes. En aquest punt, com hem vist, coincidien amb Bakunin. Però mentre aquest dipositava totes les seves esperances en el moviment paneslau, aquells el consideraven substancialment reaccionari, de conseqüències fatals per a la revolució alemanya. El retard econòmic i cultural dels pobles eslaus, primordialment camperols, llur feble diferenciació de classe els convertien en un instrument cec de la reacció, a les mans de Rússia i Àustria. És el moviment – venien a dir – del camp ressagat contra la ciutat, de l'economia agrària contra l'economia industrial; la seva victòria significaria la submissió de l'occident civilitzat a l'orient bàrbar. Per a ells, i molt particularment per a Engels, que dedicà a aquest problema molta més atenció que no pas Marx, llevat dels polonesos i dels russos, cap poble eslau no tenia esdevenidor, per tal com mancaven “de les condicions històriques, geogràfiques, polítiques i industrials necessàries per a llur vitalitat i independència”. Ací ens trobem novament amb aquella divisió en “nacions històriques” i “nacions no històriques” a què ens hem referit més amunt. Els pobles eslaus, doncs, segons Marx i Engels, no podien jugar un paper progressiu en els esdeveniments revolucionaris que s'apropaven a tota Europa a mitjan segle passat, ans estaven destinats a ésser una posició avançada del tsarisme i de la reacció en general.

Els fets els donaren, efectivament, la raó, per tal com durant les grans commocions europees del 1848 els pobles eslaus, llevat dels polonesos, foren un instrument de què es serviren Nicolau I i els Habsburgs per a aixafar les revolucions alemanyes i hongaresa. “El paper reaccionari dels eslaus el 1848 – deia Engels el 1849 – tirà per terra totes les il·lusions dels paneslavistes demòcrates”, els quals, segons ell, consideraven el problema des d'un punt de vista purament sentimental i declamatori, quan calia plantejar-lo en el terreny de “la unió dels pobles revolucionaris enfront dels contrarevolucionaris”, “unió – afegia – que es realitza no pas damunt el paper, sinó exclusivament al camp de batalla”.

Engels, però, anava massa lluny en condemnar en bloc la posició de Bakunin. I no solament assenyalava el paper reaccionari dels pobles eslaus, ans preconitzava una lluita a mort contra ells, i considerava favorable a la civilització llur submissió als alemanys i hongaresos, més progressius i avançats. Aquest punt de vista, que avui ens sembla inconcebible i que només es pot explicar per la indignació produïda pel paper repugnant jugat pels pobles esmentats, era plenament compartit per Marx, que arriba fins i tot a negar la personalitat històrica dels txecs, a afirmar que “Bohèmia només pot existir com a part integrant d'Alemanya”, i a oblidar que la burgesia alemanya contribuí eficaçment, per exemple, a aixafar l'alçament dels pobles oprimits d'Itàlia.

La posició de Bakunin tenia les seves falles – com les tenia, i greus, la de Marx i Engels --; però, en tot cas, no era inspirada per un sentiment nacionalista estret, sinó per una abrandada passió revolucionària. L'ardent revolucionari sempre va lligar el moviment dels pobles eslaus amb la lluita general de la democràcia europea, i mai no va tancar els ulls davant els defectes d'aquest moviment, que combaté amb energia, tant en els seus manifestos i articles com en els seus discursos.

La passió que caracteritzà el debat menà els uns i els altres a evidents exageracions. Per als revolucionaris alemanys Bakunin era un “patriota eslau”. Per a Bakunin els revolucionaris alemanys eren uns pangermanistes. I, malgrat la nostra devoció per Marx i Engels, hem de confessar que, si haguéssim de jutjar per les manifestacions externes, fent abstracció de les circumstàncies de temps i dels factors d'ordre psicològic, diríem que les acusacions de Bakunin eren més justificades que les d'aquest contra aquell.

És evident que ni Marx ni Engels no eren uns patriotes alemanys ni Bakunin un patriota eslau; però l'esperit indiscutiblement revolucionari del paneslavisme d'aquest i la seva coratjosa actuació del 1848 expliquen, si no justifiquen plenament, que a l'aferrissada campanya d'atacs de què era víctima reaccionés amb arguments de la violència dels quals donaran una idea les línies següents, amb les

quals tanquem aquest capítol: “L'any 1848 vam tenir divergències amb Marx (*sobre la qüestió eslava*. A. N); i he de dir que més aviat tenia raó ell que no pas jo. Embriagat pel moviment revolucionari, em deixava portar molt més per l'aspecte negatiu que no pas per l'aspecte positiu d'aqueixa revolució... Hi ha un punt, però, en el qual jo tenia raó contra ell... En qualitat d'eslau, volia l'alliberament de la raça eslava del jou alemany... mentre que Marx, en qualitat de patriota alemany, aleshores no reconeixia, com no reconeix encara avui (?), el dret dels eslaus a alliberar-se del jou alemany, per tal com considerava, i considera ara, que els alemanys estan cridats a civilitzar-los, és a dir, a germanitzar-los de grat o per força”.

III. La primera internacional i els moviments nacionals

- Resolucions adoptades sobre les qüestions polonesa i irlandesa.
- L'actitud davant la guerra franco-prussiana.

Des dels primers dies de la seva existència l'Associació Internacional dels Treballadors hagué de prendre posició sobre els problemes d'emancipació nacional que hi havia plantejats a Europa en aquella època, entre els quals problemes ocupaven el primer lloc, per llur vitalitat i conseqüències per al desenvolupament de la revolució europea, els moviments de Polònia i Irlanda. Àdhuc per seu propi origen, no podia deixar de fer-ho: la idea de la seva creació, com és sabut, fou llançada a Londres, en un míting a favor de l'alliberament de la nació polonesa.

Coneguda per la influència predominant exercida per Marx i Engels dins la Primera Internacional, és comprensible que les resolucions que adoptà sobre aquests problemes portessin l'empremta de llur pensament, tant més que gairebé totes foren redactades per ells mateixos. Més que no pas un valor de contribució teòrica tenen, doncs, un valor purament documental. No són sinó l'expressió d'uns principis els trets generals dels quals ja hem exposat més amunt.

Durant els dos anys que precediren el primer congrés Marx aprofità totes les ocasions favorables per a defensar el moviment d'emancipació polonesa i incitar la Internacional a prendre una posició neta i clara. Com a conseqüència dels seus esforços, que trobaven un eco de simpatia en tots els elements directius de l'Associació, el 25 de novembre del 1864 el Consell provisional adoptava la següent resolució:

“1. La lluita dels polonesos per la independència serveix els interessos generals dels pobles d'Europa, i per això llur derrota representa un cop seriós per a la causa de la civilització i del progrés de la humanitat; 2. Polònia té el dret indiscutible d'exigir de les nacions avançades d'Europa ajut, per tots els mitjans necessaris, en l'obra de reconstitució de la seva independència nacional”.

Quant a Irlanda, la I Internacional es pronuncià d'una manera no menys categòrica. El fet que el Consell General residís a Londres originà intervencions repetides de l'Associació en el problema irlandès, tant més que Marx, per les raons que hem exposat més amunt, tenia un interès marcat a incorporar la classe obrera anglesa a la lluita dels irlandesos per llur emancipació nacional.

De tots els documents publicats per la Primera Internacional sobre aquest problema considerem el més important la lletra adreçada al començament del 1870 pel Consell General al Comitè Central de la Federació Romana, resident a Ginebra, i escrita per Marx. Heu-vos-en aquí els passatges fonamentals:

“Si Anglaterra és el reducte del landlorisme europeu i del capitalisme, l'únic punt des d'on es pot assestar un cop mortal a l'Anglaterra oficial és Irlanda. Primer que tot, Irlanda és la fortalesa del landlorisme anglès. Si aquest cau a Irlanda, també caurà inevitablement a Anglaterra. A Irlanda aquesta operació és cent vegades més fàcil, per tal com la lluita econòmica s'hi concentra exclusivament en la propietat agrària. Aquesta lluita és alhora nacional, i el poble irlandès és més revolucionari i està més irritat que el poble anglès.

“A Irlanda el landlorisme només és ajudat per l'exèrcit anglès. Al moment en què cessi la unió forçada d'aquests dos països, a Irlanda esclatarà la revolució social, encara que sigui sota formes antiquades. El landlorisme anglès perdrà no solament una font considerable de les seves riqueses, sinó també de la seva força moral com a representant de la dominació d'Anglaterra damunt Irlanda. D'altra banda, el proletariat anglès fa invulnerables els seus landlords d'Anglaterra mentre deixi intacta llur puixança a Irlanda”. La burgesia anglesa explota la misèria dels treballadors irlandesos, obligats a emigrar de llur país, per a fomentar la rivalitat entre els obrers anglesos i irlandesos a profit propi i per tal “d'eternitzar els antagonismes internacionals, que constitueixen un fre a l'aliança seriosa i honrada entre els obrers d'aquests dos països i, com a conseqüència, un fre a llur alliberament comú”. Irlanda és un pretext per a mantenir un gran exèrcit que, en moments necessaris, pot ésser llançat contra els obrers anglesos.

Finalment, Anglaterra en l'actualitat representa allò que representava la Roma antiga. El poble que n'esclavitza un altre forja les seves pròpies cadenes.

“El punt de vista de l'Associació Internacional dels Treballadors sobre la qüestió irlandesa és, doncs molt clar. La seva missió cabdal: accelerar la revolució social a Anglaterra. Per a això cal assestar un cop decisiu d'Irlanda estant”.

I la lletra acaba amb una fórmula clara i categòrica: “La premissa necessària de

l'emancipació de la classe obrera anglesa és la transformació de la unió forçada actual, és a dir, de l'esclavatge d'Irlanda, en una unió igual i lliure, si és possible, o en la separació completa, si és inevitable”.

Assenyalem, finalment, per a cloure aquest breu capítol, purament documental, l'actitud de la Primera Internacional quant a la guerra del 1870 entre França i Alemanya. Ja hem vist com Marx i Engels, al començament de la guerra sostingueren el punt de vista que els interessos de la civilització en general i de la classe obrera en particular exigien la victòria d'Alemanya, la unitat nacional de la qual constituïa un factor progressiu. Quan Alemanya, però, passà de la guerra de defensa nacional a l'ofensiva declarada i manifesta el seu propòsit d'annexionar-se Alsàcia i Lorena, Marx i Engels canviaren fonamentalment d'actitud. Aquest canvi trobà la seva expressió immediata en un remarcable manifest publicat pel Consell General de l'Associació Internacional dels Treballadors el 9 de setembre del 1870, del qual reproduïm les línies següents, d'una força profètica veritablement colpidora:

“Si la fortuna militar, l'embriaguesa de la victòria i les intrigues dinàstiques empenyen Alemanya devers l'annexió violenta de regions franceses, no li quedaran sinó dos camins: o bé s'haurà de convertir, sigui com sigui, en una esclava de la política conquistadora de Rússia, o, després d'un breu respir, haurà de començar a preparar-se per a una “guerra defensiva”, no pas una de les anomenades “guerres localitzades”, sinó una guerra contra les races esclaves i llatines unides”.

Com fa remarcar l'escriptor rus G. Safàrov, l'any 1871 fou posada la primera pedra de l'aliança franco-russa. El 1914 la profecia de Marx es realitzava.

Segona part: El problema de les nacionalitats i la Segona Internacional

I. Les diverses concepcions del problema dins la social-democràcia

- **L'oportunisme de la posició social-demòcrata.**
- **Les tendències fonamentals i llurs trets característics.**
- **El problema de les nacionalitats en els congressos de la Segona Internacional.**

Com hem fet remarcar en la Introducció, la qüestió de les nacionalitats està íntimament lligada amb el desenvolupament del capitalisme. No es tracta, doncs, d'un “problema etern” propi de totes les societats, sinó d'un fenomen de caràcter històric, producte d'una gran època, i que passa per diverses etapes. No és el mateix la lluita per l'emancipació nacional en l'etapa de predomini del capitalisme comercial que en la del floriment del capitalisme industrial o en la de l'imperialisme. No hi pot haver, doncs, una norma i un criteri aplicables a totes les èpoques i a totes les

situacions.

Com en tots els problemes fonamentals que té plantejats la societat capitalista, cada classe social té una manera particular de concebre'ls i de resoldre'ls. I com que la influència recíproca de les classes és fatal i inevitable, s'explica que, quant a la qüestió de les nacionalitats, la social-democràcia és veïes fortament influïda per la petita burgesia. La ideologia vacil·lant d'aquesta classe sempre s'ha reflectit en la consciència dels sectors ressagats del proletariat i, sobretot, de l'aristocràcia obrera, la qual, com és sabut, ha estat la base en què fonamentalment la social-democràcia ha recolzat. Interessada, pels profits que en treia, l'expansió del poder econòmic de la burgesia més enllà de les fronteres del propi país, aquesta aristocràcia obrera secundava, objectivament, la política d'opressió nacional o colonial.

D'ací la diversitat de tendències dins la social-democràcia i les vacil·lacions i l'oportunisme que caracteritzaren l'actitud de la Segona Internacional enfront del problema de les nacionalitats.

La II Internacional no podia, naturalment, mostrar-se indiferent davant el problema o eludir-lo, per tal com era un dels més vius a l'època en què aquella va néixer, i segueix essent-ho, amb caràcters encara més aguts, després de la guerra del 1914-1918, aquella guerra que havia d'"alliberar" les nacions oprimides... servint-se, com d'instrument, dels exèrcits dels països imperialistes. En el fons, però, mai no se n'ha ocupat seriosament, i quan s'ha vist obligada a pronunciar-se ho ha fet imprimint a les seves resolucions l'empremta de l'oportunisme i deixant la porta oberta a tots els equívocs.

En la social-democràcia d'abans de la guerra es manifestaven les següents tendències fonamentals quant als moviments d'emancipació nacional: a) una tendència francament imperialista (Cunow, Van Kohl); b) una tendència nacionalista (Partit Socialista Polonès); c) una tendència de dreta (l'escola austríaca); d) una tendència de centre (Kautsky); e) una tendència d'esquerra (els bolxevics russos); f) una tendència d'extrema esquerra (Rosa Luxemburg).

El representant més característic de la tendència imperialista és el social-demòcrata holandès Van Kohl. Segons aquest singular "marxista", les nacions ressagades i les colònies no podrien viure sense la tutela de les nacions "superiors". L'ur alliberament significaria l'anarquia i la misèria. "Abandonar un infant foll o inconscient – deia, l'any 1904, en el seu discurs del congrés internacional d'Amsterdam – que no es pot prescindir del nostre ajut equivaldria a fer-lo víctima d'una explotació desenfrenada o d'una altra dominació". El socialisme, doncs, d'antuvi ha de crear les condicions necessàries perquè els pobles ressagats atenyin

un grau de cultura i de civilització més elevat. I com que aquest procés serà llarg i difícil, cal partir del principi que àdhuc sota el règim socialista futur seran necessaris els dominis colonials. La missió de la social-democràcia ha de consistir a “assuaujar els dolors de l'evolució”. Fóra difícil de trobar una defensa més cínica de l'imperialisme opressor.

El Partit Socialista Polonès (P.P.S.) era una organització de tipus netament nacionalista, d'horitzons molt limitats, en la qual predominava el sentiment nacional i l'obsessió del problema del propi país. Amb dir que era el partit de Pilsudski n'hi haurà prou per a caracteritzar-lo. Un partit obrer revolucionari ha de tenir una política nacional, però no pot ésser nacionalista. Altrament, fa el joc a la burgesia o es converteix en una força reaccionària activa.

L'anomenada escola austríaca (Renner, Otto Bauer) és la que ens ha deixat una literatura més abundant sobre el problema. I es comprèn: Àustria era el país típic de l'opressió nacional, i la social-democràcia no podia inhibir-se de la qüestió, la qual, altrament, se li plantejava dins mateix de l'organització política del partit. Ara, que, sota un embalum teòric imponent s'amagava una concepció falsa, esquifida i oportunista del problema, per a la solució del qual es preconitzava una absurda i utòpica “autonomia cultural” que deixava fonamentalment en peu la monstruosa constitució política de l'Imperi.

Tot i que la tendència de Kautsky abans de la guerra era considerada d'esquerra, nosaltres la classifiquem al centre. En efecte, l'esmentada tendència és típicament centrista, per tal com oscil·la entre la dreta i l'esquerra i s'inclina per les solucions equívocues. Kautsky propugnava el reconeixement del dret de les nacionalitats a disposar de llurs destins; aquest dret, però, no anava més enllà de l'autonomia i no pressuposava, per tant, el dret a la separació.

Ja molt abans de la guerra imperialista els bolxevics concedien una immensa importància als moviments d'emancipació nacional, que lligaven amb la lluita de classes i consideraven com un factor revolucionari de primera força. Com en tants altres aspectes, el marxisme troba en la política nacionalitària dels bolxevics, o, més ben dit, de Lenin, una aplicació genial a les situacions concretes. Hom pot discutir aquesta política, però no li podrà negar ni la claredat ni la conseqüència. El dret indiscutible del les nacions oprimides a disposar de llurs destins, sense excloure la separació, hi és afirmat d'una manera categòrica.

L'ala extrema esquerra, representada principalment per Rosa Luxemburg, no concedia cap importància al problema, estimava que el proletariat no havia de preocupar-se'n i àdhuc qualificava de reaccionària la fórmula relativa al dret dels pobles oprimits a l'autodeterminació.

El primer congrés en què la Segona Internacional va prendre posició sobre la qüestió de les nacionalitats fou el celebrat a Londres el 1896. En el de Brussel·les (1891) s'havia pres una resolució sobre l'antisemitisme en la qual el problema només es tocava d'esquitllentes i en una forma extremament vaga.

Molts mesos abans del congrés de Londres la revista marxista alemanya *Neue Zeit* havia obert una discussió en què participaren principalment Kautsky, Rosa Luxemburg i alguns representants del P.P.S. (Partit Socialista Polonès). Els delegats, doncs, podien participar en els debats amb un bagatge teòric considerable.

La discussió es descabdellà principalment a l'entorn del problema de la independència de Polònia. Sobre aquest punt es manifestaren tres criteris: el dels representants del P.P.S., el de Rosa Luxemburg i el de Kautsky. Els primers sostenien que la Internacional havia d'incloure en el seu programa la reivindicació de la independència de Polònia. Rosa Luxemburg opinava que els socialistes polonesos no havien de reclamar aquesta independència i que el principi de la "lliure determinació" no podia ésser acceptat. Aquests dos punts de vista foren rebutjats pel congrés. Triomfà el de Kautsky, que pot resumir-se així: En aquest moment la Internacional no pot incloure en el seu programa la independència de Polònia; però els socialistes polonesos poden propugnar plenament aquest reivindicació. Fóra un error que els socialistes ignoressin la lluita per l'emancipació nacional en un poble sotmès al jou d'un altre.

Sobre el problema general el congrés de Londres adoptà la següent resolució: "El congrés declara que sosté el dret absolut de totes les nacions a la "lliure determinació" i expressa la seva simpatia pels obrers de tots els països que pateixin actualment el jou de l'absolutisme nacional i militar o de qualsevol altra mena. El congrés incita els obrers de tots aquests països a ingressar als rengles dels obrers conscients de tot el món per tal de lluitar junt amb ells per la supressió del capitalisme internacional i l'assoliment dels fins de la social-democràcia".

En aquesta declaració, la més clara, adoptada per la Segona Internacional, figura la reivindicació del dret de les nacions a lliure determinació; però, com hem fet remarcar més amunt, aquest dret no s'interpretava en el sentit del dret a separar-se i a constituir-se en Estat independent. Al congrés de Stuttgart (1907) es descabdellà una batalla molt aspra, a l'entorn de la qüestió nacional i colonial, entre l'ala esquerra-centre i els revisionistes.

Donarà una idea de l'enorme influència exercida per la dreta el fet que la resolució de Van Kohl (defensada pels partits alemany i francès), en què s'acceptava com a fet normal la dominació dels pobles ressagats pels avançats i la conservació de les colònies mitjançant un règim més suau, obtingués la majoria de vots a la comissió i

fos rebutjada al congrés per molt pocs vots.

La resolució de la majoria, tanmateix, tot i caracteritzar-se per una condemnaió molt enèrgica dels mètodes d'opressió colonial i nacional, no indicava una fórmula clara, concreta i inequívoca d'alliberament.

La Segona Internacional va ocupar-se, en la majoria dels seus congressos, de les qüestions nacionals concretes i dels plets d'organització plantejats en els estats plurinacionals. L'estructura de la social-democràcia austríaca i russa, per exemple, fou objecte de diverses decisions i de protestes abrandades, purament verbals, la política d'opressió del tsarisme a Polònia i a Finlàndia, la crueltat del govern anglès amb els boers, les matances d'armenis, etc., etc. Però de resolucions de caràcter general, només van adoptar-se les que hem citat.

Com veiem, la contribució de la Segona Internacional, com a expressió del pensament del proletariat revolucionari mundial, fou lamentablement migrada. D'altra banda, l'experiència ha demostrat que no es tractava d'un defecte purament quantitatiu. Les fórmules poc concretes eren l'expressió de l'infecte oportunisme que minava la social-democràcia i que, amb comptades i glorioses excepcions, la conduí a la política de col·laboració descarada amb l'imperialisme durant i després de la Gran Guerra i a la substitució de l'internacionalisme revolucionari pel social-patriotisme.

II. L'escola austríaca

- La importància del problema nacional en la social-democràcia austríaca.
- La qüestió de les nacionalitats a Àustria i les seves conseqüències per al moviment obrer.
- La fórmula de Karl Renner i Otto Bauer: autonomia "personal" i "cultural".

Per llur importància característica considerem indispensable atorgar una atenció especial a la posició dels social-demòcrates austríacs, a la de Kautsky i Rosa Luxemburg i, sobretot, a la dels bolxevics russos, a la qual, pel seu gran valor teòric i les seves conseqüències pràctiques, reservarem un lloc d'honor en aquestes pàgines.

Comencem per l'escola austríaca.

Si abans de la guerra imperialista hi havia un país on el problema de les nacionalitats constituïa una viva preocupació a la qual no podia sostreure's cap força política, aquest país era indubtablement Àustria-Hongria. En aquell bigarrat i monstruós "mosaic de nacions", en aquell Estat plurinacional típic, compendi de totes les opressions, l'esmentat problema sorgia quotidianament i es manifestava amb

caràcter de virulència extraordinària tant per la seva extensió com per la seva complexitat.

El moviment obrer, que no viu i actua fora del temps i de l'espai, sinó en condicions socials i polítiques concretes, en contacte directe amb realitats vives, no solament no pot girar-se d'esquena a un problema com el de l'opressió nacional, ans es veu obligat, si no vol condemnar-se a l'isolament o al suïcidi, a adoptar una posició definida. A més, la qüestió nacional és tan viva, que es reflecteix directament en el propi moviment obrer, al qual planteja de manera constant problemes polítics i d'organització concrets, com succeïa principalment en la social-democràcia russa i austríaca, i succeeix actualment a tots aquells països on, com el nostre, per exemple, la qüestió de les nacionalitats encara no ha estat resolta.

En el moviment obrer austríac el problema, doncs, constituïa un motiu de preocupació constant i era objecte d'apassionats debats a la premsa i als congressos. Fou a Àustria- Hongria on es realitzaren els primers assaigs per tal de donar a la social-democràcia una teoria estructurada del problema de les nacionalitats; la qual cosa no significa, ni de bon tros, que els "teòrics" reeixissin. Al contrari, tant aquests assaigs com el moviment obrer estan fortament influïts pel nacionalisme burgès, malgrat les sonores afirmacions de fidelitat a la lluita de classes i a l'internacionalisme proletari.

Aquesta influència fou de greus conseqüències per al moviment obrer.

L'error inicial es va cometre l'any 1897, quan la social-democràcia decidí, en el seu congrés de Viena de transformar la seva organització política en una federació de partits nacionals. Aquest error va conduir fatalment a l'exacerbació dels antagonismes nacionals entre els propis obrers i, finalment, a l'escissió orgànica, consumada de fet l'any 1910 per la constitució del partit txec independent.

Mai no s'insistirà prou sobre la necessitat de desfer l'error en què incorren els qui, basant-se en el fet que el marxisme revolucionari afirma el dret indiscutible de tots els pobles a la independència, sostenen que la conseqüència pràctica d'aquest dret ha d'ésser la constitució de partits nacionals independents o d'una federació d'organitzacions dotades d'una vasta autonomia administrativa i política. La solidaritat entre els obrers de les diverses nacions que integren un Estat ha d'estar per damunt de tot. La solidaritat de classe és superior a la solidaritat nacional. La política nacionalitària del proletariat no té res a veure amb el nacionalisme burgès. Per a la classe obrera el problema de les nacionalitats oprimides no és sinó un aspecte de la revolució democràtica general, i la seva solució només serà possible mitjançant l'acció comuna dels obrers de totes les nacionalitats de l'Estat. D'ací la necessitat d'una organització política unificada i centralitzada de tots els obrers

d'aquest Estat.

El prejudici nacionalista que, sota una aparença d'internacionalisme extern, purament verbal, hi havia al fons de la política nacionalitària de la social-democràcia austríaca va menar a la catàstrofe, durant la guerra, el moviment obrer dels països que constituïen l'imperi dels Habsburgs. La solidaritat internacional fou substituïda per l'odi, i la social-democràcia serví directament els interessos de la burgesia. Una vegada més l'experiència palesà com les desviacions aparentment insignificants en llur punt de partida condueixen sovint a les claudicacions i la traïció futures.

Els dos teòrics austríacs de la qüestió nacional més assenyalats són Karl Renner i Otto Bauer. El primer, com és sabut, féu un paper important en el primer període de la República i fou un dels instruments més actius de què va servir-se la burgesia per a aturar l'onada revolucionària. El segon, que encara és el teòric de més relleu de l'"austro-marxisme", un diguem-ne socialisme d'esquerra, més perillós, pel que té de revolucionarisme aparent, que no pas el reformisme declarat, és un dels responsables cabdals de la funesta política del "mal menor" que menà el proletariat austríac a la desfeta. Renner enfocà el problema de les nacionalitats no pas com a marxista, sinó com a home d'Estat. La solució que hi dóna, "amb ajut del Dret i la Llei" -- són les seves pròpies paraules, -- és una solució jurídica.

Segons aquest "teòric" pedant i enfarfegós, amb la incorporació del proletariat a la política austríaca, la qüestió nacional, que abans era una qüestió de poder, es convertiria en un problema... de cultura. La nacionalitat ha d'ésser considerada com una persona jurídica, dotada dels mateixos drets que aquesta. Si cada organisme té òrgans especials per a funcions especials -- i aquesta és la llei de l'evolució orgànica -- el poble, com a unitat orgànica, també té necessitat d'òrgans especials per a cada funció determinada. L'autonomia de les "terres de la Corona" -- com s'anomenaven Bohèmia, Galitzia, etc. en l'ex-imperi habsburguès -- encara no significa l'autonomia de les nacionalitats, per tal com no hi ha homogeneïtat nacional en les unitats territorials. Com a conseqüència d'aquesta tesi genera l Renner preveu una doble organització de l'Estat: una organització per als fins de la cultura nacional, per nacionalitats, i sobre la base del principi "personal"; una altra per als fins de la cultura tècnica, sobre la base del principi purament territorial. Per a dir-ho en altres termes més clars i concisos: autonomia nacional, independentment del fet que els membres d'una nacionalitat tinguin territori propi o majoria o minoria en un territori determinat.

Seguim, però, de prop els raonaments del nostre "home d'Estat" per justificar la seva posició quant als punts fonamentals de la seva teoria.

Segons el nostre teòric és un error solucionar el problema d'acord amb la fórmula:

“a cada nació ha de correspondre un Estat”. L'Estat i la nació són dues categories distintes: el primer té unes funcions; la segona, unes altres. L'Estat és una entitat purament jurídica l'esfera d'acció de la qual s'estén a un territori determinat. La nació és una comunitat de cultura, independentment del territori, que no necessita per al compliment de les seves funcions.

“L'ordre jurídic estatal és l'expressió de la voluntat del grup d'interessos dominant. Aquests interessos són principalment materials, comuns a totes les classes dominants de les nacions i, com tota matèria, existeixen en l'espai, llur realització només és concebible damunt un territori determinat. Per això l'Estat no es pot concebre sense la dominació exclusiva damunt un territori concret. El desenvolupament territorial de l'Estat depèn dels interessos materials dels grups dominants dins aquest Estat. L'Estat i el poder estatal són inseparables: no es pot comprendre l'un sense l'altre. Les nacions es barregen i es confonen en aquest territori, seguint llurs interessos materials. La nació és inconcebible com a unitat territorial”.

Atorgar, doncs, a la nació els drets de l'Estat és un error. “El dret damunt el territori i la cultura material es troben fora de la influència de la vida nacional”. Cal crear, doncs, un sistema d'òrgans independents i especials. L'Estat és la dominació jurídica damunt un territori; la nació, una “associació personal”. La complexitat de les relacions econòmiques actuals, la facilitat de comunicacions provoquen un moviment constant migratori a l'interior dels Estats plurinacionals com a conseqüència del qual els elements que surten del país nadiu són considerats com a estrangers i es troben en inferioritat de condicions des del punt de vista jurídic. “Cap nació no pot quedar reduïda a un límits determinats”. Per això el principi de les nacionalitats és, fonamentalment, antinacional.

La solució del problema ha de resoldre's, doncs, segons Renner, sobre la base del principi “personal” i no pas territorial. “Les nacions han d'organitzar-se, no pas com a unitats territorials, sinó com a associacions de persones, no pas com a Estats, sinó com a pobles...” “Naturalment, un poble no existeix sense territori, el règim interior no pot deixar d'estar en una relació de dependència amb els sectors locals de la població. Si s'estableix com a base el principi personal, que provocarà la delimitació de les nacionalitats i la unió de les persones isolades, el principi territorial farà un paper considerable com a ordenador”. L'Estat nacional és aplicable als països on els conflictes nacionals interiors atenyen el mínim. La seva aplicació a Àustria significaria la complicació del problema i, en darrer terme, la disgregació. Tot anirà, doncs, com en el millor dels mons possibles si es prescindeix del principi territorial i s'adapta la panacea receptada per ell, consistent en un complicat sistema d'institucions “jurídiques” i “culturals”.

Els naturals d'una mateixa nacionalitat que es trobin en un indret determinat del territori de l'Estat, encara que no sigui llur territori propi, formen una “comunitat nacional”, és a dir, “una corporació amb el seu Dret públic i provat, amb capitals propis i la facultat de dictar decrets i establir impostos”. Un nombre determinat de comunitats, unides territorialment i culturalment, constitueixen un districte, amb drets corporatius anàlegs. El conjunt d’aquests districtes forma la nació, que és una persona jurídica en el Dret públic i privat”.

Aquesta és, a grans trets, l'estructura administrativa de la “persona jurídica”. La qüestió del contingut del Dret d'aquesta persona jurídica és l'objecte d'una frondosa i buida argumentació de la qual alliberarem els nostres lectors. Amb el que hem exposat fins aquí n'hi ha a bastament per a donar una idea de la teoria nacionalitària de Renner.

El caràcter oportunista d'aquesta teoria és evident. El seu autor, una mena d'advocat d'una Àustria-Hongria renovada, tendeix, en el fons, a convèncer els Habsburgs de la necessitat d'una política més justa en la qüestió de les nacionalitats com a garantia de la conservació de l'imperi. La seva solució pressuposava, doncs, la subsistència de la monarquia i de les classes dominants. En tot cas, aquest punt de vista podia ésser el d'un aspirant a “home d'Estat” -- i, en aquest sentit, Renner, després de la revolució del 1918, veié plenament satisfetes les seves aspiracions, -- però no pas el d'un marxista revolucionari, per al qual els moviments d'emancipació nacional, si tenien una virtut, era precisament la d'ésser un poderós factor de desintegració d'aquell imperi que el futur Canceller s'entestava a mantenir.

Entre la concepció de Renner i la d'Otto Bauer hi ha una diferència purament terminològica. Mentre el primer recorre a termes exclusivament jurídics, el segon embolcalla la seva concepció petit-burguesa amb una fraseologia marxista. Tant l'un com l'altre, però, prescindeixen, de fet, del mètode del socialisme científic i es mantenen en l'esfera del dret abstracte. En tot cas, en la “filosofia de la qüestió nacional”, creada per Bauer, hi ha més elements kantians que marxistes.

El teòric més qualificat de l'austro-marxisme rebutja, com Renner, i amb una argumentació anàloga, el principi territorial i, com ell, preconitza el principi “personal”.

Segons aquest principi, com ja hem vist, les nacions es constitueixen, no pas com a corporacions territorials, sinó com a associacions purament “personals”, i representen corporacions territorials només en el sentit que “llur actuació no ultrapassa els límits de l'Estat” de què forma part. “Dins de l'Estat el poder fóra atorgat, no pas al txec en aquest territori i a l'alemany en aquest altre; totes les nacions onsevulla que visquessin, sempre formarien corporacions que

administrarien independentment llurs afers nacionals. En una mateixa població viurien una al costat de l'altra, sense molestar-se mútuament, dues o més nacions, que desenvoluparien pacíficament les formes de llur governament i organitzarien llurs institucions culturals, de la mateixa manera que els protestants, els catòlics i els hebreus administren en una mateixa població llurs afers religiosos”.

Cada ciutadà major d'edat tindrà el dret de decidir la nació a què vol pertànyer. La intervenció de l'Estat en aquest aspecte ha d'ésser nul·la. Per a l'organització de les nacions dins l'Estat com a “corporacions de Dret públic” la recepta de Bauer coincideix fonamentalment amb la de Renner. La finalitat d'aquestes corporacions és la satisfacció, amb ajut dels impostos que tindrien dret a establir, de les necessitats culturals de la nació mitjançant la creació d'escoles, biblioteques, teatres, museus i universitats populars i, allà on calgui, l'auxili jurídic als ciutadans.

L'autonomia “cultural” o “personal” de Bauer resol amb admirable simplicitat el problema, destrueix d'un cop, radicalment, tots els perills. El vesper dels Estats plurinacionals es converteix màgicament en una mena d'Arcàdia feliç, sense rivalitats, odis ni conflictes. “Cada nació – diu el nostre teòric – podria satisfer amb recursos propis les seves necessitats culturals. Per a satisfer aquestes necessitats cap nació no hauria de sostenir la lluita pel poder dins l'Estat. El principi personal fóra el millor mitjà per a la defensa dels interessos nacionals. Com que la protecció jurídica de les minories nacionals fóra possible, estaria garantida”. I més endavant: “Amb la institució del principi personal l'opressió nacional, basada en el Dret, fóra completament impossible. Tot i això, les nacions més desenvolupades des del punt de vista cultural seguirien atraient i assimilant-ne els elements més progressius dels pobles menys cultes. Amb ajut dels matrimonis mixtos, de les relacions econòmiques i amicals, cada vegada més estretes, en determinades regions les majories nacionals sempre absorbiran i dissoldran en llur comunitat cultural una part de les minories. Totes aquestes conquestes nacionals, però, només es faran gràcies a la superioritat social i cultural de certes nacions, i no pas gràcies als privilegis. L'emulació pacífica en lloc de les conquestes violentes!”.

Els drets de les nacions, segons la concepció de l'austro-marxisme, estan garantits per la força de l'Estat. Però, ¿qui garanteix les nacions contra l'Estat? ¿Qui pot respondre que un dia aquest Estat no destruirà els drets nacionals valent-se precisament de la força que hauria de servir per a defensar-los? La resposta de Bauer a aquestes objeccions palesa la inconsistència fonamental de la seva profunda “filosofia”. És una resposta jurídica que no té absolutament en compte allò que és fonamental per a un marxista: la correlació de les forces vives de la història, el fet que en la societat capitalista les institucions jurídiques sempre es basen en un sistema coercitiu, que el que compta no són pas els drets jurídicament reconeguts, sinó la força en què recolzen, i, sobretot, que el problema nacional no és jurídic, sinó

revolucionari i està íntimament lligat amb la lluita de classes. “En atorgar l'autonomia a les nacions – diu el nostre teòric kantiano- marxista – el propi Estat n'esdevé dependent. L'estat atorga als pobles llurs drets nacionals, i aquests drets els són garantits per sempre, no els poden ésser arrabassats, per tal com, en destruir l'autonomia nacional, es destrueix ell mateix...” (!!!)

Bauer accepta íntegrament l'estructura del nou Estat plurinacional preconitzada per Renner. N'accentua, però, el caràcter purament cultural. Migrada i falsa concepció del problema la que no el considera sinó com una qüestió de desenvolupament de la cultura! I, encara, en un sentit limitadíssim: per a Bauer el problema nacional queda en el fons resolt pel fet que, onsevulla que vagin, empesos per la necessitat de trobar treball, els naturals d'una nació puguin trobar auxili jurídic i escola per a llurs infants!

Malgrat aquesta migradesa evident – sense parlar d'altres falles més importants i substancials – de la teoria nacionalitària dels austro- marxistes, Bauer la considera com una mena de panacea miraculosa, destinada a resoldre radicalment un dels problemes més aguts que té plantejats la societat capitalista. “La nova estructura de l'Estat de nacionalitats – diu com a conclusió d'un dels seus treballs fonamentals – que basa l'autonomia nacional en el règim democràtic de l'Estat i garanteix els drets de les minories mitjançant el principi nacional, representa l'encarnació més completa de l'autonomia nacional, l'única que pot satisfer les necessitats culturals de la classe obrera. En crear condicions psicològiques i jurídiques per a la lluita de classes comuna dels proletaris de totes les nacions, aquesta estructura constitueix un instrument de la política evolucionista- nacional de la classes obrera, serveix el gran objectiu de la transformació de tot el poble en nació”⁵.

La posició de l'escola austríaca representa una desviació evident del marxisme. El concepte que Renner i Bauer tenen de la nació, prescindint de la noció de classe, és completament fals.

Per a l'escola austríaca el que determina la nació és la comunitat de destí històric. En concordança amb aquesta interpretació existeix un lligam més estret entre els obrers i els patrons d'una nació, per tal com estan units pel famós “destí històric”, que no pas entre els obrers de les diverses nacions, lligats per l'interès de classe.

L'actitud de la social-democràcia austríaca quant al problema nacional era una capitulació davant el nacionalisme burgès. El mot d'ordre: “Proletaris de tots els

⁵ Per a completar aquesta exposició donem en els annexos el programa de la social-democràcia austríaca quant a la qüestió nacional.

països, uniu-vos!” fou substituït pel de: “Nacions, separeu-vos!”.

En oposar-se, mitjançant llur política, a la disgregació de l'imperi austro-hongarès, Renner i Bauer, i amb ells, tot el partit, defensaven objectivament els interessos de la burgesia austro-alemanya. Com hem vist s'esforçaven a demostrar que la divisió d'Àustria en territoris nacionals no resolva el problema i afirmaven que nació i territori no coincidien, que no hi havia cap relació entre aquests dos termes. D'ací la famosa fórmula de l'autonomia cultural, que representava, de fet, la disgregació dels obrers, l'escamoteig de la solució revolucionària – l'única eficaç -- “l'adaptació del socialisme al nacionalisme”, segons l'expressió de Plekhànov, i la permanència del poder polític a les mans de l'Estat centralista de la nació dominant.

III. Kautsky i Rosa Luxemburg

- La teoria de Kautsky: a) concepte de la nació; b) el dret dels pobles a l'autodeterminació; c) l'Estat nacional.
- La social-democràcia polonesa i la qüestió nacional.
- Rosa Luxemburg contra la fórmula: dret dels pobles a l'autodeterminació.

Kautsky, considerat unànimement, abans del 1914, com el representant més qualificat de l'ortodòxia marxista, ha publicat un seguit de treballs consagrats, directament o indirectament, a la qüestió nacional. Assenyalem com a més importants “La lluita de les nacionalitats i el Dret públic a Àustria”, “Nacionalitat i internacionalisme”, “La crisi d'Àustria”, “Els problemes nacionals”, “Alsàcia-Lorena”, i “L'alliberament de les nacions”.

En la qüestió nacional, com en les altres, Kautsky, en el període anterior a la guerra era classificat a l'esquerra. Però si aquesta classificació era, fins a cert punt, justa respecte a la social-democràcia, corrompuda fins al moll dels ossos per l'oportunisme, no ho era respecte al marxisme revolucionari. Si més no, la lectura atenta dels treballs esmentats ens en convenceria. En realitat Kautsky sempre ha estat un centrista, i centrista roman en la seva actitud quant al problema de les nacionalitats.

Una gran part dels seus treballs teòrics sobre la qüestió tenen caràcter polèmic. I d'una manera anàloga al fet que, com, per exemple, després de defensar aferrissadament als congressos internacionals els principis fonamentals del marxisme contra les tendències revisionistes, feia aprovar resolucions que, malgrat llur aparença ortodoxa, deixaven el camp obert a totes les desviacions oportunistes, en el problema nacional, després de consagrar pàgines i més pàgines a combatre el punt de vista petit-burgès de l'escola austríaca, arribava a conclusions gairebé

idèntiques. Fóra injust, però, de considerar aquestes conclusions definitives. En primer lloc cal remarcar que entre els treballs de les diverses èpoques existeixen contradiccions fonamentals. Així, per exemple, si en uns trobem l'apologia del principi territorial, en altres es defensa l'autonomia "personal".

Tenint en compte aquestes circumstàncies, ens sembla que el criteri més encertat és prendre principalment com a base els treballs més recents sobre la qüestió, que daten de l'any 1919.

Què és la nació? Kautsky estima indispensable precisar primer que tot aquest concepte, per tal com, a judici seu, el punt de vista de l'escola austríaca és fonamentalment erroni.

La comunitat de cultura i de caràcter, basada en la "comunitat del destí", no pot ésser el tret distintiu de la nació. No hi ha cap formació social (el clan, la tribu, l'Estat, el gremi, el partit, i àdhuc la "societat anònima" – afegeix Kautsky) que no sigui una "comunitat de destí". Moltes d'aquestes formacions també són comunitats de cultura, i aquesta comunitat de destí i de cultura pot elaborar igualment una comunitat de caràcter. D'altra banda, però, la comunitat de destí i de cultura d'un grup humà qualsevol encara no constitueix res que separi radicalment una nació de l'altra. "Malgrat llur diferència de nacionalitat, el suís alemany i el suís francès estan lligats molt més estretament per la comunitat de destí i de cultura que no pas el suís alemany d'una banda, i els vienesos i els habitants de Schleswig-Holstein, de l'altra".

Àdhuc a l'interior d'una mateixa nació es formen grans diferències de classe i de cultura, "molt més profundes que moltes diferències culturals entre les nacions", i, a la inversa, sovint "la comunitat de classe estableix una comunitat de cultura entre els membres d'una mateixa classe de diverses nacions. El camperol alemany i el danès de l'Schleswig es troben, en tot cas, en una comunitat de cultura més estreta que el camperol alemany de l'Schleswig i el periodista o l'artista dels barris occidentals de Berlín. I aquests últims, a llur torn, es troben en una comunitat de cultura més estreta amb els periodistes i artistes de París".

El caràcter tampoc no pot constituir un dels trets distintius de la nació. En els grups humans que viuen durant un temps prolongat en condicions iguals, els diversos individus adquireixen una tendència a l'elaboració de trets idèntics de caràcter que constitueixen llur particularitat distintiva respecte als membres dels altres grups. De la mateixa manera sorgeix un caràcter nacional allí on la nació viu en condicions iguals. No és així, però, quan més variades són les condicions socials, geogràfiques, etc., en què viuen els diversos membres d'una nació. En canvi, en aquelles nacions veïnes que viuen en condicions iguals també es forma un caràcter igual.

A judici de Kautsky el factor més poderós de la nacionalitat és l'idioma. El fet, adduït per Bauer, que hi ha pobles – com, per exemple, els anglesos i els irlandesos, els serbis i els croates – que, tot i constituir nacions diverses, parlen un mateix idioma no demostra que la comunitat nacional no sigui comunitat d'idioma. “¿Per ventura els anglesos no parlen tots la mateixa llengua?”. D'aquí solament es dedueix que, a vegades, la comunitat idiomàtica s'estén a més d'una nació i que aquesta comunitat no és l'*únic* tret distintiu de la nació. Aquest tret distintiu, però, és clar i indubtable. L'idioma comú és la premissa indispensable de l'acció comuna. “El paper importantíssim que fa l'idioma en la vida social ens pot explicar a bastament la força del sentiment nacional”.

Un altre dels trets distintius de la nació és la comunitat de territori, que crea una sèrie d'interessos, concepcions i sentiments que no comparteixen els altres pobles i, finalment, l'existència d'una literatura nacional.

El dret dels pobles a l'autodeterminació – sosté Kautsky – no pot ésser discutit per cap socialista veritable. “Al capdavall – diu – ¿què és la lluita per la democràcia si no la lluita per l'autodeterminació dels pobles, i com fóra possible l'existència de la democràcia internacional sense la reivindicació d'aquest dret d'autodeterminació?” “La democràcia és el fonament en què es basa la social-democràcia. Fóra absurd suposar que aquests fonaments s'han de bastir per primera vegada en la societat capitalista”.

Precisament perquè en la societat capitalista és on són menys realitzables els principis democràtics cal exigir amb més energia el dret a l'autodeterminació. Considerar inútil la lluita per aquest dret equivaldria a considerar inútil la lluita pel poder polític per a destruir el règim capitalista. “La igualtat de drets que la democràcia exigeix per als individus a l'interior de cada nació ha d'ésser obligatòria per a totes les nacions, com a condició necessària de l'internacionalisme, dins tot el conjunt dels pobles”. Tota modificació de fronteres realitzada contra la voluntat de la població ha d'ésser rebutjada.

Kautsky comparteix el criteri, ja exposat en un altre indret d'aquest llibre, que la nació és un producte directe de la societat capitalista, la qual troba en la comunitat de territori i idioma el mitjà eficaç per a la circulació de mercaderies, per a les relacions econòmiques. En aquest sentit l'Estat nacional és la forma d'Estat que més concorda amb les condicions actuals. “Els Estats heterogenis des del punt de vista nacional – els anomenats Estats de nacionalitats per a diferenciar-los dels Estats nacionals – sempre són Estats l'estructura interna dels quals, per unes o altres causes, ha romàs anormal o imperfecta”.

La constitució d'Estats nacionals respon, doncs, a una tendència pròpia de l'evolució

de la societat capitalista i constitueix un fet progressiu que cal defensar. Això no vol pas dir, però, que cada nacionalitat, sense distinció, hagi de constituir-se en Estat. El proletariat revolucionari ha d'oposar-se a totes les formes d'opressió nacional, ha de defensar sense condicions el dret dels pobles a disposar lliurement de llurs destins, però no ha de fer res per oposar-se als processos d'assimilació natural – no violenta – que s'efectuen a l'interior de determinats Estats i que determinen la desaparició gradual de tot un poble.

L'Estat nacional, segons Kautsky, no és l'únic a forma en què el principi de l'autodeterminació pot ésser realitzat. En determinades condicions la fórmula pot ésser l'autonomia. D'altra banda, en alguns Estats nacionals durant molt temps encara caldria defensar les minores contra les violències de què seran objecte, tenint en compte, però, el que hem dit més amunt quant a l'assimilació. Tota altra actitud fóra reaccionària. “Tenim el deure de lluitar contra l'opressió de les minories nacionals, puix que, com a socialistes i demòcrates, sempre hem de combatre tota violència d'un grup de l'Estat contra l'altre, de la mateixa manera, per exemple, que rebutgem la dominació d'una comunitat religiosa damunt d'una altra. Si no fem res, però, per tal d'impedir que la religió perdi terreny en la consciència del poble o desaparegui, tampoc no hem d'esforçar-nos a evitar la desaparició de les diferències idiomàtiques que separin dos pobles. Si lluitem contra tota violència sobre les minories nacionals no és pas per l'interès de la *nació*, sinó de la *democràcia*”.

Finalment, el reconeixement del dret dels pobles a l'autodeterminació no comporta, ni de bon tros, el sosteniment de la reivindicació de la independència nacional en totes les circumstàncies. La independència nacional no està lligada fins a tal punt amb els interessos de classe del proletariat que aquest hi hagi d'aspirar invariablement. Aquest principi ha de sostenir-se mentre la seva realització concordi amb els interessos del proletariat internacional, mentre no hi sigui incompatible.

En aquest punt, com en altres, la posició de Kautsky coincideix plenament amb la de Marx i Lenin. Per a judicar-la, però, en el seu conjunt, cal tenir en compte les observacions que hem fet al començament d'aquest capítol. Una posició veritablement revolucionària pressuposa l'acceptació plena del dret dels pobles a l'autodeterminació, sense reserves ni limitacions de cap mena. Kautsky, com tot els oportunistes, la defensa d'una manera purament formal, troba “que hom exagera” quan en la noció d'aquest dret s'inclou la de separació, i evita curosament de tractar la qüestió de les fronteres actuals dels Estats.

En el problema de les nacionalitats, com en totes les qüestions fonamentals, Kautsky resta fidel a ell mateix.

Dins la social-democràcia d'abans de la guerra el Partit Social-Demòcrata polonès fou l'únic que adoptà una actitud netament adversa al principi del dret dels pobles a l'autodeterminació. La seva oposició en aquest sentit era tan irreductible, que ja en el segon congrés dels Partit Social-Demòcrata Obrer rus, celebrat a Londres l'any 1903, els seus delegats es negaren a acceptar el punt 9 del programa, on es proclamava aquest dret, i acabaren per retirar-se. La lluita, que continuà durant la guerra imperialista i en el període de revolució de febrer, va terminar amb la victòria completa de la política de Lenin.

L'error fonamental d'aquesta posició dels social-demòcrates polonesos consistia a plantejar el problema abstractament, amb ajut dels principis generals, a la manera proudhoniana, com feia remarcar Lenin, prescindint del mètode marxista d'anàlisi. Era una posició idealista, no dialèctica, la falsedat de la qual ha quedat plenament demostrada pels esdeveniments d'aquests darrers anys.

Aquesta desviació marxista d'un partit tan excel·lent i d'una executòria tan brillant com la social-democràcia polonesa s'explica per motius d'ordre purament psicològic, per la reacció produïda pel xovinisme i la limitació nacionalista, no solament de la burgesia del país, sinó del P.P.S. Els marxistes polonesos s'imaginaven que en sostenir el dret dels pobles a l'autodeterminació feien el joc d'un nacionalisme burgès que avorrien.

El representant més eminent d'aquesta tendència, que lliurà dures batalles en els congressos i en les publicacions social-demòcrates, fou Rosa Luxemburg.

La nostra exposició fóra incompleta si no donéssim un resum esquemàtic de les tesis fonamentals sostingudes per aquesta tendència.

Per a la seva existència normal – segons Rosa Luxemburg – la burgesia té necessitat no solament de condicions econòmiques determinades que permetin el desenvolupament de la producció, sinó també de condicions polítiques per a la seva dominació de classe. Aquestes condicions, les troba en la independència estatal o “Estat nacional”, que és alhora la forma històrica en què la burgesia passa de la defensa a l'agressió, a la conquesta i a l'opressió d'altres nacionalitats. Els moviments nacionals expressen la tendència de la burgesia a la dominació de classe.

L'Estat burgès, tant si és nacional com no, constitueix el terreny on, paral·lelament amb la producció capitalista, neix i es desenvolupa la classe obrera. Ací es manifesta la diferència radical que existeix, històricament, entre la burgesia i el proletariat. La burgesia neix i es desenvolupa com a classe dins el règim feudal i, en la seva marxa ascendent, crea l'Estat modern damunt les ruïnes del règim anterior. A mesura que

es desenvolupa el capitalisme i s'envigoreix la dominació capitalista també es desenvolupa políticament el proletariat. La creació de l'Estat modern pel proletariat, com a classe amb clara consciència dels seus interessos, fóra el mateix que si en qualsevol dels països que, com, per exemple, Rússia, s'han desenvolupat econòmicament d'una manera anormal, la burgesia instaurés primer que tot, per compte propi, el règim feudal. La missió històrica de la burgesia és la creació de l'Estat nacional; la missió del proletariat és la destrucció d'aquest Estat com a forma política del capitalisme per tal d'instaurar el règim socialista. “Si des del punt de vista de les necessitats del capitalisme i dels interessos de classe de la burgesia la qüestió nacional pren la forma, per a les classes burgeses, de la independència política, és a dir, de l'Estat nacional, que és un instrument de dominació i de conquesta, el que respon primordialment als interessos de la classe obrera és l'aspecte democràtic i cultural de l'esmentada qüestió, i després les formes polítiques susceptibles de garantir un lliure desenvolupament d'aquests aspectes per la via purament defensiva, sense política nacional agressiva, en l'esperit de la convivència solidària de les diverses nacionalitats aplegades històricament en un Estat burgès”. El programa del proletariat ha de contenir, fonamentalment, la igualtat de drets civils de les nacionalitats i la fundació d'institucions polítiques que garanteixin el desenvolupament de la cultura nacional.

Rosa Luxemburg rebutjava categòricament la fórmula: “dret de les nacions a l'autodeterminació”, que, com hem vist, figurava en el programa del Partit Social-Demòcrata Obrer Rus i havia estat proclamat anteriorment pel congrés internacional del 1896.

Segons la inoblidable revolucionària, l'esmentat congrés, en la resolució aprovada, no es proposava pas de formular indicacions concretes al moviment obrer per a la resolució del problema, sinó de treure'l del terreny nacional en què l'havien plantejat els representants del P.P.S. per tal de transferir-lo al terreny internacional i mantenir-lo en els límits dels principis generals del socialisme.

La fórmula: “dret de la nacions a l'autodeterminació” no dóna cap indicació real per a la política concreta del proletariat ni cap solució dels objectius pràctics internacionals, ans “atorga facultats il·limitades” a cadascuna de les nacions interessades per a resoldre les seves qüestions nacionals com li plagui. “L'única conclusió pràctica que es pot treure d'aquesta fórmula és la supressió de totes les manifestacions de l'opressió nacional”. Si reconeixem el dret de cada poble a l'autodeterminació és evident que, si som lògics, hem de condemnar tota temptativa de determinar els destins d'un poble per un altre, la imposició violenta a un poble per un altre de formes determinades d'existència nacional. El deure del partit del proletariat de protestar i lluitar contra el jou nacional, però, no deriva d'un “dret dels pobles” especial, sinó de la lluita general contra el règim de classe, contra

tota forma de desigualtat i de dominació social, en una paraula, de la posició de principi del socialisme. La fórmula: “dret dels pobles a l'autodeterminació” no és una indicació política i programàtica per a resoldre el problema nacional, sinó una manera d'eludir-lo.

Aquesta posició, a judici de Rosa Luxemburg, no té res a veure amb el socialisme marxista. La reconeixença abstracta del “dret dels pobles” és una fórmula metafísica com la “dels drets de l'home i del ciutadà”, i tantes altres de la democràcia burgesa arraconades per la Social- Democràcia. “Aquesta fórmula, o bé no té cap sentit, és una frase buida que no obliga a res, o bé expressa l'obligació ineludible dels socialistes de defensar tots els moviments nacionals – i en aquest sentit és senzillament falsa”, per tal com no té en compte la diversitat de les condicions històriques, la tendència general de les relacions internacionals i, sobretot, la teoria de la societat de classes, base fonamental del socialisme.

En parlar del “dret dels pobles” establim la noció de “poble” com una unitat política i social monolítica, unitat que no existeix en la societat de classes. Nacionalment i internacionalment, proletariat i burgesia ocupen posicions antagòniques des de tots els punts de vista, constitueixen “dos camps separats per un profund abisme”.

Els moviments nacionals són moviments de classe del sector dominant de la burgesia, que en casos concrets també pot presentar, fins a cert punt, els interessos d'altres sectors de la població en la mesura en què el proletariat no s'hagi destacat com a classe política conscient.

L'existència mateixa dels partits obrers demostra que la burgesia ha deixat de representar tota la massa de la població i que la classe obrera se n'ha després i té aspiracions socials i històriques pròpies. Fóra una absurditat històrica que el proletariat conscient i organitzat adoptés la noció de “poble”.

Els partits obrers, doncs, han de tenir en compte, per damunt de tot, els antagonismes de classe i considerar el problema nacional com un problema d'interessos de classe. “El dret dels pobles a l'autodeterminació solament deixarà d'ésser una frase en un règim social en què “el dret al treball” no sigui tampoc una frase buida... Només el règim socialista crearà el “poble” com a voluntat única i les condicions materials per a la lliure autodeterminació, per tal com els pobles constituïran organismes socials diversos i no es fondran, com suposa Kautsky, en una massa única”. La missió de la social-democràcia no consisteix a portar a la pràctica el “dret dels pobles a l'autodeterminació”, sinó el “dret d'autodeterminació del proletariat”. La social-democràcia no pot eludir l'obligació de canalitzar els seus esforços en el sentit d'aconseguir des d'ara aquelles formes d'existència polítiques, nacionals i culturals que més responguin als interessos del proletariat i de la seva lluita de classes en un país i en una època determinats i, alhora, als interessos del

desenvolupament revolucionari de la Societat. La solució de tots aquests problemes no pot confiar-se a la “nació”. La voluntat de la nació “no és una divinitat davant la qual cal inclinar-se humilment”. A gairebé tots els països la majoria del poble s’“autodetermina” elegint conservadors, clericals i liberals, a qui confia els seus destins polítics.

La missió de la social-democràcia no és sotmetre's a aquesta “voluntat popular”, sinó revolucionar-la formant la veritable “voluntat popular”, és a dir, la de la classe treballador.

Heus aquí exposada a gran trets la posició teòrica de Rosa Luxemburg, les falles essencials de la qual, comunes a l'actitud de la social-democràcia polonesa, es poden resumir així: desconeixement de la realitat històrica concreta, del valor dels moviments d'emancipació nacional com a factor revolucionari, menyspreu de la lluita per les reivindicacions democràtiques, confusió entre Estat nacional i Estat plurinacional, programa pràctic que no va més enllà de l’“autonomia cultural” dels austríacs, etc.

Ens resta a examinar la repercussió del problema nacional dins el moviment obrer rus i, molt particularment, la posició bolxevista, que pot ésser considerat amb justícia, gràcies al geni de Lenin, com un resultat de l'aplicació perfecta del mètode del marxisme revolucionari. Pel paper immens que la qüestió nacional va representar en la revolució russa i la importància fonamental de l'aportació teòrica del bolxevisme, consagrarem una atenció preferent a aquesta part del nostre estudi.

Tercera part: El problema de les nacionalitats i la revolució russa

I. La política nacionalitària del tsarisme.

- Fonaments econòmics de la política nacionalitària tsarista.
- Les etapes més importants de l'expansió de l'imperi.
- Trets característics del règim d'opressió nacional.
- La revolució del 1905.

Per a comprendre la política del tsarisme en la qüestió de les nacionalitats cal tenir en compte les particularitats característiques del desenvolupament econòmic de Rússia, molt distintes de les de la resta d'Europa.

A Occident, el desenvolupament de l'economia capitalista o, per dir-ho amb més precisió, de la burgesia industrial, trobava la seva expressió política, a l'època de les revolucions burgeses i com a resultat de la victòria sobre la disgregació feudal, en la

constitució de nacions i d'Estats nacionals.

A l'Europa, i molt particularment a Rússia, els Estats es formaren en condicions distintes, com a conseqüència del retard econòmic, caracteritzat, primordialment, per la persistència dels elements de l'economia feudal. No hem d'oblidar que, al començament del segle XIX, quant a tot Europa l'evolució del capitalisme industrial estava avançadíssima, Rússia encara era un país essencialment agrari, d'estructura medieval i amb uns mètodes primaris de cultiu i explotació de les terres. I com que en l'exportació representaven el paper dominant els productes agrícoles, s'estableix un lligam molt estret entre la gran propietat agrària i el capital comercial.

L'avidesa i l'afany de lucre de la burgesia comercial es veuen estimulades per l'augment de l'exportació, que s'intensifica constantment pels progressos de la indústria a l'Europa occidental, on la producció agrícola minva i les necessitats de primeres matèries i de blat cada dia són més considerables. I ací és on apareixen amb més claredat els trets distintius característics. Mentre a Occident l'acumulació del capital s'efectua principalment mitjançant l'expulsió dels camperols de la terra i llur proletarització, a Rússia, on el capitalisme industrial només existeix en germen, i, per les formes resagades de cultiu, no es pot pensar en una explotació intensiva de la terra, l'acumulació s'efectua mitjançant el servatge.

Com a conseqüència d'aquestes característiques específiques, a Rússia, on – repetim-ho – encara no existeix una burgesia industrial, que és el gran aglutinant dels pobles, es forma un Estat plurinacional, per la conquesta de nombrosos territoris la major part dels quals en aquells moments encara no podien ésser considerats com a nacions. L'Estat, doncs, creixia per l'apropiació de noves terres – acompanyada sempre de la instauració del servatge – que es repartien entre els terratinents, els funcionaris, els comerciants, els *kulaks* i el propi tsar, que, com ha dit Trotski amb raó, podia considerar-se com el primer terratinent de l'Imperi. D'ací que els pobles sotmesos fossin objecte d'una explotació típicament colonial, amb una altra particularitat característica: mentre les colònies dels països occidentals es troben situades a enorme distància de la metròpolis, a Rússia eren dins l'Imperi, al redol del territori ocupat per la nació russa dominant.

Per tal de donar una idea general del procés de formació de l'Imperi plurinacional rus assenyalarem les etapes més importants de la política de conquesta del tsarisme.

Al començament del segle XVI l'Estat rus no arribava a la regió central del Volga, i al sud la frontera no anava gaire més enllà de Kursk i de Vorónej. En el transcurs del segle va estenent els seus dominis valent-se de la seva superioritat militar, a expenses dels pobles de cultura més endarrerida, d'antuvi devers el sud-est i l'est, i, després, devers una gran part de Sibèria.

És durant el segle XVIII, però, que l'expansió territorial adquireix proporcions més considerables. I ara l'expansió ja no es realitza exclusivament a expenses dels pobles ressorats, sinó que el desenvolupament econòmic i el reforçament de la puixança militar permeten a Rússia de batre's àdhuc amb els Estats europeus veïns.

Quan Pere el Gran pujà al tron Rússia estava isolada per la seva manca gairebé absoluta de sortides al mar. Només en tenia una, la d'Arkhangelsk, al nord. La preocupació dominant de Pere I, que caracteritza tota la seva política de conquesta, és treure el país del seu isolament establint lligams i relacions comercials més fàcils per la via marítima amb les altres nacions. L'expansió s'estén a les costes de la mar Bàltica, on l'emperador s'apodera d'Estònia i part de Letònia, a la regió siberiana de l'Extrem Orient, a la península de Kamxatka, i fins i tot, per l'estret de Bering, al continent americà. A les fronteres del sud, Rússia conquista el fort turc d'Azov, s'atansa al mar Caspi, pren a Pèrsia les costes orientals i meridionals d'aquest mar i sosté una guerra amb Turquia, els resultats desfavorables de la qual obliguen al retorn de les regions conquistades.

Sota Caterina II s'efectuà un repartiment de Polònia entre Rússia, Àustria i Prússia, com a resultat de la qual el tsarisme s'annexionà la Rússia Blanca i una part d'Ucraïna, que abans pertanyien a la primera d'aquestes nacions. Com a conseqüència de dues guerres victorioses sostingudes amb Turquia durant aquest regnat, l'Estat rus s'enriquí amb tot el territori de l'actual província d'Odessa, una part important de la de Iekaterinoslav i de la regió de Kuban i tota la Crimea, conquestes que donaren un gran impuls al desenvolupament econòmic de l'Imperi.

Al començament del segle passat les guerres a Europa amb Napoleó, i a l'Àsia i als Balcans amb Turquia, determinaren nous i importants eixamplament de l'Imperi, per l'annexió de Bessaràbia, de Finlàndia, de "Regne de Polònia", de Geòrgia, del territori central de l'Azerbaidjan i d'una part del Turquestan i de la regió dels quirguisos.

A la segona meitat del segle XIX s'acaba, després d'una lluita de cinquanta anys, l'obra de submissió violenta del Caucas, es conquista definitivament el Daguestan, es realitza l'annexió d'Armènia, de tot el Turquestan, de les regions de l'Amur, dels oasis de Marski i Akhal-Tekinsk, i els "Khunats" de Khiva i Bukhara esdevenen vassalls. Finalment, al començament del segle XX el tsarisme realitza temptatives, prou conegudes, per a posar el peu a les costes del Pacífic i apoderar-se de Manxúria i Corea.

Tota aquesta política d'expansió és dictada principalment pels interessos dels grups capitalistes, que van penetrant en la societat feudal i cercant mercats i fonts de primeres matèries barates: la Ucraïna forneix carbó, l'Azerbaidjan i el Caucas del nord, petroli, el Caucas i Turquestan, cotó, etc. La política d'expansió de Nicolau II,

que porta les seves aspiracions fins a Constantinoble, ja està directament inspirada pels interessos del capital comercial i industrial, interessos que tingueren un paper decisiu en la intervenció de Rússia en la guerra imperialista del 1914.

Segons el cens del 1897, el més recent de l'època del tsarisme, sobre una població de 128 milions 924.289 habitants, a l'Imperi hi havia 55.673.000 russos, o sia un xic més del 43 per cent⁶. Aquesta minoria exercia el seu domini sobre més d'un centenar de nacionalitats i grups ètnics diversos: la Ucraïna, amb 22.415.000 habitants; la Rússia blanca, amb 5.886.000; Polònia, amb 7.931.000; Finlàndia, amb 2.100.000; Lituània, amb 1.658.500; Letònia, amb 1 milió amb prop de 4 milions; 5.063.000 jueus, 1 milió 456000; els pobles del Caucas – un veritable mosaic – amb més de 5 milions; els pobles turco-tàrtars, amb 13.000.000; els d'origen finès, 100.000 moldaus, 1.800.000 alemanys, etc., etc. Amb raó deia Engels el 1866 que “Rússia posseeix una enorme quantitat de béns robats (és a dir, de nacionalitats oprimides) que el dia que es passin comptes haurà de tornar”.

L'estructura d'aquest Imperi i les particularitats característiques de la política nacionalitària que hi regia es derivaven lògicament de les formes originals de l'evolució econòmica del país. D'ací un seguit de contradiccions aparents, perfectament explicables per aquest caràcter original de l'evolució.

La nació dominant, com hem vist, era un país feudal que imposava el servatge a tots els territoris conquistats. D'altra banda, però, gràcies al desenvolupament del capital comercial incorporava les nacions oprimides a la circulació capitalista. Entre els territoris de la nació dominant i els de les nacions sotmeses s'establí una estreta solidaritat que feia impossible l'aparició d'un “front únic” dels moviments d'emancipació. Els camperols de les nacions oprimides es trobaven, quant a la metròpolis, en la mateixa relació de dependència social que els de la pròpia Rússia. D'ací que la qüestió nacional estigués íntimament lligada amb el problema agrari i constituís un dels aspectes de la revolució democràtico-burguesa.

Els obrers i els camperols russos estaven sotmesos a una explotació despietada; però la situació de les classes treballadores dels pobles oprimits encara era pitjor, i, com que no coneixien la llengua de la nació dominadora, la qual, d'altra banda, gaudia d'una sèrie d'avantatges jurídics, es trobaven completament indefensos.

La política nacionalitària del tsarisme es pot resumir en pocs mots: russificació a ultrança, explotació despietada, ofegament de tota cultura nacional. Els instruments d'opressió de què es servia eren: el mecanisme atuïdor d'un Estat burocratitzat i centralitzat, l'escola, d'on era foragitat tot idioma que no fos el de la nació

⁶ Naturalment, d'aleshores ençà la població ha augmentat molt; però les proporcions no han variat. És evident, d'altra banda, que en el cens oficial el nombre de russos fou deliberadament exagerat.

hegemònica, l'exèrcit, on les llengües nacionals corrien la mateixa sort, i finalment, la religió ortodoxa, imposada per la força.

A més a més del jou polític i cultural, el tsarisme recorria al jou econòmic, molt particularment als països d'Orient, econòmicament més rressagats. A les regions "alògenes" hi emigraven cultivadors i cosacs de Rússia, que ocupaven les terres millors després d'haver-ne expulsat els naturals del país, que havien d'aconterar-se amb les terres pitjors. El govern deturava, per mitjans artificials, el desenvolupament econòmic i cultural dels pobles alògens convertint-los en veritables colònies, d'on la indústria del centre treia les primeres matèries necessàries, com és ara petroli, cotó, mineral de ferro, etc. El resultat d'aquesta política era el retard i la conservació de la influència dels grups feudals i del clericat.

Hi havia nacions, però, que, per llur desenvolupament econòmic i cultural, no solament no eren inferiors a la nació dominadora, sinó que sovint eren superiors. En aquest cas es trobaven, entre altres, Polònia, Finlàndia, Estònia, Geòrgia, Armènia, etc., països que havien estat conquistats per raons més aviat estratègiques. Com que en algunes d'aquestes nacions el pes específic de la burgesia industrial era bastant considerable – citem com a exemple més representatiu el de Polònia, on existia un centre de la indústria tèxtil tan important com Lodz, – la burgesia russa fomentava la política d'opressió nacional, per tal com volia exercir el monopoli.

El tsarisme no es limitava, però, a l'opressió política, cultural i econòmica directa, o a l'extermini pur i simple de la població – mètode aplicat en gran escala al Caucas, – ans portava a la pràctica el principi: "divideix i venceràs" estimulants els odis i les rivalitats entre les races i els pobles i llançant els uns contra els altres. Al Caucas el govern atia el tàrtars fanàtics i ignorants contra als proletariat revolucionari i la petita burgesia armènia, oposada al govern central; a les nacions bàltiques atia durant molt temps els camperols letons contra els barons alemanys, en els quals tenia força confiança a les províncies occidentals, els camperols blanc-russos i ucraïnesos contra els terratinents polonesos; a Finlàndia, els obrers finlandesos contra la burgesia liberal suedòfila, i, pertot arreu, les masses populars contra els jueus cultivant un antisemitisme salvatge i organitzant directament els pogroms, la qual cosa en altres moments no l'impedeix d'afalagar els hebreus per tal de recolzar-se en ells contra la pagesia polonesa revoltada. Aquest joc, però, tenia els seus perills, perquè les masses socials que el tsarisme es creia manejar dòcilment acabaren per revoltar-se contra el règim.

Sota el tsarisme els moviments d'emancipació nacional es desenvoluparen paral·lelament a la lluita revolucionària del proletariat contra el règim. I com que aquesta lluita adquirí vastes proporcions al començament d'aquest segle, també és a la mateixa època que els moviments nacionals adquireixen més empena. La

lluita pels drets de les nacionalitats tingué els seus moments d'alça i de baixa, sempre en relació directa amb l'avenç o el retrocés dels combats revolucionaris sostinguts pel proletariat contra l'autocràcia.

La revolució del 1905 provocà un moviment força intens entre les nacions oprimides pel tsarisme. Però es produeix un fet que, per la seva significació, tenim interès a subratllar. Els moviments d'emancipació nacional durant l'esmentat alçament revolucionari es produeixen a les nacionalitats amb una cultura capitalista més o menys desenvolupada; la qual cosa demostra una vegada més la relació directa que existeix entre l'avenç del capitalisme i el despertarment de les nacionalitats. Els anys 1905-1906 veiem un moviment nacional molt fort a Polònia, Lituània, Letònia, Estònia, Finlàndia, i no tan intens, però força important, a Ucraïna, Rússia Blanca i als indrets més cultes de la regió caucàsica: Geòrgia i Armènia. En canvi, es mantenen gairebé passius del tot els pobles més ressagats i alhora més oprimits, com és ara els del Turquestan, del Caucas septentrional, de Sibèria, etc.

La reacció que seguí la desfeta del proletariat rus el 1905 encara determinà una intensificació de la política opressora i l'absència, durant uns quants anys, de tota manifestació externa important de protesta nacional. Els moviments d'emancipació, però, no eren morts, i amb la represa de la lluita revolucionària de la classe obrera forçosament havien de prendre una nova embranzida.

II. La revolució de febrer i les nacionalitats oprimides

- Repercussió de la guerra imperialista en els moviments nacionals.
- Importància d'aquests moviments en la revolució de febrer del 1917.
- La política nacionalitària del Govern Provisional.

La guerra imperialista va agreujar la qüestió nacional a Rússia i donà un gran impuls als moviments d'emancipació dels pobles oprimits pel tsarisme. La consigna: "defensa de les petites nacionalitats", de què feren ús i abús els imperialistes dels dos grups bel·ligerants, la inclusió del principi de l'autodeterminació i de la defensa de les minories nacionals en els famosos 14 punts del president Wilson tingueren una innegable repercussió en tots els pobles on estava plantejat el problema nacional i derivacions pràctiques que ultrapassaven de molt les intencions dels qui havien alçat la bandera de l'alliberament de les nacionalitats per tal d'enganyar-les millor i convertir-les en instrument de la política imperialista.

La política nacionalitària de l'autocràcia es trobava en contradicció oberta amb les consignes "alliberadores" dels seus aliats. Tot i haver promès amples llibertats a Polònia quan en realitat ja estava perduda per a Rússia, el tsarisme accentuà la

política opressora, que troba la seva expressió en els pogroms antisemites, els afusellaments i expulsions en massa dels naturals dels pobles alògens, la prohibició de la premsa nacional, la destrucció de les institucions de cultura, la sagnant repressió dels alçaments dels quirguisos i altres pobles orientals l'any 1916, etc.

La persecució dels moviments nacionals n'estimulà el desenvolupament i afavorí el progrés de les tendències separatistes, les quals abans de la guerra només havien arrelat seriosament a Polònia, a Finlàndia i entre alguns sectors ucraïnesos.

Com ja hem assenyalat més amunt, la política nacionalitària del govern tsarista responia als interessos dels terratinents i del capital comercial, però amb el desenvolupament del capitalisme industrial la seva influència es fa sentir d'una manera tan considerable, que l'escriptor rus N. Popov⁷ té tota la raó quan diu que en aquella política "hi havia una gota de verí de la burgesia russa". Aquesta aspirava a alliberar-se de la concurrència de les burgesies nacionals i a exercir el monopoli de l'explotació de les masses populars de tot l'Imperi. I quan, en participar a la guerra mundial, Rússia declarà obertament la seva intenció d'apoderar-se de Constantinoble i d'una gran part del territori turc sense parlar ja d'altres plans de conquesta, aquesta declaració trobà una digna correspondència a l'interior del país amb l'accentuació de l'opressió nacional. Terratinents i burgesia, doncs, obraven, en aquest sentit, en perfecte acord.

La revolució de febrer, que enderrocà l'autocràcia i portà la burgesia al poder, descabdellà en tota l'extensió del que fou l'imperi tsarista un formidable moviment d'emancipació de les nacionalitats. I així com en la revolució del 1905 les nacions més ressagades i oprimides es mantenen en una actitud passiva, en la del 1917 es caracteritzen per una participació extraordinàriament activa. Aquest fet s'explica pel desenvolupament considerable del capitalisme durant aquells dotze anys i per l'extensió i la profunditat de la revolució, que havia mobilitzats masses immenses i s'orientava històricament cap a la destrucció radicals dels fonaments de la vella societat. De bell nou s'evidenciava que el problema de l'alliberament nacional era inseparable del de la revolució democràtica en general. De llavors endavant el primer havia de seguir totes les vicissituds de la segona, que, realitzada amb l'esforç heroic de les masses obreres i camperoles, es veu escamotejada per la burgesia i desnaturalitzada pels partits petits-burgesos.

En el seus començaments, seguint el ritme general de la revolució, els elements petit-burgesos i, molt particularment, els intel·lectuals, producte del desenvolupament capitalista a què hem al·ludit, representen el paper cabdal, s'apoderen de la direcció del moviment i creen "Consells nacionals" a Letònia,

⁷ "La política nacional del règim soviètic". - Moscou, 1924.

Estònia, Geòrgia, Armènia i entre els quirguisos, la “Rada” d'Ucraïna, els “Kurultai” de Crimea i Baixquíria, etc., etcètera. Alguns d'aquests conselles palesaren tendències absorbents amb referència als pobles veïns més febles. La burgesia tàrtara, per exemple, aspirava a sotmetre els quirguisos, els baixkirs i altres, i la de Bakú es proposava absorbir els pobles musulmans més febles del Caucas. El moviment tendia, doncs, sota aquesta direcció i amb la bandera de l'emancipació nacional, a substituir l'opressió de la burgesia russa per la de la burgesia indígena; la qual cosa creava conflictes constants entre els “Consells Nacionals” i el Govern Provisional, representant dels interessos de la burgesia russa, d'una banda, i les masses treballadores de cada nació i llur burgesia, d'altra banda, a mesura que l'onada revolucionària pujava.

El Govern Provisional que ocupà el poder com a conseqüència de la revolució de febrer o, més ben dit, del seu escamoteig, representava fonamentalment els interessos de la burgesia, la qual, segons la coneguda expressió de Trotski, s'havia posat al capdavant de la revolució per tal de decapitar-la. Poca cosa podien esperar les nacionalitats oprimides d'un Govern del qual eren ministres d'Estat i de Guerra, respectivament, Miliukov i Gutxkov, representants caracteritzats de la burgesia imperialista.

La burgesia de les nacionalitats aspirava a exercir el poder al seu país, a gaudir del monopoli de l'explotació dels seus compatriotes i a preservar-se de la concurrència russa. D'ací les seves tendències autonomistes i federalistes. Si el Govern Provisional hagués donat satisfacció a aquestes aspiracions, possiblement hauria trobat en les burgesies nacionals un aliat per a la lluita contra els “excessos” revolucionaris i la influència creixent del bolxevisme.

Els nous dirigents de Rússia, però, que en política exterior defensaven un programa de conquestes i annexions, en la política nacionalitària interior seguiren la petja del tsarisme, dissimulant només llurs veritables intencions amb l'adaptació verbal a les aspiracions de les masses populars que els havien portat al poder. El Govern Provisional publicava declaracions pomposes a favor dels drets dels pobles. En realitat, el que perseguia era la submissió de nous territoris, la condició del poder de la burgesia. El problema nacional, no el podia resoldre, per tal com cada mesura adoptada pel centre topava amb la resistència dels grups burgesos de les nacionalitats econòmicament més avançades i que aspiraven a independitzar-se de l'Estat rus. La política nacionalitària del Govern Provisional, idèntica en el fons a la del tsarisme, fomentava les tendències separatistes.

Una de les acusacions fonamentals llançades contra els bolxevics per la burgesia liberal i el radicalisme i el socialisme petit-burgesos és d'haver destruït, amb la instauració de la dictadura del proletariat, la revolució democràtica realitzada pel

Govern Provisional. Si per revolució democràtica s'entén la simple substitució de la monarquia per un règim de dominació burgesa que deixa en peu les bases del règim anterior, l'acusació és plenament justificada. Si per revolució democràtica, però, s'entén la solució radical dels problemes que aquesta revolució planteja i que són, en primer lloc, el problema agrari i el de les nacionalitats, hem de convenir que en prendre el poder els bolxevics realitzaren aquella revolució democràtica que la burgesia ja no podia portar a cap. L'experiència de la revolució russa – i de l'espanyola – ve precisament a demostrar que a l'època actual només hi ha un camí que mena a la solució de tots els problemes de la revolució democràtico-burgesa: la dictadura del proletariat. Aquesta circumstància explica que el Govern Provisional mantingués substancialment l'estat de coses anterior.

La política nacional del Govern Provisional estava fonamentalment inspirada pel “Partit de la Llibertat Popular” o “constitucionals-demòcrates” (*cadets*), representant de la gran burgesia russa. En el setè congrés del partit, celebrat el mes de maig del 1917, Miliukov, ministre d'Estat, definia en els termes que segueixen la posició dels “cadets”.

“El *Partit de la Llibertat Popular* intenta trobar una solució que permeti a les diverses regions russes instituir una autonomia a base d'una legislació pròpia que, alhora, no destruis la unitat estatal de Rússia. La conservació de la unitat estatal és el límit dictat per les resolucions extremes del Partit, el qual considera impossible la disgregació de l'Estat en unitats sobiranes independents... El *Partit de la Llibertat Popular* no considera encertada en el moment actual la solució del problema en el sentit de l'organització nacional territorial...”

Aquest fou el camí seguit pel Govern Provisional. Verbalment s'arribava, a tot estirar, a l'autonomia cultural; pràcticament persistien les pitjors tradicions del tsarisme.

És cert que un dels seus primers actes fou l'abolició de les restriccions nacionals i religioses; però aquesta abolició era exigida feia temps pels interessos del desenvolupament capitalista. Aquest acte no tenia altre abast, com ha dit S. Dimanstein, que “abolir la forma zoològica de jou nacional per a determinats individus, mentre que la nació, com a tal, no obtenia cap dret”.

Quant a Finlàndia, el Govern Provisional no va saber satisfer les aspiracions, que de primer antuvi no anaven més enllà d'una ampla autonomia, i quan es plantejà el primer conflicte dissolgué el “Seim” valent-se de la força armada.

Idèntica actitud adoptà amb referència a Ucraïna rebutjant les seves modestes reivindicacions i prohibint la reunió de congressos populars; la qual cosa provocà un profund descontentament entre els ucraïnesos i un violent article de Lenin acusant

Kerenski de fomentar el separatisme i de traïr no solament el socialisme, sinó el democratism.

Com a únic acte positiu cal assenyalar la proclamació de la independència de Polònia en un manifest adreçat als polonesos... quan aquest país estava ocupat pels alemanys.

Aquesta política de la burgesia russa, secundada pels socialistes revolucionaris i els menxevics, posà totes les nacionalitats oprimides contra el Govern Provisional. Paral·lelament, però, s'efectuava un procés de diferenciació particularment intens en aquells indrets on el procés d'evolució capitalista havia anat més endavant. Ja abans de la revolució d'octubre, la part més avançada del proletariat d'Ucraïna, Letònia, Estònia, etc. i, a Orient, les masses treballadores tàrtares lluitaren ardidament tant contra el Govern Central com contra la pròpia burgesia xovinista. Les masses populars de les nacions oprimides s'anaven incorporant a l'acció revolucionària acabada pel proletariat de totes les terres de l'ex-imperi. N'és una prova eloqüent el fet que a l'"Assemblea Democràtica" convocada per Kerenski, la gran majoria dels representants dels grups nacionals (40 sobre 55), àdhuc els que pertanyien a partits petit-burgesos, votessin contra la coalició governamental amb la burgesia. En el seu famós opuscle "¿Es sostindran els bolxevics al poder?", Lenin, comentant aquest fet, deia: "La política annexionista, brutal i opressora del bonapartista Kerenski i companyia en referència a les nacions oprimides de Rússia ha portat els seus fruits. La gran massa de la població d'aquestes nacions, sense excloure'n la petita burgesia, té més confiança en el proletariat de Rússia que no pas en la burgesia. La història ha posat a l'ordre del dia la lluita de les nacions oprimides contra els opressors i per l'emancipació. La burgesia ha traït baixament la causa de l'alliberament de les nacions oprimides. El proletariat és fidel a aquesta causa.

El mes de setembre del 1917 el Govern Provisional, esverat per l'avenç impetuós de la revolució proletària que, sota la direcció dels bolxevics, anava decididament a la presa del poder arrossegant a la lluita totes les masses oprimides i explotades del país, reconegué solemnement, "el dret de tots els pobles a l'autodeterminació en concordança amb les bases que elaborarà l'Assemblea Constituent" i prometé de "preparar i publicar lleis que garanteixin a les minories nacionals l'ús de la llengua materna a l'escola, als tribunals, als òrgans administratius i en les relacions amb l'Estat".

Aquesta declaració, imposada per les circumstàncies, i molt assenyalamment per la popularitat immensa que havia adquirit el programa nacionalitari dels bolxevics, arribava amb retard. Res ja no podia evitar que els moviments d'emancipació nacional, com la lluita dels camperols per la terra, es fonguessin amb la revolució que al cap d'un mes portava el proletariat al poder.

III. La qüestió nacional i el moviment obrer rus.

- L'actitud de les primeres organitzacions revolucionàries.
- La social-democràcia russa i els moviments nacionals: a) abans de la guerra imperialista; b) durant la guerra i la primera revolució del 1917.
- Els partits nacionals i la unitat del proletariat de tot Rússia.

En un Estat típicament plurinacional com la Rússia tsarista el moviment obrer revolucionari havia d'enfrontar-se forçosament, des dels seus inicis, amb el problema viu de les nacionalitats oprimides, tant més que, com ja hem vist, en un gran nombre de casos es veien sotmeses a un règim purament colonial. L'aparició del moviment obrer a la darrera del segle passat coincideix precisament amb la recrudescència del problema nacional, com a resultat del desenvolupament general del moviment democràtico-burgès, del qual no és sinó un aspecte, i que s'inicià molt més tard que a la resta d'Europa per les raons de caràcter econòmic que ja hem assenyalat. Esquivar el problema era impossible, per tal com estat lligat íntimament amb la causa emancipadora popular de la qual el proletariat anava a esdevenir el cabdill. Era una realitat viva davant la qual la classe treballadora no es podia mostrar indiferent, era una situació concreta amb la qual havia d'operar. “No fou el proletariat – deia Trotski l'any 1907 – el qui edificà aquest Estat monstruós, pel qual no té cap responsabilitat... Per als obrers l'Imperi rus són les cadenes que li han estat imposades per la història i, alhora, la palestra on és descabdella la seva lluita de classes. Som ací, en aquest sòl impregnat de crims, però no l'hem creat, no l'hem escollit nosaltres, ans ens ha estat tramès com una dura realitat, i el que volem és netejar-ne la brutícia i la sang i fer-lo apte per a l'edificació pacífica dels pobles”.

S'han d'escolar molts anys, però, abans que el moviment obrer revolucionari aconseguís elaborar un programa i una tàctica consistents quant a la qüestió nacional. Tanmateix, cap de les seves fraccions no adopta una actitud favorable al manteniment d'una unitat basada en la més ignominiosa violència i en la violació més cínica dels drets dels pobles.

Abans de l'aparició del marxisme l'actitud de les organitzacions revolucionàries davant el problema de les nacionalitats patia dels defectes característics de la ideologia d'un moviment que, per la feblesa numèrica del proletariat en un país essencialment camperol, encara es trobava en la infància: la imprecisió, el confusióisme. Tant *Zemlià i Volia* (Terra i Llibertat), com *Naròdnaia Vòlia* (La Llibertat Popular) i àdhuc *Txorni Peredi* (El Repartiment Negre) – que ja s'apropava a les posicions marxistes, – els quals estaven fortament influïts pel bakunisme, comprenen la importància del problema, i per bé que, com és lògica, encara no reïxin a formular llur actitud amb la claredat amb què molt més tard ho fa el

bolxevisme, en presenten, enmig d'explicables confusions, la transcendència revolucionària:

En el programa adoptat per *Zemlià i Vòlia* l'any 1878, hi trobem, per exemple, els següents punts:

“2. – Quant a l'ideal polític, reconeixem que el poble rus aspira a la plena autonomia local, encara que pel que es refereix a les relacions entre els municipis i amb l'exterior és dubtós que el poble tingui idees concretes. A parer nostre cada unió de municipis haurà de definir la part de funcions socials a cedir al govern que formi. La nostra obligació només consisteix a disminuir aquesta part com més millor.

”4. – Formen part de l'actual Imperi rus contrades i àdhuc nacionalitats com és ara la Petita Rússia⁸, Polònia, el Caucas i altres que estan disposats a separar-se tan bon punt els sigui possible. Per tant, el nostre deure consisteix a estimular la divisió de l'actual Imperi Rus en parts, en concordança amb els desigs locals”.

En la confusió ideològica i el vague federalisme d'aquestes concepcions es destaca, tanmateix, una idea revolucionària central, que és l'eix de la política proletària en la qüestió de les nacionalitats: rompre l'unitarisme opressor dels grans Estats per l'ajut directe a les lluites emancipadores de les nacions.

La posició de *Naròdnaia Vòlia*, per bé que influïda encara directament pel federalisme bakuninista, sentimental i imprecís, representa un pas endavant respecte a la seva antecessora immediata, *Zemlià i Vòlia*. Hi destaca, assenyaladament, l'afirmació de la superior solidaritat de tots els explotats i, alhora, la reivindicació categòrica del dret a la independència.

Per a *Naròdnaia Vòlia* no existeixen diferències nacionals. Tots els desheretats i oprimits són “els seus germans i companys”. L'anomenada “consciència nacional”, de la qual es serveixen els explotadors per tal de dividir la classe obrera, ha d'ésser substituïda per la “consciència social”, destinada a rompre les barreres que separen els treballadors de tots els països.

Aquesta solidaritat social dels treballadors de tot el món no exclou el dret a la independència política. Al contrari, *Naròdnaia Vòlia* propugna decididament aquest dret. “Els pobles incorporats per la força a la monarquia tsarista són lliures de separar-se de Rússia o de romandre-hi” – diu el “Programa dels obrers de *Naròdnaia Vòlia*”. El dret a la independència, però – i ací és on radica la discrepància fonamental amb l'actitud del bolxevisme, – s'atorga als pobles només “un cop establertes les bases generals del nou règim”. Tant per a l'obra constructiva

⁸ Ucraïna.

d'aquest nou règim com per a la destrucció de l'anterior és indispensable l'acció comuna dels treballadors de totes les nacionalitats.

En la seva actuació pràctica, però, *Naròdnaia Vòlia* palesava una extraordinària inconsistència quant a la qüestió nacional. Assenyalem com a fet més característic la seva interpretació dels *pogroms* del 1881, que considerà com el començament de la insurrecció contra el vell règim. La salvatgia antisemita, un dels recursos favorits de la reacció, considerada com la revolta contra el tsarisme! Només l'anarquisme embrionari d'aquella heroica organització revolucionària podia menar a una conclusió tan absurda!

Txorni Perediel es proclamava “socialista federal”. L'any 1881 Plekhànov, el futur introductor del marxisme a Rússia, el qual en aquella època havia fundat l'esmentada organització, definia en els termes següents la seva actitud quant a la qüestió nacional: “A parer nostre, en l'esfera política l'organització ha de restar fidel als principis del federalisme. L'Imperi Rus ha de disgregar-se en organismes independents en concordança amb les seves regions naturals”.

Un any més tard, però, ja rectificava radicalment el seu punt de vista. “Actualment – deia – sóc decididament adversari del federalisme. Opino que el jacobinisme és millor que aquesta reacció petit-burguesa”.

Per a comprendre els motius psicològics d'aquesta declaració tan categòrica, que fa pensar en una acceptació pura i simple del centralisme jacobí, cal tenir en compte que, precisament en aquella època, Plekhànov havia renunciat completament a la ideologia populista, de la qual havia estat un dels representants més eminents, per a adoptar la doctrina marxista. Més tard va acceptar plenament la fórmula del “dret a l'autodeterminació”, com ho demostra l'apassionada defensa que fa d'aquesta fórmula en un article publicat el 1902 en què preconitza la seva inclusió en el programa del Partit Social-Demòcrata. Segons ell, la reivindicació del dret a l'autodeterminació no és obligatòria per als demòcrates burgesos, però sí que ho és per als socialistes. “Si l'oblidéssim – diu, – si no ens decidíssim a propugnar-lo per por de ferir els prejudicis nacionals dels nostres contemporanis de la raça gran-russa, la consigna: “Proletaris de tots els països, uniu-vos!” fóra una mentida en els nostres llavis”. I molt abans, el 1896, en un discurs pronunciat a la memòria de quatre socialistes executats a Varsòvia, ja havia afirmat solemnement que el proletariat rus lluitaria al costat del poble polonès.

Amb la incorporació definitiva del moviment obrer rus al marxisme, la posició de l'avantguarda conscient de la classe obrera davant els problemes fonamentals plantejats al país guanya en concreció i consistència. Un d'aquests problemes, i no dels menys importants, era el de les nacionalitats.

Des de l'aparició dels primers nuclis social-demòcrates el problema és objecte d'una atenció preferent. La doctrina nacionalitària, però, és el resultat d'un llarg procés d'elaboració, impulsat i enriquit per la vasta experiència fornida per un dels Estats plurinacionals més típics. I, com és de suposar, en un problema de tanta importància i tan íntimament lligat amb el de la revolució democràtico-burguesa en general, des del primer moment apareixen dues tendències principals: la que trobava la seva expressió en la fórmula austríaca de l'"autonomia cultural" i que era sostinguda pel "Bund", partit socialista jueu, i els menxevics, i la dels bolxevics, que, gràcies principalment a la contribució de Lenin i a un treball teòric tenaç que arribà a conclusions definitives durant els anys de la guerra imperialista, reeixien a bastir, partint de les posicions fonamentals del marxisme, una doctrina vigorosa.

El congrés constitutiu del Partit Social-Demòcrata Obrer Rus, celebrat el 1898, no es pronuncià sobre el problema de les nacionalitats; la qual cosa no té res de sorprenent si es pren en consideració el fet que va limitar-se a llançar un manifest als obrers i ni va esbossar un programa. El veritable congrés de constitució fou el del 1903, celebrat a l'estranger.

La social-democràcia naixent, però, s'interessava vivament per la qüestió nacional.

Ja hem vist la forma inequívoca i categòrica amb què s'expressava Plekhànov. Lenin, per la seva part, al començament de la seva actuació ja es pronuncia, quant a la qüestió de principi, amb el mateix vigor que caracteritzen tots els seus treballs ulteriors. En l'opuscle: "Què són els amics del poble", escrit el 1894, assenyala la importància del problema i les línies generals de la seva solució; en el projecte de programa del Partit, redactat el 1896, consigna "la igualtat absoluta de drets de totes les nacionalitats", i en les pàgines de la *Iskra*, fundada el 1900, la política d'opressió nacional del tsarisme és constantment condemnada amb indignació. "Som tan esclaus – hi diu, per exemple Lenin, parlant de les violències de l'autocràcia contra Finlàndia,– que hom es serveix de nosaltres per a esclavitzar altres pobles"⁹.

En el programa aprovat pel congrés del 1903, que fou precedit d'una vasta discussió damunt les pàgines de la *Iskra* sobre tots els problemes fonamentals i, molt particularment, del de les nacionalitats, figuren tres punts, el 7, el 8 i el 9, en els quals es precisa l'actitud del Partit quant a aquest problema. Heus aquí com estan formulats:

"7. - Abolició de les castes i igualtat completa de tots els ciutadans, qualsevol que sigui llur religió, raça i nacionalitat.

⁹ "La protesta del poble finlandès", número del 20 de novembre del 1900, de la *Iskra*.

"8. - Dret de la població a rebre instrucció en la llengua materna, garantit per la creació d'escoles amb aquest fi a compte de l'Estat i dels òrgans autonòmics; dret de tots els ciutadans a emprar la llengua materna en les reunions; ús de l'idioma matern, al costat de la llengua oficial de l'Estat, en totes les institucions locals i estatals.

"9. - Dret a l'autodeterminació de totes les nacions que formen l'Estat".

Les resolucions adoptades en els congressos i conferències durant el decenni següent no aporten res de nou a la política nacionalitària del Partit. A la vetlla de la guerra, amb l'agreujament general de les contradiccions econòmiques i polítiques, anunciadores de pròximes i profundes commocions, el problema de les nacionalitats adquireix un gran relleu i té repercussions importants en el moviment obrer, en certs sectors del qual es manifesten tendències revisionistes. Tot això obliga a la conferència del Partit Social- Demòcrata reunida el mes de setembre del 1913 a precisar la seva actitud en una resolució especial.

En el primer punt d'aquesta resolució es reafirmen els principis generals del Partit quant al problema: règim democràtic integral que garanteixi la igualtat completa de drets de totes les nacions i de totes les llengües, absència d'un idioma oficial obligatori, abolició dels privilegis de la nació que en gaudeixi, etc.

En el segon i tercer punt es reitera la condemna del principi de l'"autonomia cultural", "indiscutiblement nociu des del punt de vista de la democràcia en general i dels interessos de la lluita de classes del proletariat en particular". Els dos últims punts, que reproduïm íntegrament per llur importància, diuen:

"4. - El Partit ha de sostenir incondicionalment el dret a l'autodeterminació, és a dir, a la separació i a la formació d'un Estat independent de totes les nacions oprimides per la monarquia tsarista. Així ho exigeixen tant els principis fonamentals de la democràcia en general com, en particular, la inaudita opressió nacional de la majoria dels pobles de Rússia per la monarquia tsarista, la qual representa, respecte als països veïns d'Europa i Amèrica, el règim més reaccionari i bàrbar. Així ho exigeix, a més a més, la causa de l'alliberament de la pròpia població de la Gran Rússia, la qual serà incapaç de crear un Estat democràtic si no es bandeja el nacionalisme obscurantista rus, sostingut per la tradició d'un seguit de repressions sagnants contra els moviments nacionals i educat d'una manera sistemàtica no solament per la monarquia tsarista i tots els partits reaccionaris, sinó també, particularment a l'època de la contrarevolució, pel liberalisme burgès gran-rus, que s'arrossega servilment davant la monarquia.

"5. - El dret de les nacions a l'autodeterminació (és a dir, el mètode completament

lliure i democràtic garantit per la constitució de l'Estat, de resoldre la qüestió de la separació) no ha de confondre's amb la utilitat que aquesta o aquella nació es separin. Aquesta última qüestió, l'ha de resoldre el Partit S.-D. en cada cas concret, des del punt de vista dels interessos de l'evolució social i dels de la lluita del proletariat pel socialisme”.

Aquests dos punts marquen un considerable pas endavant respecte a la posició anterior. El principi del “dret d'autodeterminació” era acceptat fins aleshores per la majoria de la social-democràcia per la seva vaguetat. Per a molts aquest dret no anava més enllà de l'autonomia. La resolució del 1913 precisa que es tracta concretament del dret a la separació i a la constitució en Estat independent, tesi categòricament rebutjada pels menxevics.

No és menys important la precisió formulada en el punt cinquè, que tendeix a delimitar la Social-Democràcia del nacionalisme subordinant la seva actitud als interessos superiors del socialisme.

La guerra imperialista posà novament damunt la taula el problema de les nacionalitats i palesà les discrepàncies profundes que existien entre les diverses fraccions del moviment obrer, en el qual el social-patriotisme havia fet grans estralls.

La infecció també atacà el bolxevisme, molts dels addictes del qual feren fallida i es deixaren seduir per les falòrnies de la “guerra del Dret i la Civilització”; però el partit, sota la poderosa influència de Lenin, assenyalà des del primer moment el caràcter netament imperialista del conflicte i oposà a la consigna de la “defensa de la pàtria” la de la transformació de la guerra imperialista en guerra civil. Els bolxevics rebutjaren tota solidaritat no solament amb els social-patriotes descarats com Scheidemann, Sudekun, Sembat, Thomas, Henderson, Plekhànov, etc., sinó també amb els socialistes de centre (Kautsky), i amb els tímids internacionalistes que, com l'ala esquerra del menxevisme (Màrtov), no portaven llur actitud fins a les últimes conseqüències i pràcticament no ultrapassaven els límits del pacifisme burgès.

Durant els anys 1915-1916 la qüestió dels moviments nacionals fou vivament discutida en els rengles del socialisme rus. Dins el bolxevisme es manifestà una tendència diguem-ne d'esquerra, directament emparentada amb la de Rosa Luxemburg, i que tingué Bukharin i Piatakov com a principals defensors. En el seu programa aquesta tendència no atorgava cap importància als moviments d'emancipació nacional com a factor revolucionari i romania en una posició purament abstracta. Res de “reivindicacions mínimes, ans revolució social”. La defensa de la reivindicacions nacionals significa “desviar el proletariat de la solució efectiva del problema i la seva fusió amb els grups nacionals de la burgesia”. La

consigna del “dret a l'autodeterminació és utòpic”, “per tal com és irrealitzable sota el capitalisme” i nociu, “per tal com suscita il·lusions”. Lluitar amb el xovinisme de les masses obreres d'una nació dominadora mitjançant el reconeixement del dret de les nacions a l'autodeterminació és igual que lluitar contra aquest xovinisme mitjançant el reconeixement del dret a la defensa per part de la pàtria oprimida”. Cal mobilitzar el proletariat internacionalment, propagar l'indiferentisme per la “pàtria”, la “nació”, etc. Cap ajut al govern d'una nació dominadora, però tampoc mobilització de les forces proletàries amb el mot d'ordre del “dret a l'autodeterminació”. El que cal fer és mobilitzar les forces obreres de totes les nacions amb la consigna de la guerra civil de classes pel socialisme.

Heus aquí esquemàticament exposades les tesis fonamentals de la tendència d'“esquerra”, que foren combatudes asprament per Lenin i rebutjades per gairebé la totalitat del partit. En el període comprès entre la revolució de febrer i la d'octubre el problema nacional adquirí una acuitat particular. Com ja hem vist en el capítol anterior, els moviments d'emancipació dels pobles oprimits s'intensificaren, es palesà llur importància extraordinària com a factor revolucionari i les idees del bolxevisme guanyaren ràpidament terreny, gràcies principalment a la política equívoca del Govern Provisional, inspirada en els interessos de la gran burgesia russa.

I com que el problema passava de l'esfera purament abstracta i teòrica a la de les realitzacions pràctiques, en les condicions excepcionalment favorables creades per una revolució que era fruit d'un formidable alçament popular, els partits que representaven, o pretenien representar, la classe obrera es veien obligats a precisar llurs posicions.

JOVENT REVOLUCIONARI

Els socialistes revolucionaris propugnaven un programa nacional confús i, en el fons, reaccionari que preconitzava un sistema d'“autonomies regionals” que hauria menat a la disgregació i al predomini dels colonitzadors russos en els pobles alògens. Pràcticament, els òrgans centrals del partit combateren els moviments nacionals oposant-se a les reivindicacions alliberadores immediates sota el pretext que l'Assemblea Constituent resoldria el problema i participant directament, des del govern, en la política nacional opressora imposada pels representants burgesos.

En el camp del menxevisme es manifestaven diverses tendències. El grup “ledinstvo” (La Unitat), acabdillat per Plekhànov, sostenia obertament les pretensions imperialistes de la burgesia russa. Els menxevics – defensistes, o partidaris de l'anomenada “defensa revolucionària” del nou règim contra l'imperialisme alemany, rebutjaven el dret dels pobles a la separació, ajornaven la solució del problema de les llibertats nacionals fins a la reunió de la Constituent i sostenien la política del Govern Provisional. En el programa adoptat al congrés del mes de juny i en la plataforma per a la Constituent, els menxevics passen

definitivament a la posició de la burgesia russa limitant-se a propugnar l'autonomia municipal, la conservació de la unitat de l'Estat i l'autonomia cultural.

Gairebé no cal dir que els partits nacionals d'ideologia petit-burgesa, com és ara el “Bund” jueu, per a no citar sinó el més important, secundaren la política de menxevics i socialistes revolucionaris, la qual cosa determinà la incorporació al bolxevisme d'una gran part de llurs elements obrers.

El partit bolxevic sostingué íntegrament les línies generals de la política nacionalitària elaborada en el transcurs de catorze o quinze anys.

En la conferència del mes d'abril, que tingué una importància tan decisiva per al desenvolupament del partit i de la revolució, el problema de les nacionalitats fou amplament debatut. Es manifestaren les dues tendències que ja coneixem: la del Comitè Central, sostinguda per Lenin, Stalin i Zinovièv, i la de l’“esquerra”, defensada per Piatakov i Bukharin.

Stalin, que era el ponent, sostingué la tesi que “ha d'atorgar-se als pobles oprimits que formen part de Rússia el dret de decidir ells mateixos si volen seguir integrant l'Estat rus o bé separar-se'n per tal de constituir un Estat independent”.

Piatakov propugnà el punt de vista de la seva fracció, que pot concretar-se en el següent passatge del projecte de resolució que sotmeté a la conferència:

“Ahora que mena una lluita revolucionària activa contra tota opressió nacional i contra el manteniment forçat per la burgesia d'unes o altres nacions en el marc d'un Estat determinat, el partit duu a terme una enèrgica propaganda entre el proletariat de la nació oprimida i els sectors de la població que el segueixen en el sentit que la creació d'Estats nacionals en les condicions de l'època imperialista, és a dir, a la vetlla de la revolució socialista, és una utopia nociva i reaccionària”.

En aquells moments el conflicte entre el Govern Provisional i Finlàndia havia arribat al seu punt culminant. Pràcticament l'adopció del punt de vista de Piatakov i Bukharin hauria significat l'obligació per als bolxevics de combatre les aspiracions nacionals dels finesos com a “utopia nociva i reaccionària” i, per tant, el sosteniment de la política imperialista del Govern central.

Sortosament, però, aquest punt de vista no triomfà, i la conferència adoptà, per majoria de vots, una resolució en què es reafirmaven les tesis fonamentals del bolxevisme. L'aplicació d'aquestes tesis pel partit, la defensa consegüent i aferrissada dels drets de les nacionalitats augmentà enormement la influència del bolxevisme en les masses populars de les nacions oprimides, uní el proletariat i la pagesia de tots els pobles de l'ex-imperi en la lluita comuna i contribuí

poderosament a la gloriosa victòria d'octubre.

Volem insistir, per a acabar aquest capítol, sobre un dels aspectes de la doctrina nacionalitària del marxisme revolucionari a què ja ens hem referit anteriorment. El marxisme reconeix com a inevitable en la societat burgesa el principi de les nacionalitats, combat totes les formes d'opressió nacional, tota mena de privilegis d'un poble damunt d'un altre, afirma el dret indiscutible de totes les nacions a disposar amb plena llibertat de llurs destins, però és enemic irreconciliable del nacionalisme i posa per damunt de tot la solidaritat de la classe obrera sense tenir en compte les diferències nacionals.

Fidels a aquesta concepció, els marxistes revolucionaris sempre combateren a Rússia les tendències petit-burgeses i nacionalistes i tot intent de divisió orgànica dels obrers de les diverses nacions de l'Estat.

D'ací la lluita enèrgica sostinguda des del començ del moviment contra el "Bund" jueu, fundat l'any 1896, que sostenia el principi de l'"autonomia cultural" i de l'organització del partit damunt bases federatives, i els partits que, com el P.P.S., l'"Aliança dels social- demòcrates armenis", els menxevics georgians, la social-democràcia ucraïnesa (que sostingué directament Petliura), etc., estaven impregnats de nacionalisme petit-burgès i seguien la petja del "Bund".

Totes les resolucions dels congressos relatives a aquesta qüestió reconeixen el dret indiscutible dels social-demòcrates de les diverses nacionalitats a descabdellar llur propaganda en l'idioma matern i a adaptar la propaganda a les característiques nacionals; però afirmen la necessitat de la més estricta centralització del partit i, per tant, de rebutjar el principi federalista, i de garantir la unitat d'acció del proletariat de tots els pobles que integren l'Estat. El reconeixement del dret dels pobles a disposar de llurs destins no exclou aquesta unitat centralitzada, ans la pressuposa. "La negació d'aquest dret – diu la resolució de la conferència bolxevista d'abril del 1917 – i la no adopció de mesures que garanteixin la seva realització pràctica equival a sostenir la política de conquestes o annexions. Només el reconeixement pel proletariat del dret de les nacions a la separació assegura la solidaritat completa dels obrers de les diverses nacions i contribueix a la fraternitat democràtica efectiva dels pobles". Al costat d'aquest reconeixement teòric cal, però, la unitat d'acció efectiva. "Els interessos de la classe treballadora – afirma la resolució esmentada – exigeixen la fusió dels obrers de totes les nacionalitats de Rússia en organitzacions proletàries úniques, tant polítiques com sindicals, cooperatives, culturals, etcètera. Només aquesta fusió en organitzacions úniques dels obrers de les diverses nacionalitats dóna la possibilitat al proletariat de sostenir victoriosament la lluita contra el capital internacional i el nacionalisme burgès".

Hem cregut necessari de precisar aquest punt per tal com a casa nostra no manquen elements que, amb una desconeixença absoluta de la posició fonamental del bolxevisme en la qüestió de les nacionalitats, voldrien menar el moviment obrer de Catalunya a una independència orgànica en relació amb el moviment espanyol que tindria funestes conseqüències per a la causa de la revolució proletària en general i serviria alhora, en dividir la massa treballadora, els interessos de la burgesia catalana i de l'imperialisme espanyol.

IV. La doctrina nacionalitària de Lenin

- Les característiques dels moviments nacionals i el deure del socialisme.
- La lluita per les reivindicacions democràtiques.- Igualtat de drets per a totes les nacions.
- El dret a l'autodeterminació.
- Centralisme, autonomia i federalisme.
- Necessitat de la unió dels obrers de totes les nacions.

Res no em sembla tan adient per a coronar l'exposició dels diversos punts de vista sobre la qüestió nacional com resumir, a grans trets, la doctrina de Lenin, magnífica i insuperada aplicació del mètode marxista per l'estrateg més genial que ha tingut la classe obrera de tot el món¹⁰. Procurarem no oblidar res d'essencial, i sempre que les exigències d'una més gran claredat ens ho indiquin, recorrerem als propis textos del mestre.

L'Estat nacional és la forma d'organització política que millor respon als interessos del capitalisme. Perquè la producció de mercaderies pugui imposar-se a les formes econòmiques anteriors cal que la burgesia conquisti el mercat interior, cal organitzar en Estat el territori la població del qual parli el mateix idioma, destruir tots els obstacles que s'oposin al desenvolupament d'aquest idioma. Tot moviment nacional tendeix, per aquest motiu, a la creació d'Estats nacionals, i, per les mateixes raons, la victòria definitiva del capitalisme sobre el feudalisme ha estat íntimament lligada amb els moviments nacionals, que exerceixen un paper importantíssim en totes les revolucions burgeses del segle XIX.

En el desenvolupament del capitalisme es manifesten dues tendències històriques quant a la qüestió nacional. La primera és el desvetllament de la vida nacional, la lluita contra l'opressió, la creació d'Estats independents. La segona és el

¹⁰ Deliberadament deixem de banda les potineries "teòriques" de Stalin, que no són sinó un repetició, sovint poc afortunada, de les tesis de Lenin.

desenvolupament de les relacions entre els pobles, l'esfondrament de les barreres nacionals, la creació de la unitat internacional del capital, de la vida econòmica, de la política, de la ciència, etcètera. La primera predomina als inicis del desenvolupament del capitalisme; la segona “caracteritza el capitalisme en període de maduresa i en marxa cap a la seva transformació en societat socialista”.

Aquesta segona tendència és la característica de l'etapa actual, a la qual dóna el to l'imperialisme, o sia l'etapa més elevada de l'evolució del capitalisme.

“En els països més progressius, el capitalisme ha ultrapassat, en la seva evolució, les fronteres de l'Estat nacional”, ha substituït la concurrència pel monopoli i ha creat totes les condicions necessàries per a la victòria del socialisme. L'imperialisme engendra la lluita revolucionària per l'enderrocament del règim capitalista, per tal com exacerba els antagonismes de classe “tant des del punt de vista econòmic – trusts, encariment de la vida – com des del punt de vista polític: desenvolupament del militarisme, guerres, reforçament de la reacció, reforçament i extensió de l'opressió nacional i de la rapinya colonial”. Aquesta situació dicta un deure concret i precís a l'avantguarda del proletariat: la lluita contra totes les formes d'opressió nacional, contra tota mena de privilegis. “El socialisme victoriós ha de realitzar la democràcia completa i, per tant, no solament fer efectiva una plena igualtat de drets entre les nacions, ans encara traduir en actes el dret d'autodeterminació de les nacions oprimides, és a dir, reconèixer el dret a la llibertat de separació política. Els partits socialistes que, en tota llur activitat tant abans com després de la revolució, no sàpiguen demostrar que alliberaran les nacions oprimides i establiran llurs relacions amb elles en el terreny de la unió lliure – però una unió semblant no seria sinó una frase enganyosa sense la llibertat de separació, – seran uns traïdors al socialisme”.

Tanmateix, sostenir el dret de les nacions oprimides a separar-se no vol pas dir acceptar la superioritat de la disgregació política, de la constitució de petits Estats independents. Al contrari, el proletariat aspira a la formació de grans Estats, com més grans millor, per tal com li resulten més avantatjosos; té interès a acostar i fondre les nacions; però vol aconseguir aquest fi “no pas per la violència, sinó exclusivament per la unió lliure i fraternal dels obrers i les masses populars de totes les nacions”.

Els moviments d'emancipació nacional són un aspecte de la revolució democràtica o, per dir-ho en altres termes, de la lluita de la burgesia capitalista per a eliminar completament les reminiscències del feudalisme. Per això la formació dels Estats nacionals coincideix a tot arreu amb el període de desenvolupament capitalista, i els moviments nacionals adquireixen una major intensitat i amplitud allí on la burgesia encara no ha fet la seva revolució. Segons el grau de desenvolupament econòmic

del país, la tendència d'aquests moviments és simplement autonomista o separatista. “Si en un país el règim estatal del qual es distingeix per trets característics pre-capitalistes acusats existeix un territori nacional amb un ràpid desenvolupament del capitalisme, com més ràpid sigui aquest desenvolupament més fortes seran les contradiccions entre aquest territori i el règim polític de la nació lligada amb l'Estat per lligams no típicament capitalistes, sinó asiàtico-despòtics”.

El proletariat ha de sostenir tot el tinguin de progressiu els moviments nacionals, sense confondre la seva actitud amb la del nacionalisme burgès, de la mateixa manera que sosté la lluita general per les reivindicacions democràtiques sense confondre's amb la burgesia.

De la lluita per cadascuna d'aquestes reivindicacions, no solament no se'n pot desentendre, ans ha de convertir-se en llur defensor més ardit i conseqüent. “Fóra un gran error de creure que la lluita per la democràcia pugui allunyar el proletariat de la revolució socialista... Al contrari, de la mateixa manera que la victòria del socialisme no és possible si no realitza la democràcia completa, el proletariat que no mena una lluita tenaç i revolucionària per la democràcia en totes les qüestions no es pot preparar per a la victòria sobre la burgesia”.

Fóra, doncs, imperdonable d'abandonar un aspecte tan important del programa democràtic com és la lluita per les reivindicacions nacionals. No hi vol pas dir res que la majoria d'aquestes reivindicacions no sigui possible satisfer-les en règim capitalista. Si renunciéssim a defensar-les, la burgesia se'n aprofitaria. Ara, que, no s'han de formular d'una manera reformista, sinó revolucionària, ultrapassant els límits de la legalitat burgesa, arrossegant les masses a la lluita, menant-les, en estimular-les al combat per cada reivindicació democràtica, “a l'atac directe contra la burgesia, és a dir, a la revolució socialista”, que pot sorgir en relació amb qualsevol episodi (una vaga, una manifestació, una revolta de les colònies, una crisi política, un referèndum, etc.). “La intensificació de l'opressió nacional en el període de l'imperialisme empeny els socialistes no pas a renunciar, com clama la burgesia, a la lluita “utòpica” per la llibertat de separació de les nacions, ans al contrari, els obliga a utilitzar més amplament tots els conflictes que sorgeixen en aquest terreny per tal de menar accions de masses i lluitar revolucionàriament contra la burgesia”.

Si el proletariat no es fa seves les reivindicacions democràtiques la burgesia se'n servirà, com ja ho ha fet repetides vegades en el curs de la història, per a enganyar-lo.

“Pràcticament, el proletariat només pot conservar la seva independència si subordina la lluita per totes les reivindicacions democràtiques, la de la República inclosa, a la lluita revolucionària per l'enderrocament de la burgesia. D'altra banda,

contra els proudhonistes que negaven el problema nacional en nom de la revolució social Marx posa en primer terme, sostenint primordialment els interessos de la lluita de classes del proletariat en els països avançats, el principi fonamental de l'internacionalisme i del socialisme: “el poble que n'oprimeix un altre no pot ésser lliure”.

És evident que els interessos de la vida econòmica, la necessitat de facilitar les relacions, obliguen els habitants de les nacionalitats que formen un Estat – “mentre vulguin viure junts” – a aprendre l'idioma de la majoria. Basant-se en aquesta necessitat, no pocs socialistes i comunistes arriben a la monstruosa conclusió que cal impedir el desenvolupament de les llengües nacionals i imposar l'ús de l'idioma oficial de l'Estat, que sempre és el de la nació dominadora. Aquests socialistes i comunistes, tot i cobrir-se amb la bandera de l'internacionalisme, en realitat són uns xovinistes. Llur punt de vista és més a prop de l'imperialisme que del marxisme. “Perquè les diverses nacions puguin viure juntes lliurement i en pau o, quan els convingui, puguin separar-se constituint Estats separats, cal un democratism complet, sostingut per la classe obrera. Ni un privilegi per a cap nació ni per a cap idioma! Ni la més petita vexació ni la més ínfima injustícia envers la minoria nacional!; heus aquí els principis de la democràcia obrera”. Tota disposició que violi la igualtat de drets de les nacions ha d'ésser declarada il·legal, i “qualsevol ciutadà de l'Estat ha de tenir el dret d'exigir l'abolició d'aquesta disposició com a anticonstitucional i el càstig dels qui la portin a la pràctica”.

Si els drets de les nacions són respectats, si cap d'elles no gaudeix de privilegis, si llur igualtat és absoluta, si els principis veritablement democràtics són observats, les necessitats mateixes de la vida econòmica determinaran – sense necessitat de privilegis ni vexacions – l'idioma l'ús del qual resultarà més avantatjós per a la majoria de la població.

La defensa de la igualtat completa de drets de totes les nacions i de tots els idiomes fa aparèixer a cada nació els obrers com els únics elements autènticament demòcrates, els uneix en l'aspiració comuna a millorar l'estructura política del país i a garantir la convivència pacífica dels pobles. “Precisament perquè sentim l'orgull nacional, odiem més que ningú el *nostre* passat d'esclavatge quan la noblesa terratinent menava els camperols a la guerra per tal d'ofegar la llibertat d'Hongria, Polònia, Pèrsia, Xina, i el nostre present”, continuador de la política opressora d'ahir. “Ningú no és culpable d'haver nascut esclau; però l'esclau que no solament no aspira al seu alliberament, ans encara justifica i idealitza el seu esclavatge (qualificant, per exemple, de “defensa de la pàtria” dels gran-russos l'opressió de Polònia, d'Ucraïna, etc.), aquest esclau és un brètol i un canalla que provoca un legítim sentiment d'indignació, de menyspreu i de fàstic”.

En règim capitalista és impossible destruir l'opressió nacional, per tal com per a aconseguir-ho cal destruir les classes, és a dir, instaurar el socialisme. Però damunt els fonaments econòmics del socialisme cal bastir una organització política que es distingeixi pel seu democratismen en tots els aspectes, sense excloure la delimitació de les fronteres de l'Estat en concordança amb les simpaties de la població i la llibertat completa de separar-se. Només així s'eliminaran els conflictes nacionals i la desconfiança i es fomentarà l'acostament i la fusió dels pobles.

El principi fonamental del socialisme ha d'ésser, doncs, el dret de les nacions a l'autodeterminació, que significa el dret a la independència política, a separar-se de la nació que exerceix l'opressió. Concretament, aquesta reivindicació significa “la plena llibertat d'agitació a favor de la separació i la solució del problema de la separació per mitjà d'un referèndum de la nació interessada, és a dir, oprimida. No equival, doncs, a la reivindicació de la separació, de la formació de petits Estats, sinó que solament és una expressió conseqüent de la lluita contra tota mena d'opressió nacional”.

L'acceptació d'aquest dret no implica l'obligació de sostenir tota reivindicació concreta d'independència, de la mateixa manera que l'“admissió del dret de tots els ciutadans a organitzar lliurement associacions no ens obliga a sostenir la fundació de qualsevol associació”, o el reconeixement del dret al divorci no ens obliga a sostenir-lo en tots els casos. Les reivindicacions democràtiques parcials, el dret a l'autodeterminació entre elles, no tenen un valor absolut, sinó que són una part del moviment socialista internacional. En casos concrets aquestes reivindicacions parcials poden estar en contradicció amb els interessos generals del moviment, i aleshores cal rebutjar-les.

JOVENT REVOLUCIONARI

El dret a l'autodeterminació no fomenta el separatisme, ans al contrari, per tal com comporta “el màxim de democratismen i el mínim de nacionalisme” i disminueix el perill de “disgregació de l'Estat”. Com més garantida està la llibertat de separació més s'afebleixen les tendències secessionistes.

El fi del socialisme és no solament la supressió dels petits Estats i de la divisió de les nacions, sinó llur fusió. Però precisament per això cal reivindicar l'alliberament de les nacions oprimides d'una forma clara i precisa. “De la mateixa manera que la humanitat només pot arribar a la supressió de les classes a través del període transitori de la dictadura de les classes oprimides, a la fusió, inevitable, de les nacions, només hi pot arribar a través del període transitori de l'alliberament complet, és a dir, de la llibertat de separació de totes les nacions oprimides”.

Si el proletariat no reconegué el dret a l'autodeterminació, el seu internacionalisme fóra una paraula buida, i la solidaritat de classe entre els treballadors de les nacions oprimides i de les nacions dominants fóra impossible.

“El fet que la lluita contra un govern imperialista per la llibertat nacional pugui, en circumstàncies determinades, ésser explotada per una altra “gran potència” per als seus fins igualment imperialistes no pot obligar la social-democràcia a renunciar al reconeixement del dret de les nacions a l'autodeterminació”, com el fet que la burgesia utilitzi les reivindicacions republicanes per a enganyar les masses no pot impel·lir els socialistes a mantenir-se indiferents davant la qüestió de la forma de govern. I no cal dir que és ridícul de rebutjar la fórmula del dret a l'autodeterminació sota el pretext que pressuposa la “defensa de la pàtria”, subordinada, com tot, als interessos generals del progrés humà. Els marxistes revolucionaris rebutjaren la defensa de la pàtria en la guerra imperialista, però admeten les guerres de caràcter progressiu, com, per exemple, la de la Gran revolució francesa o dels garibaldins.

El dret dels pobles a l'autodeterminació ha estat qualificat d'utòpic pels representants de la fracció anomenada d'esquerra. En realitat, qui té interès que aquesta reivindicació sigui “realitzable” a la seva manera, és la burgesia. D'ací la seva política constant de tractes de gitano amb la burgesia de les altres nacions en perjudici del proletariat. A aquest, el que l'interessa és “reforçar la seva classe contra la burgesia, educar les masses en l'esperit del democratisme i del socialisme conseqüents”. Des del punt de vista de la burgesia nacionalista de cada país, la política nacionalitària de la classe obrera manca de sentit pràctic, per tal com, “enemiga com és de tota mena de nacionalisme, exigeix una igualtat *abstracta* de drets i la desaparició de tota mena de privilegis”. “Quan la burgesia d'una nació oprimida lluita contra l'opressora sempre estem al seu costat, en tots els casos i d'una manera decidida, per tal com som els enemics més ardits i conseqüents de l'opressió. Quan la burgesia d'una nació oprimida defensa el *seu* nacionalisme burgès estem contra ella”.

Sempre que no sigui a expenses del dret de ningú, la classe obrera haurà de preferir un gran Estat centralitzat en el vast territori del qual seran més fàcil les relacions i el desenvolupament econòmic i podrà descabdellar-se amb més amplitud la lluita de classes. Un gran Estat representa un pas endavant respecte al particularisme i la disgregació medievals i un terreny més favorable per a l'avanç cap al socialisme.

És pot ésser, però, partidari del centralisme i adversari decidit del principi federatiu i, tanmateix, preferir a la desigualtat de drets de les nacions el règim federatiu com a únic camí capaç de menar a un centralisme democràtic complet.

¿Cal substituir el “dret a l'autodeterminació” pel “dret a la federació” o a l'autonomia? El “dret a la federació” no té cap sentit, per tal com la federació és un contracte bilateral. El dret a l'autodeterminació és infinitament més democràtic, per tal com parteix exclusivament de la voluntat de la nació oprimida. “Els marxistes no

poden, doncs, incloure en llur programa la defensa del federalisme; d'això, ni se'n pot parlar”.

Quant a l'autonomia, no la defensen com un dret, sinó en ella mateixa, com a principi general dels Estats democràtics de composició nacional heterogènia. Reconèixer el “dret de les nacions a l'autonomia fóra tan absurd com el dret a la federació”. “L'autonomia com a reforma es diferencia fonamentalment de la llibertat de separació com a mesura revolucionària. Com tothom sap, però, en la pràctica la reforma sovint no és sinó un pas cap a la revolució. L'autonomia permet a les nacions retingudes per força dins les fronteres d'un Estat de constituir-se definitivament com a nació, d'aplegar, conèixer, organitzar les seves forces, escollir el moment oportú per a declarar... a la manera *noruega*: nosaltres, parlament autònom de la nació o de la regió tal, declarem que l'emperador de Rússia ha deixat d'ésser rei de Polònia, etc.”.

El marxisme, doncs, afirma com a principi general el del “dret dels pobles a l'autodeterminació”, i, tot i ésser partidari del centralisme, accepta transitòriament el principi federatiu com un pas endavant des de l'unitarisme despòtic a l'Estat democràtic centralitzat.

Cal tenir en compte, però – i aquesta precisió és d'extraordinària importància, – que en defensar el centralisme els marxistes es refereixen concretament al centralisme democràtic, el qual no té res a veure amb l'arbitrarietat i el burocratisme i no solament no exclou la més vasta autonomia municipal, regional i nacional, sinó que la pressuposa. “La intervenció burocràtica en les qüestions purament nacionals, regionals, locals, etc., és un dels més grans obstacles al desenvolupament econòmic i polític en general i, particularment, al *centralisme* en les qüestions serioses, fonamentals”.

La fórmula marxista no pressuposa “l'obligació”, sinó el “dret” de separar-se, i, per tant, no pot ésser considerada com a separatista; ans al contrari, és l'única susceptible de garantir la convivència pacífica dels pobles, d'afavorir llur unificació i, sobretot, d'assegurar la solidaritat i la unitat d'acció dels obrers de totes les nacions, sense la qual no és possible l'emancipació dels pobles sotmesos.

Quan els obrers de la nació dominant secunden objectivament, per incomprensió dels problemes nacionals o per indiferència, la política opressora dels altres pobles, o les masses treballadores d'aquests s'identifiquen amb el xovinisme de la pròpia burgesia, sorgeix la desconfiança entre els proletaris de les diverses nacions, el front únic dels explotats és romput i llur victòria contra l'enemic comú esdevé impossible. “Si un marxista d'Ucraïna es deixés emportar per l'odi, completament legítim i natural, envers els opressors russos, fins al punt de fer objecte d'aquest odi,

baldament fos en proporcions insignificants, la cultura i la causa proletàries dels obrers de la Gran Rússia o se'n mostrés allunyat, aquest marxista s'enfonsaria en el pantà nacionalista. De la mateixa manera, el marxista rus que s'oblidés, ni que fos un instant, d'exigir la igualtat absoluta de drets dels ucraïnesos i llur dret a crear un Estat independent cauria en el pantà del nacionalisme no solament burgès, sinó obscurantista”.

El proletariat, per les condicions mateixes en què el col·loca el desenvolupament del capitalisme, que l'obliga a traslladar-se d'un indret a l'altre per tal de vendre la seva força de treball, és fonamentalment incompatible amb el nacionalisme estret i salvatge, tant de la nació dominadora com del xovinisme dels sectors burgesos dels pobles oprimits. Lliure de prejudicis nacionalistes, considera el procés d'assimilació natural de les nacions pel capitalisme com un fet progressiu, tot i oposar-se decididament a l'assimilació per la violència. “Naturalment, qualsevol demòcrata, sense parlar ja dels marxistes, lluitarà resoltament contra la inaudita opressió dels ucraïnesos i exigirà llur igualtat completa de drets. Fóra, però, una traïció directa al socialisme i un política estúpida, àdhuc des del punt de vista de les “finalitats nacionals burgeses”, afeblir el llaç que uneix actualment, dins els límits d'un mateix Estat, el proletariat ucraïnesos i rus”.

L'única força capaç de liquidar les classes explotadores és el proletariat, aliat amb la pagesia, que constitueix la massa democràtica fonamental. Tota temptativa encaminada a dividir o afeblir aquesta força, la victòria de la qual faria impossible l'opressió de les nacions, és una traïció a la causa democràtica. Per això cal rebutjar enèrgicament les teories que, com la de l'escola austríaca, menen, amb llur famosa fórmula d'“autonomia cultural”, a la divisió dels treballadors. En cada Estat els obrers han d'actuar estretament lligats en organitzacions unificades, constituïdes no pas a base del principi nacional, sinó de la classe. “Els obrers conscients sostenen la unitat completa dels treballadors de totes les nacions en totes les organitzacions culturals, sindicals, polítiques, etc., etc.”, en les quals defensen, de comú acord, fraternalment, “la llibertat i la igualtat de drets completes, penyora de la veritable cultura”. D'aquesta manera, els obrers crearan a tot el món “llur pròpia cultura, una cultura internacional preparada de molt temps ençà pels propugnadors de la llibertat i els enemics de l'opressió”.

El programa nacionalitari de Lenin, doncs, que acabem de resumir, pot concretar-se en els punts fonamentals següents: a) sostenir tot allò que tinguin de progressiu els moviments nacionals; b) considerar aquests moviments com un factor revolucionari de primer ordre i un dels aspectes més importants de la lluita per les reivindicacions democràtiques, al capdavant de la qual ha de posar-se el proletariat; c) sostenir la igualtat de drets de totes les nacions; d) acceptar com a principi general el dret dels pobles a disposar lliurement de llurs destins, és a dir, a separar-

se i constituir-se en Estat independent; e) garantir la unitat d'acció i d'organització dels obrers de les diverses nacions que constitueixen un Estat per a la lluita comuna contra l'opressió.

v. La revolució d'octubre i la qüestió nacional.

- **La política nacionalitària del Govern Soviètic.**
- **La neutralització dels elements burgesos i petit-burgesos.**
- **Els moviments nacionals durant els primers anys de revolució.**
- **La posició del partit bolxevic.**

Amb el triomf de la revolució d'octubre de l'any 1917 es presentà al proletariat, per primera vegada en la història, l'ocasió d'aplicar pràcticament els principis marxistes quant a la qüestió nacional en un dels països on aquesta qüestió estava plantejada amb caràcter més agut, on l'opressió dels pobles era més brutal i vexatòria.

Ja hem vist que en la seva primera etapa la revolució, usufructuada per la burgesia, no solament no havia resolt el problema, d'acord amb els propòsits democràtics i alliberadors proclamats pomposament pel Govern Provisional, sinó que havia continuat essencialment la política nacionalitària del tsarisme. La burgesia i els seus auxiliars petit-burgesos no podien resoldre radicalment un problema íntimament lligat amb la revolució democràtica i, per tant, amb la solució del problema de la terra, que tenia una immensa importància en els pobles oprimits que formaven l'imperi. Només el proletariat, per mitjà de la seva dictadura de classe i comptant amb la pagesia com a aliat, podia emprendre i portar a terme resoltament la liquidació de totes les supervivències feudals, arrabassar totes les formes d'explotació i opressió. La victòria obrera d'octubre va demostrar-ho plenament.

El partit bolxevic, que havia elaborat un programa nacionalitari clar i precís, tan bon punt ocupà el poder per la voluntat de les masses treballadores del país es mostrà estrictament fidel a les reivindicacions que havia propugnat i complí rigorosament els seus compromisos, aplicant amb totes les conseqüències els seus principis, com ho féu, altrament, en tots els altres aspectes.

Una setmana després de la presa del poder, el Consell de Comissaris del Poble, basant-se en les resolucions del I i del II congrés dels Soviets, proclamava solemnement, en una "Declaració dels drets dels pobles de Rússia"¹¹, la igualtat i la sobirania d'aquests pobles, llur dret a l'autodeterminació, sense excloure la separació i la constitució d'Estats independents, l'abolició de tots els privilegis i restriccions nacionals i el lliure desenvolupament de tots els grups etnogràfics i

¹¹ Cf. els annexos.

minories nacionals. A la darrereria del mes de gener del 1918, el III congrés dels Soviets, en una “Declaració dels drets dels treballadors i del poble explotat”¹¹, acordava constituir la República Soviètica Russa “sobre la base de la unió lliure de les nacions lliures com a federació de les repúbliques soviètiques nacionals” i confiava als obrers i camperols de cada nacionalitat la missió de decidir en llurs congressos si desitjaven formar part de la federació i en quines condicions.

Abans que el congrés dels soviets aprovés aquest document, la importància històrica del qual no és inferior a la de la “Declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà” de la revolució francesa, el Govern Soviètic ja havia reconegut el dret de Finlàndia i d'Ucraïna a la separació, i, successivament, reconegué la independència d'Armènia, Geòrgia, Rússia Blanca i Azerbaidjan, la sobirania de Polònia, Lituània, etc.

És molt característica en aquest aspecte la resolució del Consell de Comissaris del Poble reconeixent la República Popular Ucraïnesa. En aquesta resolució el Govern Soviètic, després de reafirmar el dret a l'autodeterminació de les nacions abans oprimides pel tsarisme, reconeix “la República Popular Ucraïnesa, el seu dret absolut a separar-se de Rússia o a entaular negociacions amb la República russa sobre unes possibles relacions federatives, o altres, entre elles”. I acaba així: “Quant als drets i a la independència nacionals del poble ucraïnès, el Consell de Comissaris del Poble els reconeix immediatament, sense limitacions ni condicions”.

A aquests actes, aparentment declaratius, però d'immenses conseqüències pràctiques seguí una tasca grandiosa d'organització del nou règim, una obra meritíssima encaminada a elevar el nivell econòmic i cultural dels pobles abans oprimits. Calia realitzar el màxim esforç per a assolir la igualtat efectiva de drets de totes les nacions, bastir un sòlid fonament econòmic del nou ordre jurídic. I en aquest sentit tingué una importància enorme la solució del problema agrari, inseparable del nacional, i íntimament relacionat amb la liquidació de tot l'ordre de coses anterior. Calia, finalment, establir la necessària connexió entre les diverses nacions per tal d'articular la política econòmica de la federació.

Aquesta obra immensa, iniciada l'any 1917, encara no s'ha acabat. Descriure-la en tots els seus detalls, a través d'una frondosa legislació de més de disset anys, ens obligaria a ultrapassar els límits d'aquest estudi. No renunciem, però, a emprendre més endavant aquesta tasca, l'interès i la utilitat de la qual no és necessari destacar. Per al fi que avui perseguim – traçar les línies generals de la política nacionalitària del règim soviètic – n'hi ha a bastament amb aquestes indicacions.

El règim soviètic, malgrat les dificultats amb què topava, no va esgrimir-les com un pretext per tal de no portar a la pràctica, amb totes les conseqüències, la seva

política nacionalitària, basada en el respecte més absolut a la voluntat dels pobles. I, certament, durant els primers anys de la seva existència, la situació no tenia res de favorable i hauria pogut justificar tots els ajornaments. Les regions occidentals estaven ocupades pels alemanys; a Ucraïna es descabdellava la lluita entre les masses obreres i camperoles, que havien enderrocat el règim de Kerenski, i la burgesia de la “Rada”, que aspirava, i hi reeixí temporalment, a ocupar el poder. Les nacions transcaucàsiques s'havien separat de Rússia; les masses populars d'Orient encara es trobaven sota la influència de llurs “Consells nacionals”. La contrarevolució complotava a diversos indrets del país i les negociacions de Brest Litovsk creaven un seguit d'angunioses dificultats. Afegim a tot això que la dictadura proletària es veié amenaçada, des del primer moment, per les baionetes imperialistes, que la tancaven en un cercle de ferro.

Una política radical i conseqüent en la qüestió de les nacionalitats era, tanmateix, l'única susceptible de vèncer aquestes dificultats i reforçar el front de la revolució. Gràcies a aquesta política els elements burgesos i petit-burgesos, als quals no podia donar satisfacció l'actitud del Govern Kerenski, foren neutralitzats, fet que tingué una importància immensa no solament en el moment de la presa del poder, sinó també durant els anys de la guerra civil.

A diferència dels governs burgesos, el règim soviètic, com ja hem fet remarcar, no va limitar-se a proclamar el principi de la lliure determinació dels pobles, sinó que va portar-la a la pràctica. Quan en la seva lluita amb la jove República proletària la burgesia russa, amb ajut dels generals contrarevolucionaris Denikin, Koltxak, Wrangel, etc., reeixí a ocupar una gran part de territori, seguí aplicant la seva vella política nacional, i, com a conseqüència no volgué reconèixer la independència de Finlàndia, Estònia, Letònia, Lituània i Polònia. Quan la burgesia d'aquests països es trobà davant el dilema: o la República dels Soviets, que reconeix la independència de les noves Repúbliques, o el règim dels Koltxak i companyia, disposat a aixafar-les i a continuar la política tsarista, la contrarevolució no pogué comptar amb l'ajut dels nous Estats. Com a resultat, doncs, de la política nacionalitària dels Soviets, aquests Estats consideraren el nou règim com un mal menor i facilitaren considerablement la victòria soviètica contra els exèrcits blancs.

Els bolxevics sabien molt bé, d'altra banda, que, en els primers moments, els elements burgesos i petit-burgesos s'aprofitarien de la política soviètica per a ocupar el poder i substituir la dominació de la burgesia russa per la pròpia, i que, durant un cert temps, persistirien els prejudicis nacionalistes de les masses populars. No ignoraven tampoc, però, que no hi ha res que allisoni tant com l'experiència, i en atorgar a les nacions abans oprimides una llibertat il·limitada per a donar-se el règim que més els plagués, contribuïren a desacreditar els partits petit-burgesos, que amb la pràctica del poder palesaren llur incapacitat orgànica i llur

inconseqüència i foren liquidats per la història.

Paral·lelament, i aquest és el factor més important, el proletariat s'alliberà ràpidament de tot esperit xovinista i conquistà la direcció de les masses. Les nacions oprimides hagueren de triar entre la revolució mundial, de la qual la revolució russa no era sinó un aspecte, i l'imperialisme. La dictadura del proletariat significava la llibertat de les nacions, però la petita burgesia nacionalista, si bé per propi interès no es girava directament contra el règim soviètic, era incapaç d'associar-se a la lluita contra l'imperialisme i procurava tancar-se dins les seves fronteres, fora de la violència dels combats.

Només el proletariat, educat de feia molts anys en l'esperit internacionalista, podia comprendre la importància mundial de la revolució d'octubre. Per això la classe obrera de les nacions oprimides seguí la bandera de la revolució soviètica i lluità per tot arreu per la dictadura del proletariat i contra la pròpia burgesia i l'imperialisme. La contrarevolució no aconseguí d'isolar el proletariat, i només en unes quantes nacions rissagades, d'economia agràrio-patriarcal, la revolució topà amb un front únic nacional més o menys compacte, sense conseqüències decisives, però, per al desenvolupament general de la lluita.

Els resultats immediats més importants, doncs, de la política nacionalitària de la República dels Soviets foren: la neutralització de la burgesia i de la petita burgesia, la unitat d'acció del proletariat de totes les nacions i la consolidació del règim.

Ens resta a donar una ullada al descabdellament dels moviments nacionals durant els primers anys de la revolució proletària del 1917, és a dir, des de la presa del poder fins a la terminació virtual de la guerra civil.

Pocs dies després de la victòria d'octubre Finlàndia es declarà independent, i la República Soviètica acceptà el fet sense condicions. Al començament del 1918 el poder passà a mans dels obrers finesos; però la jove República obrera fou ofegada en sang, en una repressió d'una ferocitat sense precedents, per la guàrdia blanca reclutada a Suècia i per tropes alemanyes.

Igual va passar a Letònia, Lituània i Estònia, les quals, amb la retirada de les tropes alemanyes i la impossibilitat del Govern Soviètic de trametre forces, per tal com lluitava als fronts oriental i meridional, esdevingueren, com Finlàndia, Estats vassalls de l'“Entesa”, gossos de presa de la “civilització” contra la “barbàrie bolxevista”.

A Polònia, tan bon punt fou evacuada pels alemanys, el poder passà a mans dels elements petit-burgesos i de l'organització militar acabada pel “socialista” Pilsudski. La nova República democràtica aixafà el moviment obrer i, gràcies a l'ajut

dels Aliats, ocupà Galítsia, una part d'Ucraïna i de la Rússia Blanca.

Bessaràbia, on s'havia proclamat la República moldava, fou annexionada pels romanesos.

Ucraïna es constituí en República Popular democràtico-burguesa, que, com ja hem vist, fou reconeguda pel Consell de Comissaris del Poble. A la darrera de l'any 1917, la classe obrera ucraïnesa proclamà la República Soviètica. Amb l'ajut de l'exèrcit austro-alemany, la *Rada*, que havia fugit del país, tornà a Ucraïna i donà el poder al *Hetman* Skoropadski, que, de fet, era el representant de la gran burgesia russa, i col·locà el país sota la dependència efectiva d'Alemanya. Quan les tropes d'ocupació abandonaren el país la burgesia russa proclamà obertament la unió d'Ucraïna amb Rússia. Un moviment insurreccional enderrocà el règim de Skoropadski i instituí un nou govern ucraïnesos, que al seu torn fou enderrocat per les masses obreres i camperoles amb ajut de l'Exèrcit Roig. Per segona vegada s'establí el règim soviètic, que durà uns quants mesos, fins que Denikin ocupà Ucraïna, d'on va ésser foragitat a la darrera del 1919 per a reinstaurar el règim dels Soviets.

Als pobles transcaucàsics els partits petit-burgesos (menxevics de Geòrgia, *daixnaks* d'Armènia i *mussavaristes* d'Azerbaidjan), que gaudien d'una forta influència, reeixiren a constituir repúbliques democràtiques burgeses. No haurien, però, pogut realitzar llurs propòsits si no s'haguessin vist secundats per una sèrie de factors favorables, com és ara la proximitat de Turquia, l'ajut de les tropes alemanyes i l'existència de les forces principals de la contrarevolució monàrquica a les regions del Don i del Kuban, que feien impossible el contacte amb la Rússia Soviètica. Quan els exèrcits blancs, però, foren vençuts, el règim soviètic en menys d'un any s'establí a tot el Caucas, gràcies als esforços combinats de les masses obreres i de l'Exèrcit Roig.

A Turquestan el règim soviètic fou instaurat des del primer moment, però es veié incomunicat amb Rússia fins a la derrota de Koltxak, a la darrera del 1919. Les temptatives de la burgesia per a crear un govern propi fracassaren totes.

A les regions del Volga, que durant llarg temps es trobaren en poder de la contrarevolució, no s'hi formaren governs burgesos nacionals, amb la sola excepció, de caràcter episòdic, d'una part de Quirguísia. Fins després de la fi de la guerra civil i de la consolidació del règim no s'hi crearen repúbliques soviètiques autònomes.

Finalment, Bukharà i Khivà es convertiren en Repúbliques Populares Soviètiques que, fins a la darrera del 1924, en què es transformaren en Repúbliques Socialistes Soviètiques i entraren a formar part de la U.R.S.S., romangueren independents.

D'aquest ràpid examen dels moviments nacionals després de la revolució d'octubre es desprèn clarament que la burgesia només reeixí a constituir Estats independents allí on pogué comptar amb l'ajut de l'imperialisme; a tots els altres indrets on aquest ajut no fou possible, les masses obreres i camperoles imposaren el règim soviètic.

Liquidada la guerra civil, garantida l'existència del nou ordre de coses contra els atacs de l'interior i de l'exterior, el proletariat al poder pot deixar momentàniament el fusell per tal de consagrar les seves forces a l'organització pacífica. S'inicia el període constructiu, durant el qual els problemes relacionats amb la qüestió de les nacionalitats, per bé que resolts des del punt de vista de principi, adquireixen una gran importància tant en l'aspecte polític com en l'aspecte pràctic.

En el VIII congrés bolxevic, celebrat el mes de març del 1919, en plena guerra civil, la qüestió nacional fou amplament discutida, tant més que el partit comunista anava a adoptar un nou programa adaptat a la nova situació. Malgrat l'experiència de la revolució, un sector del partit, acabdillat per Bukharin i Piatakov, renovà la seva oposició al principi d'autodeterminació. Segons aquesta tendència, la qüestió nacional a l'època imperialista, tenia un caràcter secundari, el partit havia de limitar-se a portar a la pràctica un programa social, a unir els treballadors sense distinció de nacionalitat, deixant de banda el dret a l'autodeterminació, que era una consigna burgesa. No cal dir que Lenin atacà resoltament aquest punt de vista, per tal com a parer seu, les nacions russes passaven pel període d'unificació en Estats superada ja feia temps pels països capitalistes, i, atès que aquests moviments constituïen una força revolucionària dirigida contra l'imperialisme, calia aprofitar-los. El congrés adoptà, per gran majoria de vots, aquesta posició, en concordança amb la qual fou redactat el punt 9 del programa. El partit considera indispensable l'acostament dels treballadors de les diverses nacionalitats "per a la lluita revolucionària comuna per l'enderrocament dels terratinents i de la burgesia" i l'abolició dels privilegis nacionals, la igualtat absoluta de drets de tots els pobles i la llibertat de separació. Amb aquest fi sosté la federació dels Estats de tipus soviètic "com una de les formes transitòries devers la unitat completa". Quant a la qüestió de qui representa la voluntat de la nació, el partit "es col·loca en el punt de vista històric i de classe, que parteix del grau en què es troba l'evolució històrica del país: si en el camí que mena del feudalisme a la democràcia burgesa o en el de la democràcia burgesa a la democràcia soviètica o proletària, etc., etc. "En tot cas – diu com a conclusió el programa – el proletariat de les nacions que han estat opressoras han de mostrar-se particularment cautes amb les supervivències de sentiment nacional entre les masses treballadores de les nacions oprimides o que no gaudien de plenitud de drets. Només amb aquesta política és possible de crear les condicions necessàries per a la unió sòlida i voluntària dels elements, nacionalment diversos, del proletariat internacional, com ha demostrat la unió d'una sèrie de Repúbliques Soviètiques

Nacionals al redol de Rússia”.

Ja hem vist la influència decisiva que tingué l'adopció d'aquesta política per al desenvolupament de la revolució i que constitueix la prova més eloqüent de l'encert de la posició de Lenin, la qual fou, altrament, acceptada per tot el partit, àdhuc pels propis elements que l'havien combatuda. La qüestió de principi ja no es plantejà més.

De llavors endavant el partit pogué consagrar la seva atenció a combatre les reminiscències socials i psicològiques del passat històric – més vives del que podia semblar – i a perfilar les formes pràctiques del federalisme soviètic i els problemes d'organització. En aquest sentit el partit ha hagut de precisar la seva actitud en una sèrie de resolucions entre les quals destaquen per llur importància – i per això ens hi referirem exclusivament – la del X congrés, celebrat el mes de març del 1921, i la del XII, que es reuní a l'abril del 1923.

Tant l'una resolució com l'altra caracteritzen extensament els moviments d'emancipació nacional a l'època imperialista, palesen que el problema no solament no ha estat resolt després de la guerra del 1914-1918, sinó que s'ha agreujat enormement, i la creació de nous Estats independents no ha pogut establir la convivència pacífica dels pobles, impossible en un règim basat en la propietat privada dels mitjans de producció, la desigualtat social i l'explotació. L'experiència de la revolució d'octubre ha demostrat que la llibertat i la pau nacionals només són possibles amb la dictadura del proletariat. L'existència de Repúbliques Soviètiques, per petites que siguin, constitueix una amenaça per a l'imperialisme, el qual ha de declarar-los una guerra a mort. D'ací la necessitat de la unió d'aquestes repúbliques per mitjà de la federació. “La federació, però, pot ésser sòlida i els seus resultats poden ésser efectius – precisa la resolució del X congrés – només en el cas en què es basi en la confiança mútua i l'acord voluntari de les nacions que entrin a formar-ne part”, i aquest és precisament el federalisme instaurat a Rússia.

La tasca immediata a realitzar, en oposició a la política tradicional del tsarisme – ve a dir la resolució esmentada – és desenvolupar i consolidar les formes estatals de les nacions recobrades, llur cultura, llurs institucions jurídiques i econòmiques, confiar la direcció de tots els organismes polítics, administratius, culturals, etc., a gent del país, elevar el nivell econòmic i cultural dels pobles abans oprimits el retard dels quals facilitava l'opressió, garantir el dret de les minories nacionals i combatre les tendències xovinistes, tant dels comunistes i funcionaris russos com dels de les nacionalitats.

La resolució del XII congrés, la més important, ratifica les posicions generals de principi del partit i precisa molt detalladament les tasques immediates, la qual cosa

era tant més necessària que en el període comprès entre els dos congressos s'havia instaurat la nova política econòmica (N.E.P.). Aquesta política, en restablir, fins a cert punt, les relacions capitalistes reforçava els elements burgesos i, per tant, el nacionalisme, tant al centre com a la perifèria. Es comprèn, doncs, que el XII congrés insistís en la necessitat de liquidar l'esperit xovinista i, molt particularment, el xovinisme rus, més greu, per tal com es manifestava en elements de la nació abans dominadora. I la resolució, en un remarcable passatge, precisa la conseqüència cabdal d'aquest xovinisme: la desigualtat efectiva, en el terreny econòmic i cultural, de les nacions que integren la federació soviètica, i que és un resultat de la política del tsarisme i de la burgesia russa, els quals volien convertir les nacionalitats en centres productors de primeres matèries, explotades per les regions industrials del centre. Cal, doncs, liquidar aquesta desigualtat mitjançant un ajut efectiu del proletariat rus per tal d'aconseguir el progrés d'aquests pobles en el terreny econòmic i cultural i augmentar la cessió de terres als camperols a compte del fons de l'Estat.

Les supervivències xovínistes de les nacions oprimides també han d'ésser combatudes resoltament, sobretot quan tendeixen a l'opressió de les minories nacionals o dels pobles més febles.

El XII congrés concretava en les mesures pràctiques següents la política a seguir: 1) garantir, en la constitució dels òrgans centrals, la igualtat de drets i obligacions de les diverses repúbliques, tant en allò que es refereix a les relacions entre elles com amb el poder central; 2) crear, en les institucions superiors de la federació, un òrgan representatiu de totes les repúbliques nacionals i regions autònomes sobre la base de la igualtat; 3) formar els òrgans executius de manera que quedi garantida la participació dels representants de les repúbliques i la satisfacció de les necessitats de tots els pobles; 4) atorgar a les repúbliques amples facultats financeres i, sobretot, pressupostàries, que els permetin de manifestar llur iniciativa pròpia en el terreny administratiu, cultural i econòmic; 5) constituir els òrgans de les repúbliques nacionals i de les regions a base de gent del país que coneguin la llengua, els costums i les particularitats nacionals; 6) publicar lleis especials que garanteixin l'ús de l'idioma matern en tots els òrgans de l'Estat i en totes les institucions i que castiguin amb tot el rigor revolucionari tots aquells qui violin els drets nacionals i, sobretot, els de les minories; 7) intensificar l'obra educadora a l'Exèrcit Roig en el sentit d'infiltrar les idees de fraternitat i solidaritat de tots els pobles i prendre mesures pràctiques per tal d'organitzar formacions militars nacionals.

Aquests set punts aprovats pel XII congrés donen una idea clara de la política del partit bolxevic, que, a diferència de tots els governs democràtico-burgesos, ha portat fidelment a la pràctica des del poder. El govern soviètic ha establert la igualtat efectiva de les nacions abans oprimides, ha aplicat sense vacil·lar el principi

de l'autodeterminació, ha garantit els drets de les minories, ha realitzat i realitza esforços enormes per tal d'impulsar el progrés econòmic i cultural dels pobles. És cert que entre alguns elements dirigits en diverses ocasions s'han manifestat tendències centralistes, que són una supervivència del xovinisme rus i que Lenin, secundat per Trotski, combaté enèrgicament quan, per la qualitat dels qui les representaven – Stalin i Dzerjinski¹², – constituïen un greu perill. Els principis fonamentals del partit en la qüestió nacional han estat, però, respectats, i si, a parer nostre, aquesta política pateix d'algun defecte és del d'haver-se *excedit* en el respecte als drets de les nacionalitats, com ho demostra el fet, per exemple, de la *ucraïnització* a ultrança de les institucions de centres urbans on l'idioma de la majoria de la població és el rus, o la creació forçada de cultures nacionals en pobles sense personalitat i completament analfabets. ¿Cal dir, però, que aquest defecte no disminueix, ni de bon tros, el valor de l'obra esplèndida realitzada pels bolxevics en el terreny de la política nacionalitària?

Quarta part: Un model de solució, la URSS.

I. Una unió lliure de pobles lliures.

- Origen i desenvolupament del federalisme soviètic.
- La fundació de la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques (U.R.S.S.) i la seva significació.
- Trets característics de la Unió.

La realització pràctica dels principis nacionalitaris del bolxevisme no ha estat, ni podia ésser, obra d'un dia. A part que les revolucions no es fan d'acord amb un recepta sàviament conjuminada, que la destrucció de les supervivència del vell règim i la construcció d'un ordre de coses nou, fonamentalment distint de l'anterior exigeixen un esforç gegantí i un treball tenaç en el qual les masses treballadores han de posar a contribució tota llur força creadora, que les dificultats amb què es tropa són immenses, cal tenir en compte que la revolució proletària russa, abans de lliurar-se de ple a la tasca constructiva, ha hagut de passar per un llarg període de guerra civil, de lluita contra la intervenció estrangera i la misèria, que ha retardat el procés de formació i consolidació del nou règim.

Des del primer dia de la seva victòria, la revolució russa, com ja hem vist, afirmà els drets sobirans de totes les nacions que constituïen l'Imperi, i aquesta afirmació no fou purament verbal, ans anà seguida de les mesures pràctiques corresponents. Han calgut, però, uns quants anys perquè l'organització relativament caòtica que

¹² En “*La Revolució desfigurada*” i “*La meua vida*”, Trotski demostra documentalment l'existència d'aquesta desviació, i la inquietud que provocava en Lenin.

caracteritza l'Estat soviètic en els seus primers temps es veié convertida en un sistema polític ben estructurat, que garanteix la plenitud de drets de les nacionalitats, llur desenvolupament en tots els aspectes, llur convivència pacífica i la indispensable unitat d'acció per a fer front a l'enemic comú: l'imperialisme mundial. Una ullada a l'evolució de les formes estatals soviètiques del 1917 fins el 1923, en què es constituí la U.R.S.S. ens donarà una idea del camí recorregut.

El règim soviètic es basa en el dret de les masses populars a organitzar-se lliurement, a crear els òrgans de poder que expressen llur voluntat revolucionària en uns moments en què el nou règim encara es troba en estat embrionari. La revolució d'octubre, que havia destruït tot el vell mecanisme, exigia del proletariat i de la pagesia la creació d'un nou Estat. Els Soviets i llurs congressos en foren el fonament. Damunt d'aquest fonament es bastí el poder central. Es comprèn que, en aquestes circumstàncies, la Rússia soviètica fos, al seu començ, un gran nombre de soviets independents que no estaven lligats per un centre. Fou més tard, per la força mateixa de les coses, que es constituí el veritable poder central. L'Estat obrer no s'organitzà de dalt a baix, sinó de baix a dalt.

Malgrat, però, la independència formal dels inicis, l'odi als explotadors i la necessitat de lluitar contra ells en comú impel·leix els soviets a la unitat d'acció, que es pacta en els congressos locals i regionals. El juny del 1918 el primer congrés de presidents dels "Comitès Executius Soviètics" de províncies ja considera nociva la interpretació de la consigna de "tot el poder als Soviets" en el sentit de llur independència en relació amb el centre. Al caotisme dels primers mesos succeí el centralisme voluntari, la unió voluntària dels soviets en nació.

El procés d'unió dels soviets no s'efectuà d'una manera unilateral, d'acord amb un pla prèviament establert. D'antuvi, per exemple, es constituïren "repúbliques" provincials, federacions regionals, comarcals i fins i tot locals, que no responien a cap interès efectiu. No trigà, però, a imposar-se, com era lògic, el principi nacional: el proletariat havia d'organitzar la unitat de la nació dins cada territori nacional. La necessitat de federar les nacions havia de sorgir forçosament com una exigència dictada pels interessos econòmics i la finalitat comuna.

És indiscutible, malgrat la disgregació i la independència de la primera època, que el federalisme no era indiferent als soviets. Al contrari, el germen federalista ja el trobem en les primeres formes de relació, ja al·ludides, entre els òrgans locals de poder, per mitjà dels congressos, els Comitès Executius provincials, etc., etcètera. D'ací que fos tan fàcil el trànsit al "centralisme democràtic" que trobà la seva primera encarnació en la República Socialista Federal dels Soviets de Rússia (R.S.F.S.R.). Les nocions de dictadura i federació es fongueren en la idea del règim soviètic panrús, creat per la unió voluntària dels pobles, forta i ferma, tanmateix, en

la seva realització. La lògica de la lluita armada exigia la centralització del poder, la concentració de tota la puixança política i econòmica dels soviets en un centre proletari. Les necessitats de la guerra civil determinaren una intensificació extraordinària del centralisme en tots els camps.

La federació, doncs, durant un període força llarg, en realitat no existí, per tal com les circumstàncies no ho permetien. El propòsit, però, d'establir un règim federatiu existia. Tant és així, que, àdhuc en plena guerra civil, el mes de juny del 1919, el Comitè Central Executiu dels Soviets decretà la unió de les Repúbliques soviètiques de Rússia, Ucraïna, Letònia, Lituània, Rússia Blanca i Crimea.

Dins la pròpia R.S.F.S.R. la idea federativa també persisteix, i només les dificultats del moment no permeteren de portar-la a la pràctica d'una manera immediata. El Comissariat de les Nacionalitats invita constantment els soviets a aplegar-se en unitats autònomes. El 9 d'octubre del 1918 un decret del Consell de Comissaris del Poble crea la "Comunitat" autònoma dels alemanys del Volga. El 22 i el 29 de maig del 1920 i l'1 de setembre del mateix any es constitueixen, respectivament, les de Baixkíria, Tatarstan i Quirguísia.

La creació d'aquestes primeres Repúbliques fou el pròleg del vast moviment autonòmic-federatiu que es produeix a la R.S.F.S.R. en acabar-se la guerra civil. Entre els anys 1921 i 1924 sorgeixen a l'interior d'aquesta federació tot un seguit de noves unitats polítiques. S'organitzen les repúbliques autònomes dels muntanyencs del Caucas del Nord i del Daguestan, les de Crimea i de Iakutsk, les de Carèlia, Mongòlia-Buriatsk i dels alemanys del Volga, constituïdes abans en regions autònomes. Poc temps després, però, per disposició del Comitè Central Executiu dels Soviets, es reconegué el dret als pobles del Turquestan de sortir de la República Socialista Soviètica que els englobava i constituir-se, en concordança amb el principi nacional, en unitats estatals: les Repúbliques independents d'Uzbekistan i Turkmenistan, la República autònoma dels Tadjik i la regió autònoma de Karapalkpark dins la primera i la segona, respectivament, i, per fi, la regió autònoma de Karaquirguískaia, que passava a ésser part integrant de la R.S.F.S.R. Aquesta quedà integrada per 11 Repúbliques (ara són 9) i 10 regions autònomes (ara són 13) no russes, a les quals cal afegir el nucli gran-rus, no cobert per institucions autònomes.

Les relacions federatives dins d'aquesta xarxa de pobles autònoms eren molt complicades, i segueixen essent-ho, per tal com la constitució de la U.R.S.S. gairebé no va modificar-les.

Fora de la R.S.F.S.R. es produïa un procés idèntic. Al redol d'aquesta federació fonamental existien les Repúbliques Soviètiques formades com a conseqüència de

la liquidació dels governs democràtico-burgesos d'Azerbaidjan, Armènia i Geòrgia i la reconquesta del poder pels obrers i camperols ucraïnesos al sud de Rússia. Aquestes Repúbliques estaven lligades amb la R.S.F.S.R. per pactes que establien la necessària coordinació, principalment mitjançant la fusió dels comissariats corresponents, d'aquells serveis que, com és ara els de Guerra, Comunicacions, Treball, Comerç Exterior, Economia, etc., exigien imperiosament l'acord i la unitat d'acció.

Les repúbliques que no formaven part de la R.S.F.S.R. eren completament independents en totes les funcions no coordinades com a resultat dels pactes a què hem al·ludit. En l'esfera que no era de la seva competència, la R.S.F.S.R. no s'hi immiscia per a res. Les repúbliques autònomes que integraven aquesta última federació tenien, al contrari, concretament delimitada llur competència autonòmica. Tota la resta era reservada a la. Teníem, doncs, dos tipus de federació: un de "federació àmplia", un altre de "federació restringida". En el primer era sotmesa a norma l'administració federal; en el segon, l'administració autònoma. Les formes en què el sistema trobava la seva expressió pràctica distaven molt d'ésser simples. Hi havia, sobretot, una gran confusió quant als Comissariats dels Departaments unificats.

Calia superar aquesta etapa en el procés de desenvolupament del federalisme soviètic. Calia regular les relacions entre les repúbliques, estructurar-les en una organització que, bo i respectant els drets de tots els pobles, fos coherent i forta. El terreny estava preparat per una convivència efectiva i una col·laboració fraternal i fecunda. I el 30 de desembre del 1922 es constituïa la U.R.S.S.

La idea de la creació d'una "Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques" fou llançada per primera vegada en el congrés federal de les repúbliques transcaucàsiques d'Armènia, Geòrgia i Azerbaidjan. Les repúbliques d'Ucraïna i Rússia Blanca s'associaren poc temps després a aquesta iniciativa, i el X congrés dels Soviets panrussos, celebrat l'any 1922, reconegué que "la unió de les repúbliques soviètiques sobre unes bases permanents i més sòlides dins una Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques" era necessària i oportuna, i adoptà una resolució on es fixaven els principis fonamentals d'aquesta unió.

El 30 de desembre del mateix any, en el primer congrés de totes les repúbliques soviètiques, reunit a Moscou, s'adoptà el pacte de fundació de la U.R.S.S., que serví de base a la futura Constitució de la nova estructura política, aprovada definitivament el 31 de gener del 1924 pel II congrés dels Soviets de la Unió. Signaven el pacte la República Socialista Federativa dels Soviets de Rússia, la República Socialista dels Soviets d'Ucraïna, la República Socialista dels Soviets de la Rússia Blanca i la República Socialista Federativa dels Soviets de la Transcaucàsia.

La constitució de la U.R.S.S. era imperiosament dictada per les circumstàncies. La situació de les repúbliques, com a conseqüència de la guerra imperialista, la guerra civil i el bloqueig, exigia la utilització racional de tots els recursos, la coordinació sistemàtica de la política econòmica a tot el territori, l'organització dels serveis de transport i comunicacions postals i telegràfiques; la necessitat de fer front als possibles atacs de l'exterior exigia l'organització eficaç de la defensa. Calia, finalment, regularitzar les relacions nacionals entre el proletariat de les regions centrals de la Gran Rússia i les masses obreres i camperoles de les diverses nacions soviètiques. El pacte del 1922 responia a totes aquestes exigències.

La U.R.S.S. és una forma d'organització estatal, sense precedents en la història, en la qual organització les nacions obtenen les màximes possibilitats de desenvolupament de llurs forces productives i de llur cultura. Les bases d'aquesta unió, voluntària i independent – cadascun dels seus membres té el dret de sortir-ne quan li plagui, – són la fraternitat i el treball, la voluntat de lluitar contra l'opressió i l'explotació, el fervorós anhel de bastir un món nou. En construir el nou Estat les repúbliques soviètiques instituïdes damunt el territori de l'ex-imperi tsarista prescindeixen deliberadament del nom de Rússia, símbol de la tirania d'ahir. La U.R.S.S. és el protoplasma de la futura Unió de Repúbliques Socialistes d'Europa primer, de la Unió Universal de Repúbliques Socialistes després. Les seves portes són obertes a totes les Repúbliques obreres que es vagin constituint.

La U.R.S.S., hem dit més amunt, és una forma d'organització estatal sense precedents en la història. Si solament ens fixéssim en l'aspecte exterior trobaríem, sense cap mena de dubte, analogies, però el règim soviètic, ultra la seva significació econòmica i política, que el separa fonamentalment de tots els Estats burgesos, es distingeix per una sèrie de trets característics que el fan inconfusible i que el jurisconsult M. Reichel¹³ ha assenyalat amb innegable encert. Heus aquí els essencials, que definirem resumint el pensament de l'autor:

1. Del reconeixement de la sobirania de les nacions es desprèn el principi de la igualtat i de l'adhesió voluntària, que trobem en totes les constitucions federatives soviètiques.
2. L'expressió formal del principi voluntari en la constitució de la U.R.S.S. és el dret incondicional i permanent de sortir de la Unió i de les Repúbliques federades, principi que no trobem en cap constitució burgesa.
3. L'expressió formal del principi de la igualtat de totes les nacions, la trobem en l'existència d'un Consell de Nacionalitats especial en què estan representades no solament les repúbliques federades, sinó també les repúbliques i regions

¹³ "El federalisme soviètic". Moscou, 1930.

autònomes, i en la publicació, d'acord amb l'article 34 de la Constitució, dels decrets i resolucions governamentals en totes les llengües de la Unió. L'expressió pràctica de l'esmentat principi és l'ajut a les nacions ressençades, llur elevació fins al nivell material i cultural de les nacions avançades.

4. El caràcter socialista de la Unió Soviètica determina l'extensió de l'administració estatal a una esfera molt vasta de l'economia i la sistematització centralitzada de tota l'activitat econòmica i, com a conseqüència, una competència més ampla del poder central i una unitat material i una cohesió molt més estretes que no pas en les federacions burgeses. D'ací una elasticitat molt més gran de la Constitució, per tal com allí on s'organitza d'una manera sistemàtica, racional i conscient tota l'economia, han d'organitzar-se i modificar-se també racionalment i conscientment les institucions polítiques.
5. La dictadura del proletariat, que és la unitat política dels treballadors de totes les nacions i llurs repúbliques, combinada amb la unitat econòmica, per la força i la cohesió que comuniquen a la Unió, permeten, sense perill de disgregació, la sobirania de les Repúbliques i llur dret de sortir de la Unió. Aquesta característica és impossible de trobar en cap Estat plurinacional burgès. El dret de sortir de la Unió, encara que, com és d'esperar, no sigui mai utilitzat, serveix de garantia contra el nacionalisme dominant, exigeix l'aplicació inflexible d'una política de col·laboració voluntària i d'igualtat de les nacions.
6. Finalment, la unitat política i econòmica exigeix formes particulars de relació, desconegudes a les federacions burgeses, entre el poder central i les repúbliques.

Tots aquests trets característics es refereixen a la U.R.S.S., però també els trobem fonamentalment en les repúbliques del període precedent. Cal assenyalar, per a concloure, la forma especial d'unió de les nacions soviètiques dins les federacions que formen part de la Unió, com, per exemple, la R.S.F.S.R. o la Federació Transcaucàsica, on cadascuna de les Repúbliques – Geòrgia, Armènia i Azerbaidjan – constitueixen, de fet, una federació de repúbliques i regions autònomes.

II. L'estructura de la U.R.S.S.

- Composició de la Unió
- Els òrgans superiors de la U.R.S.S. i llurs relacions amb els de les Repúbliques federades.

La U.R.S.S., segons el cens més recent, el del 1926, compta amb una població de 147 milions d'habitants en xifres rodones, dels quals es corresponen 100.858.000 a la R.S.F.S.R., 29.020.000 a la República d'Ucraïna, 4.984.000 a la de la Rússia Blanca, 5.862.000 a la Transcaucàsia i 6.267.000 a les Repúbliques de Turkmenistan, Uzbekistan i Tadjikistan, que entraren a integrar la Unió amb

posterioritat a les quatre primeres.

Componen la R.S.F.S.R. 11 repúbliques autònomes, 13 regions autònomes, 5 comarques, 33 províncies, 58 circumscripcions, 986 demarcacions i 2.791 cantons. El centre administratiu és Moscou.

Ucraïna està integrada per una república autònoma, la de Moldàvia, 40 circumscripcions i 626 demarcacions. Centre administratiu: Khàrtov.

Formen la Rússia Blanca 8 circumscripcions i 104 demarcacions. La capital és Minsk.

La Transcaucàsia està constituïda per 3 repúbliques federals (Armènia, Azerbaidjan i Geòrgia), 1 república lligada per pacte especial (Abkhàsia), 2 repúbliques autònomes (Nakhitxevan i Adjar), 2 regions autònomes, 49 districtes i 733 cantons. El centre administratiu resideix a Tbilissi.

La República de Turkmenistan la constitueixen 5 circumscripcions i 31 demarcacions. Té el centre administratiu a Aixkhabad.

Integren la República Socialista Soviètica d'Uzbekistan, que té la capital a Taixkent, 10 demarcacions, una comarca i 10 cantons.

Finalment, la República de Tadjikistan està formada per 7 districtes, una regió autònoma i 30 cantons. La capital és Stalinabad.

En aquesta vasta unió de pobles, en la qual es parlen prop de 200 llengües i dialectes, els habitants de nacionalitat russa representen el 52,9 per 100, els ucraïnesos el 21,2, els russos blancs el 3,2, els cosacs 2,7, els uzbeks el 2,6, els tàrtars el 2,0, els jueus, l'1,8, els armenis l'1,1, etc., etc.

Malgrat llur immensa heterogeneïtat ètnica, llurs diferències de cultura, de desenvolupament econòmic i de costums, els pobles que integren la Unió conviuen pacíficament damunt la base del respecte absolut de llurs drets i de la igualtat.

L'òrgan suprem de la U.R.S.S. és el congrés dels soviets, constituïts per delegats elegits a tot el territori de la Unió¹⁴. El congrés elegeix un Consell de la Unió i un Consell de les nacionalitats, els quals constitueixen, amb igualtat de drets, el Comitè Central Executiu dels Soviets. El primer d'aquests Consells està format per representants de les Repúbliques federades proporcionalment a la població de

¹⁴ No parlem del sistema d'elecció per tal com actualment es procedeix a la seva reforma en un sentit perillós, que no volem comentar ací, per a la dictadura del proletariat.

cadascuna. En canvi, en el segon estan representades, a raó de 5 delegats, totes les repúbliques federades i autònomes, qualsevulla que sigui llur territori i població. Cada regió autònoma també té un representant. El Consell de les Nacionalitats dóna la possibilitat a cadascun dels pobles que formen la Unió, per petit que sigui, de fer sentir la seva veu.

Quan sorgeixen desacords entre els dos Consells es sotmeten a una Comissió paritària el president de la qual és designat per la Mesa del Consell Central Executiu, i no pot votar si no és membre de la Comissió. Si s'aconsegueix l'acord, aquest no és vàlid si no el ratifiquen cadascun dels Consells. Si no hi ha acord, la qüestió es sotmet a una reunió d'ambdós Consells. La votació, però, es fa per separat. En cas contrari, el Consell de la Unió sempre tindria la majoria, per tal com és gairebé quatre vegades més nombrós que el de les Nacionalitats.

Durant el període comprès entre les reunions del Comitè Central Executiu funciona la Mesa d'aquest, que assumeix les funcions d'òrgan suprem de la U.R.S.S.

El Consell de Comissaris del Poble és elegit pel Consell de la Unió i el de les Nacionalitats en sessió comuna.

Després dels congressos, els òrgans legislatiu i executiu superiors de la Unió són el Comitè Executiu Central i la seva Mesa, els quals tenen dret a orientar, en l'esperit de la Constitució, l'actuació dels òrgans superiors de les Repúbliques. En la pràctica, però, i tot i que constitucionalment el Comitè Executiu Central pot donar directives precises, no es fa ús d'aquesta facultat. El procediment habitual consisteix en la lectura d'informes dels governs de les Repúbliques federades, que són àmpliament discutits i objecte de resolucions que tenen el valor de directives generals.

El Consell de Comissaris del Poble no pot donar directives als Consells de Comissaris ni als Comitès Executius Centrals de les Repúbliques federades. L'única facultat de què gaudeix en aquest sentit és la d'influir directament sobre l'actuació dels Consells de Comissaris, i sobretot, liquidar els desacords entre aquests i els Comissariats de la U.R.S.S.

Els decrets i disposicions del congrés dels Soviets, del Comitè Central Executiu i del Consell de Comissaris del Poble de la U.R.S.S. són obligatoris a tot el territori de la Unió.

¿Com es garanteix l'estricta compliment de la Constitució, com s'efectua el control recíproc de tots els òrgans superiors per tal d'evitar desviacions dels principis fonamentals de la U.R.S.S., com es resolen els conflictes entre les diverses Repúbliques?

El Comitè Central Executiu de la U.R.S.S. té el dret de suspendre l'aplicació dels decrets i disposicions de la seva pròpia Mesa, dels congressos dels Soviets i els Comitès Executius Centrals de les Repúbliques federades i dels altres òrgans de poder, que vulnerin la Constitució. Si interpretéssim aquesta facultat atorgada per l'article 20 de la Constitució al Comitè Executiu en el sentit que aquest té dret d'anul·lar tots els decrets i disposicions que li sembli, de sobirania de la Repúbliques federades no en restaria res. Només es tracta, però, de salvaguardar els principis generals, d'anul·lar aquelles disposicions que puguin perjudicar els interessos legítims d'altres Repúbliques. Precisament la Unió és l'encarregada de resoldre les qüestions litigioses que sorgeixen entre elles.

Un dels trets més originals de la Constitució soviètica el trobem en els drets de les Repúbliques federades en relació amb la U.R.S.S., que no és un règim federal típic, sinó veritablement una Unió. Les Repúbliques que la integren són sobiranes, fins al punt de poder-se separar i constituir-se en Estats independents. I com que llurs fonaments són nacionals, llurs drets es desprenen del principi de l'autodeterminació. Aquests drets, com hem vist, es reflecteixen en l'estructura de la Unió i, particularment, en el Consell de les Nacionalitats, que representa totes les repúbliques i regions, i que es distingeix substancialment de les segones Cambres dels Estats federals.

Una altra particularitat característica. Àdhuc en l'esfera que correspon a la competència de la Unió les Repúbliques federades gaudeixen d'una certa llibertat d'acció. Els Comissariats del Poble d'aquestes Repúbliques no són simplement òrgans dels Comissariats corresponents de la Unió, sinó òrgans de les esmentades repúbliques subordinats a llur poder legislatiu. Un Comissariat de la Unió pot anul·lar els acords del de la República a Federada si estan en contradicció amb les seves directives o la legislació general, però no pot fer-ho si els acords referits es basen en una disposició precisa del Consell de Comissaris de la República federada. Aleshores l'únic que pot fer el Comissariat de la Unió és protestar contra aquesta disposició davant el Consell de Comissaris d'aquella.

Les Repúbliques federades col·laboren activament en l'elaboració de la legislació general. Llurs representants participen, amb veu, però sense vot, en el Consell de Comissaris de la U.R.S.S. en els seus organismes superiors econòmics i en totes les comissions legislatives, on poden aportar proposicions concretes.

Finalment, els òrgans de les Repúbliques expressen sistemàticament llur opinió sobre el projectes legislatius de caràcter general, per mitjà de les representacions permanents – una mena d'ambaixades – que tenen a Moscou.

Ara ens resta a examinar concretament l'esfera de competència de la Unió i de les Repúbliques federades.

III. Les facultats dels poders de la unió i dels organismes autònoms.

- L'esfera de competència de la U.R.S.S. i de les Repúbliques federades.
- Les Repúbliques i regions autònomes.

Corresponen a la competència dels òrgans superiors de la U.R.S.S., segons la Constitució: la política exterior, la modificació de les fronteres exteriors, els emprèstits interiors i exteriors, la direcció del comerç exterior i l'establiment del sistema de comerç interior, l'elaboració del pla econòmic general, els transports i els serveis postals i telegràfics, l'aprovació del pressupost general de la Unió, la instauració d'un sistema monetari i de crèdit únic, l'establiment dels principis generals de la política agrària i l'usdefruit de mines, boscos i aigües; la fixació de les bases de l'administració judicial i de la legislació civil i criminal, l'establiment de les lleis fonamentals del treball, la definició dels principis generals en l'esfera de la instrucció pública, l'adopció de mesures generals de Sanitat, el sistema de pesos i mesures, l'organització de l'estadística general, la legislació fonamental respecte al dret de ciutadania, el dret d'amnistia general, l'anul·lació de les disposicions dels congressos dels Soviets i dels Comitès Centrals Executius de les Repúbliques federades que vulnerin la Constitució, la solució de les qüestions litigioses que sorgeixin entre les Repúbliques federades. Per a donar al lector una idea de com es tradueix pràcticament la delimitació de facultats dels òrgans del poder central i dels poders federats, n'exposarem succintament l'expressió concreta en els aspectes més importants.

a) Política exterior

Abans de la fundació de la U.R.S.S. cada República tenia el seu Comissariat d'Afers Estrangers. El tractat de pau amb Polònia fou pactat amb la R.S.F.S.R. i Ucraïna; el tractat amb Turquia, amb la R.S.F.S.R. i les repúbliques transcaucàsiques. A les conferències de Gènova i de Lausana, però, ja hi assistiren delegacions comunes.

Actualment la política exterior correspon exclusivament al Comissariat del Poble d'Afers Estrangers de la Unió. Enfront del món capitalista – diu el preàmbul de la Constitució de la U.R.S.S. – les Repúbliques Soviètiques han de formar un front únic. Les Repúbliques federades, però, tenen representants dins el Comissariat, i els secretaris de les ambaixades particularment importants per a qualsevol d'aquelles són designats d'acord amb el govern de la República interessada.

No cal dir que la declaració de guerra i la conclusió de la pau també corresponen als òrgans superiors de la Unió: el congrés dels Soviets o el Comitè Central Executiu, en els quals, com hem vist, les repúbliques federades tenen garantida la participació.

b) Defensa de l'Estat

La Constitució de la U.R.S.S. confereix a la Unió “l'organització i la direcció de les forces militars”.

La legislació, en aquesta matèria, té caràcter general. En concordança amb les resolucions a què ha ens hem referit en un altre indret d'aquest llibre, s'han creat, però, formacions nacionals. El principi mateix de l'estructuració de l'Exèrcit damunt les bases d'una milícia territorial uneix – com fa observar S. Kotliarevski¹⁵ – les qüestions d'organització de l'Exèrcit Vermell amb els interessos de les Repúbliques federades i les funcions pròpies d'aquestes Repúbliques.

En principi el servei militar és obligatori per a tots els ciutadans de la Unió, però “el Comissari del Poble de Guerra i Marina, d'acord amb els Consells de Comissaris del Poble de les Repúbliques federades corresponents pot dictar disposicions especials respecte al compliment del servei militar obligatori pels ciutadans de determinades regions i nacionalitats i, àdhuc, com a mesura temporal, no obligar els esmentats ciutadans al servei militar ateses les condicions locals o els costums”. A més a més, el Comissari, sempre d'acord amb el Govern de la República federada, té la facultat d'atorgar a les Comissions cantonals de reclutament el dret de concedir determinats avantatges als mobilitzats pel que es refereix a l'usdefruit de la terra, la instrucció, etc., etc.

En aquest aspecte queda un marge molt ample a la legislació de les Repúbliques i a l'aplicació per aquestes de les disposicions generals de la U.R.S.S. Hi ha, a més a més, tot un seguit de qüestions pràctiques d'organització de l'exèrcit que exigeixen l'acord entre el Comissari i els governs de les Repúbliques federades, per tal com cal prendre en consideració les particularitats de l'economia nacional, regional i local.

c) Transport, correus i telègrafs

Transport i comunicacions constitueixen, per llur mateix caràcter, una de les branques més centralitzades. La direcció i l'organització d'aquests serveis corresponen a dos Comissariats generals.

En els ferrocarrils i el transport marítim i fluvial la centralització és completa. En els

¹⁵ “La U.R.S.S. i les Repúbliques federades”. Moscou, 1926.

altres aspectes de transport (per camins, carreteres, per mitjà d'automòbils, etc.), es permet un cert grau de descentralització. La competència de les Repúbliques federades aquí és bastant vasta.

El que hem dit respecte al transport també es refereix a les comunicacions.

d) Finances

Entren dins l'esfera de competència de la Unió l'elaboració d'un pressupost únic, del qual formen part els de les Repúbliques federades, la legislació i l'administració fiscals i l'establiment d'un sistema monetari i de crèdit únic.

Com que els interessos polítics i econòmics de les Repúbliques coincideixen, llurs pressupostos reflecteixen no solament llur situació financera i econòmica, sinó també la de la totalitat de la Unió. D'ací la unitat de pressupost, la qual no significa que els de les Repúbliques siguin una mena de secció del pressupost general. Al contrari, la llei indica categòricament la necessitat de garantir llur anivellació independent. La iniciativa i la llibertat d'acció són estimulades sistemàticament pels òrgans superiors de la Unió. D'altra banda, les Repúbliques federades comuniquen llur opinió sobre el pressupost general, i llurs facultats són molt àmplies, fins al punt de poder fer transferències de crèdit dels pressupostos dels Departaments unificats sense demanar l'autorització del poder central.

Quant als impostos, l'esfera de la competència de les Repúbliques és força vasta, per tal com gaudeixen d'un gran marge d'iniciativa per a aplicar els tributs de caràcter general i establir els de caràcter intern.

En l'aspecte financer, el sistema de relacions entre la Unió i les Repúbliques és molt complex, i només de mica en mica, amb l'ajut de l'experiència, es van fixant unes normes definides.

e) Economia

A diferència dels països capitalistes, l'economia soviètica està fonamentalment subordinada a un pla l'existència del qual constitueix precisament una de les premisses de l'economia socialista. En aquest aspecte la centralització no solament és inevitable, sinó que s'imposa imperiosament. Només els òrgans superiors de la Unió poden tenir en compte totes les particularitats econòmiques de les diverses nacionalitats i lligar-les en un pla únic inspirat en els principis socialistes.

El pla, però, mancaria de vida, fóra una simple creació burocràtica, si no fos el resultat de l'experiència i el treball comuns, si no participessin en la seva elaboració tots els pobles de la gran Unió soviètica. Per això la indispensable centralització de

principi, que pressuposa la unitat d'orientació, no exc lou, ni de bon tros, la descentralització. El pla general es basa en els elaborats per les Repúbliques federals, les quals, d'altra banda, gaudeixen d'una considerable llibertat d'iniciativa per a tot allò que es refereix a l'aplicació pràctica del pla, és a dir, a l'organització de la indústria, a la regulació del comerç interior, a tots els aspectes de la vida econòmica. En aquest sentit el camp d'acció de les Repúbliques federades és realment immens.

f) Política agrària

La terra, que, com tothom sap, està nacionalitzada, no pertany en principi a les Repúbliques federades, sinó a la U.R.S.S. Aquesta sobirania, tan lògica com la que exerceix damunt tots els aspectes de la vida econòmica, no significa que les Repúbliques federades no puguin disposar efectivament de la terra. L'esfera de competència del centre i de les Repúbliques està perfectament delimitada.

La U.R.S.S. disposa principalment de les terres destinades a explotacions de caràcter general i a les concessions. Totes les altres es troben enterament a disposició de les Repúbliques federades, les quals en realitat disposen d'una llibertat d'acció gairebé absoluta en aquest aspecte, per tal com només han de sotmetre's a les directives generals, destinades a garantir els principis fonamentals del règim.

Ací es manifesta un dels trets més característics de la política nacional de l'Estat soviètic, la qual no solament garanteix a les nacionalitats el ple desenvolupament cultural, sinó que els forneix el fonament material de llur independència econòmica: la terra.

En resum: la Unió només fixa les directives generals; cada República federada publica lleis destinades a regular d'una manera directa les qüestions agràries a les Repúbliques autònomes que en formen part.

g) Treball

La legislació, regulació i organització del treball corresponen a la Unió. Les facultats del centre i de les Repúbliques fins ara han estat imperfectament delimitades, i, com conseqüència, els conflictes són relativament freqüents.

Totes les disposicions i instruccions del Comissariat del Treball de la U.R.S.S. que li són confiades per la llei i les que tenen relació amb el transport, les comunicacions, els establiments militars i els organismes de la Unió a l'estranger, entren en vigor d'una manera directa i immediata. Les que concerneixen l'activitat dels òrgans dels Comissariats del Treball de les Repúbliques es compleixen per mediació d'aquests.

Durant aquests darrers temps s'ha accentuat la tendència favorable a concedir una més gran llibertat d'acció a les Repúbliques en les qüestions que no exigeixen una regularització de caràcter general.

D'una manera indiscutible entra dins les funcions dels Comissaris republicans: l'aplicació pràctica de la legislació social, la regulació de les condicions de treball dels obrers amb referència als quals no existeix una legislació general, l'adaptació a les condicions particulars dels decrets i institucions del centre i la publicació de disposicions suplementàries, el dret d'establir excepcions, en casos necessaris, quant al compliment de les normes del Comissariat de la U.R.S.S. en determinats establiments, i, finalment, l'adopció de disposicions sobre problemes de la competència dels òrgans de la U.R.S.S., però que aquests no han resolt.

h) Cultura

La unitat social i política de l'Estat Soviètic, l'íntima relació existent entre l'edificació econòmica i el desenvolupament de la cultura, imposen, sense que això representi la més mínima violació del règim federatiu, l'establiment, en el terreny de la instrucció pública, d'uns quants principis fonamentals d'aplicació obligatòria a tot el territori de la Unió. Cap República federada no té dret, per exemple, a instituir l'ensenyament religiós o a apartar-se del tipus d'“escola del treball”, orientada cap a la formació de participants actius de l'organització econòmica socialista, o a crear escoles unisexuales, etc.

Depenen directament dels òrgans superiors de la U.R.S.S. les institucions científiques de caràcter general i les que, com, per exemple, la Universitat de l'Àsia Central, satisfan les necessitats de més d'una República federada; la direcció de l'educació tècnica, que no exclou la iniciativa dels establiments docents de les Repúbliques, etc.

La intervenció dels òrgans superiors de la Unió en l'activitat cultural de les Repúbliques federades no representa en cap cas ni una coacció ni una immixió arbitrària i abusiva, ans està inspirada en el desig d'ajudar les nacions culturalment rессagades o que disposen de pocs recursos: cooperació en la lluita contra l'analfabetisme, creació d'institucions que exigeixen considerables despeses, introducció de l'alfabet en aquells pobles que no el tenien, foment de la cultura nacional, etc., etc.

Les institucions de cultura són organitzades amb plena llibertat d'acció, sense restriccions de cap mena, per les Repúbliques federades. L'ensenyament és general, obligatori, gratuït i en la llengua materna.

De fet, doncs, correspon a les Repúbliques federades realitzar els principis generals

mitjançant llur especial legislació i la pràctica, sense que es trobin cohibides per cap disposició que precisi les formes concretes d'organització de les institucions culturals ni l'extensió de llurs funcions.

i. Legislació civil i criminal. Administració de justícia

El Comitè Central Executiu de la U.R.S.S. traça les línies generals de la legislació civil i criminal. L'elaboració de lleis concretes que han d'ésser aplicades pels tribunals és de la competència de les Repúbliques federades.

Només el Comitè Central Executiu de la U.R.S.S. pot atorgar amnisties de caràcter general. Les Repúbliques federades poden amnistiar els delictes sancionats per llurs òrgans judicials i administratius. Quant a l'indult, la Unió només pot aplicar-lo als delictes jutjats pels seus òrgans. Aquest dret, doncs, és més limitat que el d'amnistia.

Des del punt de vista d'organització, el mecanisme judicial de les Repúbliques és completament independent de la Unió. Des del punt de vista funcional, està sotmès al control del Tribunal Suprem de la U.R.S.S. en allò que es refereix al compliment de la legislació comuna. El Tribunal Suprem de la U.R.S.S. en allò que es refereix al compliment de la legislació comuna. El Tribunal Suprem, però, no pot anul·lar cap sentència de les Repúbliques federades. Només té un dret: el de suspendre'n l'execució i sotmetre el cas, per a resolució definitiva, a la Mesa del Comitè Executiu Central de la U.R.S.S.

Fins ara ens hem referit a la delimitació de les esferes de competència de la U.R.S.S. i de les Repúbliques federades, però, hem deixat deliberadament de banda, per llur caràcter especial, les regions i Repúbliques autònomes, que exerceixen un paper important en el mecanisme estatal de la Unió.

L'existència de regions i repúbliques autònomes està dictada per la desigualtat de desenvolupament econòmic i cultural de les diverses nacionalitats. Les repúbliques autònomes representen una forma més àmplia d'autonomia que no pas les regions. La menor o major amplitud de drets, però, no es basa en un principi de dominació o de desigualtat, sinó en el major o menor ajut que necessiten les nacionalitats. Per això les més febles, que necessiten un més gran ajut de l'Estat federal, gaudeixen de menys independència. Gradualment, però, a mesura que progressen, tant des del punt de vista econòmic com cultural, les regions es transformen en repúbliques autònomes, iaquestes, en repúbliques federades.

L'òrgan superior de les regions autònomes és el congrés dels Soviets, i en els períodes compresos entre les reunions del congrés, el Comitè Executiu regional i la seva Mesa, que divideixen llurs funcions per Departaments, corresponents als

Comissariats. A les regions autònomes no existeixen Consells de Comissaris del Poble. L'ur competència pot assimilar-se a la de les províncies. Les disposicions del congrés dels Soviets, del Comitè Central Executiu, de la seva Mesa i del Consell de Comissaris de la federació són obligatòries per a les regions autònomes.

A les repúbliques autònomes els òrgans superiors són llurs congressos dels Soviets, els Comitès Centrals Executius o llur Mesa.

Forma el govern directe el Consell de Comissaris del Poble. Els Comissariats es divideixen en autònoms (Instrucció Pública, Sanitat, Assegurances Socials, Interior, Agricultura, Justícia) i unificats, o sia tots els altres. Els primers estan subordinats al Consell de Comissaris i als Comitès Centrals Executius de la República autònoma i de la federació de què forma part. Els comissariats unificats depenen, a més, dels comissaris corresponents de la federació. La Constitució de les Repúbliques autònomes és definitivament aprovada pel congrés dels Soviets de la República federada de què són part integrant. Les qüestions litigioses entre les Repúbliques autònomes i aquestes i altres parts de la federació es resolen pel Comitè Central Executiu i pels congressos dels Soviets de la federació.

Ja hem dit que tant les regions com les Repúbliques autònomes estan directament representades, sense excepció, al Consell de les Nacionalitats, i, per tant, participen activament en l'obra legislativa de la Unió.

Heus aquí descrit a grans trets un model concret de solució pràctica del problema de les nacionalitats inspirada en el respecte més estricte de llur personalitat i de llurs drets. Heus aquí l'exemple viu d'un immens conglomerat de nacions i grups ètnics diversos que s'ha convertit en una puixant i fraternal Unió de pobles lliures. Sota la dominació dels terratinents i dels capitalistes, aquest conglomerat de nacions estava sotmès a una opressió ignominiosa, que la democràcia burgesa, en ocupar el poder el 1917, deixà intacta. Per a destruir-la de soca i arrel calgué la revolució proletària d'octubre.

La lliçó és ben clara per a totes les nacions oprimides del món; si volen alliberar-se s'han d'incorporar a la lluita de la classe obrera per a enderrocar la burgesia, la dominació de la qual és la font de totes les injustícies, de totes les desigualtats i de totes les opressions.

És l'únic camí que els reserva la història.

Annexos

Programa de la social-democràcia austríaca sobre la qüestió nacional

(Adoptat al congrés celebrat l'any 1899 a Brünn)

Atès que els antagonismes nacionals a Àustria constitueixen un obstacle a tot progrés polític i paralitzen el desenvolupament cultural dels pobles; que aquests antagonismes estan determinats principalment pel retard polític de les nostres institucions de Dret públic; que, en particular, la persistència de la lluita nacional és un dels mitjans de què es serveixen les classes dirigents per a consolidar llur dominació i dificultar tota clara manifestació dels veritables interessos populars.

El Congrés del Partit declara:

La solució definitiva a Àustria del problema de les nacionalitats i de les llengües en l'esperit de la raó i de la justícia és, per damunt de tot, una necessitat cultural i, per això, és d'interès vital per a la classe obrera.

La solució del problema nacional només és possible en una societat veritablement democràtica, basada en el sufragi universal, igual i directe; en una societat en què siguin destruïts els privilegis feudals a l'Estat i a les regions; només en un règim com aquest podran les classes populars, l'únic punt de suport de la societat i de l'Estat, defensar i realitzar llurs interessos.

La conservació i el desenvolupament de la individualitat nacional de tots els pobles austríacs només serà possible sota la igualtat absoluta de drets i l'absència de tota mena d'opressió; per això ha d'ésser rebutjat el sistema del centralisme burocràtic estatal, així com els privilegis feudals de les diverses províncies.

Només en aquestes condicions i inspirant-se en els principis següents, serà possible instituir a Àustria l'ordre nacional en lloc de la discòrdia.

1. Àustria ha d'ésser transformada en un Estat democràtic de nacionalitats.
2. En lloc de les tradicionals terres de la Corona han de crear-se corporacions nacionals autònomes i limitades la legislació i l'administració de les quals seran confiades a unes Cambres populars elegides a base del sufragi universal, igual i directe.
3. Totes les regions autònomes d'una mateixa nació formen una unitat que resol amb plena autonomia els seus assumptes nacionals.
4. El dret de les minories nacionals quedarà garantit per una llei especial que elaborarà el parlament imperial.
5. No reconeixem cap privilegi nacional, i per això rebutgem l'exigència d'una llengua de l'Estat; es confia al parlament imperial la missió de decidir en quina mesura existeix la necessitat d'una llengua per a les nacions.

El congrés del Partit com a òrgan de la social-democràcia internacional a Àustria, expressa el seu convenciment en la possibilitat d'assolir l'acord dels pobles a base dels principis exposats;

El congrés del Partit declara solemnement que reconeix el dret de cada nació a l'existència i el desenvolupament nacional.

Que per al desenvolupament eficaç de llur cultura els pobles han de viure en plena solidaritat i no pas en una mísera rivalitat mútua, i que, particularment, la classe obrera, tant en interès de les diverses nacions com de tot l'Estat, ha de mantenir fermament la companyonia i la fraternitat combatives internacionals i menar, en rengles compactes, la seva lluita política i sindical.

Declaració dels drets dels pobles de Rússia

La revolució d'octubre dels obrers i camperols ha començat sota la bandera de l'emancipació.

Els camperols han estat emancipats del poder dels terratinents, per tal com la gran propietat agrària ja no existeix, ha estat abolida. Els soldats i mariners han estat emancipats del poder dels generals autocràtics, per tal com d'ara endavant els llocs de comandament seran electius i destituïbles. Els obrers han estat emancipats dels capricis i l'arbitrarietat dels capitalistes, per tal com d'ara endavant s'establirà el control dels treballadors a les fàbriques. Tot el que és vital ha estat alliberat de les odiades cadenes.

Només romanen els pobles de Rússia, que han patit i pateixen el jou i l'arbitrarietat i l'emancipació dels quals cal emprendre immediatament, d'una manera decidida i categòrica.

A l'època del tsarisme hom atiaava constantment els uns contra els altres els pobles de Rússia. Els resultats d'aquesta política són coneguts: matances i pogroms d'una banda; l'esclavatge dels pobles, de l'altra.

Aquesta política ignominiosa ja no existeix i no ha de poder tornar. D'ara endavant ha d'ésser substituïda per la unió voluntària i honrada dels pobles de Rússia.

En el període de l'imperialisme, després de la revolució de febrer, quan el poder passà a mans de la burgesia del partit "cadet", la política descarada de l'atiament cedí el lloc a una política de desconfiança poruga en els pobles de Rússia, a una política d'intrigues i provocacions, dissimulada sota les declaracions verbals sobre la

“llibertat” i la “igualtat” dels pobles. Els resultats d'aquesta política són coneguts: intensificació de les rivalitats nacionals, trencament de la confiança recíproca.

Cal posar fi a aquesta política de falsedats i desconfiança, d'intrigues i provocacions, que ha d'ésser reemplaçada per una política franca i honrada que menii a la confiança recíproca completa entre els pobles de Rússia.

Només com a resultat d'aquesta confiança es pot formar una unió honrada i sòlida d'aquests pobles.

Només com a resultat d'aquesta unió poden els obrers i camperols dels pobles de Rússia aplegar-se estretament en una força revolucionària capaç de resistir tots els atacs de la burgesia imperialista i annexionista.

El congrés dels soviets de juny d'enguany proclama el dret dels pobles de Rússia a la lliure autodeterminació.

El segon congrés dels soviets, reunit el mes d'octubre, confirmà aquest dret indiscutible d'una manera encara més decidida i concreta.

Complint la voluntat d'aquests congressos, el Consell de Comissaris del Poble ha decidit establir els següents principis com a base de la seva actuació en allò que toca a les nacionalitats de Rússia:

1. Igualtat i sobirania dels pobles de Rússia.
2. Dret dels pobles de Rússia a la lliure autodeterminació, sense excloure la separació i la constitució en Estat independent.
3. Abolició de tota mena de privilegis i limitacions nacionals i nacional-religiosos.
4. Lliure desenvolupament de les minories nacionals i dels grups etnogràfics que poblen el territori de Rússia.

Els decrets que deriven d'ací seran elaborats tant bon punt sigui constituïda la Comissió de les qüestions nacionals.

En nom de la República Panrusa, el president del Consell de Comissaris del Poble, V. Ulianov (Lenin).

El Comissari del Poble per a les qüestions de les nacionalitats, Iòssif Djugaixvili-Stalin.

2 de novembre del 1917 (vell estil).

Declaració dels drets dels treballadors i del poble explotat

(Adoptada pel III congrés dels Soviets)

Punts relatius a la qüestió nacional

I. La República Soviètica Russa es funda sobre la base de la unió lliure de les nacions lliures com a federació de les repúbliques soviètiques nacionals.

II. El III congrés dels soviets, després d'expressar la seva decisió inflexible d'arrencar la humanitat de les urpes del capital financer i de l'imperialisme, que en la guerra present, la més criminal de totes, ha negat la terra en sang, s'associa enterament a la política del Govern Soviètic, consistent en la ruptura dels tractats secrets, l'organització de la més vasta fraternització entre els obrers i camperols dels exèrcits bel·ligerants, i la consecució, costi el que costi, mitjançant mesures revolucionàries, d'una pau democràtica sense annexions ni contribucions, sobre la base de la lliure autodeterminació de les nacions.

III. El III congrés dels soviets de diputats obrers, soldats i camperols considera que ara, en el moment de la lluita decisiva amb els explotadors, aquest no poden ocupar cap lloc en els òrgans de poder. El poder ha de pertànyer enterament i exclusivament a les masses treballadores i a llur representació, els soviets de diputats obrers, soldats i camperols.

El III congrés dels soviets, que alhora aspira a crear la unió lliure i voluntària i, per aquest motiu, més completa i sòlida, de les classes treballadores de totes les nacions de Rússia, es limita a establir els principis bàsics de la federació de repúbliques soviètiques, confiant als obrers i camperols de cada nació la missió de decidir amb plena independència en llurs congressos soviètics si desitgen participar en el govern federal i en les altres institucions federals soviètiques i, en cas afirmatiu, en quines condicions.

Proclamació de la Unió de les Repúbliques Socialistes Soviètiques

D'ençà de la formació de les Repúbliques Soviètiques, els Estats del món es divideixen en dos camps: el camp del capitalisme i el camp del socialisme.

En el camp del capitalisme regnen l'odi nacional i la desigualtat, l'esclavatge colonial i el xovinisme, l'opressió nacional i les matances, les brutalitats imperialistes i les guerres.

En el camp del socialisme regnen la confiança mútua i la pau, la llibertat nacional i la igualtat, el veïnatge pacífic i la col·laboració fraternal dels pobles.

Les temptatives fetes pel món capitalista durant dotzenes d'anys per a resoldre la qüestió nacional conciliant el lliure desenvolupament dels pobles amb el sistema d'explotació de l'home per l'home han estat infructuoses. Al contrari, els antagonismes nacionals s'han agreujat i amenacen l'existència mateixa del capitalisme. La burgesia s'ha mostrat incapaç d'instaurar la col·laboració dels pobles.

Només en el camp dels soviets, sota el règim de la dictadura del proletariat, que uneix al seu redol la majoria de la població, s'ha pogut anihilar radicalment l'opressió nacional, provocar la confiança mútua i establir les bases de col·laboració fraternal dels pobles.

És així com les Repúbliques Soviètiques han reeixit a rebutjar els atacs dels imperialistes de tot el món, de l'interior i de l'exterior; és així com han pogut posar fi a la guerra civil, assegurar llur existència i emprendre l'organització pacífica.

Els anys de guerra, però, no han passat sense deixar rastre. Els camps devastats, les fàbriques abandonades, les forces productives destruïdes, els recursos econòmics exhaurits – heretatge de la guerra – fan insuficients els esforços isolats de les diverses Repúbliques per a l'edificació econòmica. La reconstrucció de l'economia popular és impossible amb l'existència isolada de les Repúbliques.

D'una altra banda, la inestabilitat de la situació internacional i el perill de noves agressions fan necessària la creació del front únic de les Repúbliques Soviètiques enfront del món capitalista que les envolta.

Finalment, l'estructura mateixa del poder soviètic, que és internacional pel seu caràcter de classe, incita les masses treballadores de les Repúbliques Soviètiques a unir-se en una sola família socialista.

Totes aquestes circumstàncies imposen irresistiblement la unió de les Repúbliques Soviètiques en un sol Estat, capaç de garantir la seguretat a l'exterior, el progrés econòmic i el lliure desenvolupament dels pobles a l'interior.

La voluntat dels pobles de les Repúbliques Soviètiques, que s'han reunit recentment en els congressos de llurs soviets i han decidit per unanimitat la formació de la “Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques”, és la penyora segura que aquesta Unió és una unió voluntàriament consentida pels pobles iguals en drets; que cada República pot abandonar lliurement la Unió, que l'adhesió a la Unió és accessible a totes les Repúbliques Soviètiques existents o que puguin sorgir en l'esdevenidor, que el nou Govern de la Unió és el digne coronament dels principis de veïnatge pacífic i de col·laboració dels pobles proclamats l'octubre del 1917, que serà un

defensor fidel contra el capitalisme mundial i que constitueix un pas decisiu cap a la Unió dels treballadors de tots els països dins la República Socialista Soviètica Universal.

La República Socialista Federativa dels Soviets de Rússia, la República Socialista dels Soviets d'Ucraïna, la República Socialista dels Soviets de la Rússia Blanca i la República Federativa Socialista dels Soviets de la Transcaucàsia (República Socialista dels Soviets de l'Azerbaidjan, República Socialista dels Soviets de Geòrgia) s'uneixen en un sol Estat que adopta el nom d'Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques.

